

Ökumenischer Pilgerweg
Pielgrzymka ekumeniczna

2016

UNUS DOMINUS, UNA FIDE, UNA BAPTISMA
JEDEN JEST PAN, JEDNA WIARA, JEDEN CHRZEST
EIN HERR, EIN GLAUBE, EINE TAUFE
EPH. 4,5

Ökumenischer Pilgerweg Pielgrzymka ekumeniczna

2016

IMPRESSUM

*Niemiecko-Polska Pielgrzymka Ekumeniczna Magdeburg-Gniezno
Kancelaria Parafialna Greiffenberg
Pastor dr Justus Werdin
Tłumaczenia: Maria Przybył, pastor dr Justus Werdin
Skład i układ graficzny: Sabine Schumann, Angermünde
Zdjęcia: Jörg Stolpmann
Drukarnia Nauendorf, Angermünde
500 egzemplarzy, marzec 2016*

*Deutsch-Polnischer Ökumenischer Pilgerweg Magdeburg-Gnesen
c/o Ev. Pfarramt Greiffenberg
V. i. S. d. P. Pfr. Dr. Justus Werdin
Übersetzungen: Maria Przybył, Pfr. Dr. Justus Werdin
Satz und Layout: Sabine Schumann, Angermünde
Einbandfoto: Jörg Stolpmann
Druckerei Nauendorf, Angermünde
500 Exemplare, März 2016*

UNUS DOMINUS, UNA FIDE, UNA BAPTISMA
JEDEN JEST PAN, JEDNA WIARA, JEDEN CHRZEST
EIN HERR, EIN GLAUBE, EINE TAUF
EPH. 4, 5

SPIS TREŚCI

INHALT

<i>Słowo wstępne</i>	6	<i>Vorwort</i>
<i>pastor dr. Justus Werdin</i>		<i>Pfr. Dr. Justus Werdin</i>
<i>Słowo powitalne</i>	10	<i>Grußwort</i>
<i>Wojciech Polak</i>		<i>Erzbischof Wojciech Polak</i>
<i>Powitanie</i>	16	<i>Grußwort</i>
<i>Biskup dr hab. Markus Droege</i>		<i>Bischof Dr. Dr. h.c. Markus Dröge</i>
<i>Słowo wstępne</i> <i>Pozdrowienie</i>	20	<i>Grußwort</i>
<i>premiera dra Dietmara Woidkego</i>		<i>Ministerpräsident Dr. Dietmar Woidke</i>
<i>Jeden Pan, jedna wiara,</i>	24	<i>Ein Herr, ein Glaube, eine Taufe</i>
<i>jeden chrzest</i> <i>Ks. Jan Kwiatkowski</i>		<i>Pfr. Jan Kwiatkowski</i>
CODZIENNE CZYTANIE	28	TÄGLICHE LESUNGEN
DOKUMENTY	48	DOKUMENTE
<i>Z Katechizmu Kościoła</i>	50	<i>Katechismus Katholische Kirche</i>
<i>Katolickiego Sakrament chrztu</i>	58	<i>Das Sakrament der Taufe als</i>
<i>znakiem jedności</i>		<i>Zeichen der Einheit</i>
<i>Ciągle zaczynam od nowa</i>	62	<i>Immer fange ich von Neuem an</i>
<i>Znaki chrzcielne</i>	66	<i>Die Taufzeichen</i>
<i>Powołani, by czynić ziemię</i>	80	<i>Berufen, um die Erde</i>
<i>miejscem możliwym do</i>		<i>bewohnbar zu machen</i>
<i>zamieszkania</i> <i>Agata Skotnicka</i>		<i>Agata Skotnicka</i>

<i>Z Ewangelii płynie nowy zapach dla Europy</i>	96	<i>Vom Evangelium neuer Schwung für Europa</i>
<i>Papieża Jana Pawła II</i>		<i>Papst Johannes Paul II</i>
<i>Laudato Si'</i>	100	<i>Laudato Si'</i>
<i>Papież Franciszek</i>		<i>Papst Franziskus</i>
OSOBISTE ŚWIADECTWA	108	PERSÖNLICHE ZEUGNISSE
<i>W co wierzę</i>	110	<i>Daran glaube ich</i>
<i>Angela Merkel, Kanclerz Niemiec</i>		<i>Bundeskanzlerin Angela Merkel</i>
<i>Postawą chrześcijańską odpowiedzialnie kształtować, to co niezbędne</i>	116	<i>In christlicher Glaubenshaltung das Notwendige verantwortlich gestalten</i>
<i>Bolko hrabia von Hochberg książę von Pless baron von Fuerstenstein</i>		<i>Bolko Graf von Hochberg Fürst von Pleß Freiherr von Fürstenstein</i>
<i>List z celi śmierci więzienia Tegel</i>	120	<i>Brief aus der Tegeler Todeszelle</i>
<i>Helmuth James hrabia von Moltke</i>		<i>Helmuth James Graf v. Moltke</i>
<i>Budynek kościoła jako umocnienie</i>	128	<i>Ein Kirchengebäude als Stärkung</i>
<i>Dietrich von Buch</i>		<i>Dietrich von Buch</i>
<i>Z mojego życia</i>	134	<i>Aus meinem Leben</i>
<i>Anita von Arnim</i>		<i>Anita von Arnim</i>
<i>O nauczaniu</i>	138	<i>Vom Lehren</i>
<i>Khalil Gibran</i>		<i>Khalil Gibran</i>

MODLITWA	140	GEBET
<i>Chrześcijańska modlitwa wraz ze stworzeniem</i>	142	<i>Christliches Gebet mit der Schöpfung</i>
<i>Franciszek, papież</i>		<i>Papst Franziskus</i>
SPIEWY	146	GESÄNGE
<i>Wszystkie moje źródła</i>	148	<i>Alle meine Quellen</i>
<i>Jestesmy piękni Twoim Pięknem Panie</i>	150	<i>Durch Deine Schönheit, Herr, sind wir schön</i>
<i>Piotr Pałka</i>		<i>Piotr Pałka</i>

Drodzy Pielgrzymi, drodzy Dobrodzieje i Przyjaciele naszej pielgrzymki

Tak, pragniemy na naszej drodze uświadomić sobie, jak cudowną wspólnotę nam powierzono! Razem chcemy przeżywać i pogłębiać tę przemianę, która dokonała się w nas przez chrzest. Dawne sposoby myślenia i postępowania, począwszy od zadufania w sobie aż po pielęgowaną odrębność, powinniśmy odrzucić. Oczekujemy bowiem wspólnej przyszłości. Pamiętajmy przy tym, kto nas doprowadził do tego miejsca, byśmy z różnych brzegów naszego życia mogli wypłynąć na „morze Bożej Miłości”.

W roku 966 książę Mieszko I, stojąc tutaj na brzegu Lednickiego Jeziora, które widzimy na fotografii umieszczonej na okładce, szukał przyszłości Polski. Teraz po 1050 latach coraz intensywniej przypatrujemy się naszemu sąsiedztwu i współkształtujemy je w centrum Europy. W sposób zupełnie wyjątkowy doprowadzili nas do tej chwili tak nasi rodzice i dziadowie, jak i wszyscy przodkowie. Później dołączyli do nich nasi duchowni i nauczyciele, przyjaciele i towarzysze drogi. W każdym z nas zebrało się tyle przeżytych i zachowanych w wierze odczuć, które zawsze napełniają nas wielką wdzięcznością i umacniają naszą wspólnotę. Połączeni wiarą w naszego Pana i Zbawcę, Jezusa Chrystusa, możemy codziennie na nowo odkrywać moc owego niewyczerpującego się źródła, by móc podążać za Nim. I choć przemija postać świata i zmie-

Liebe Pilger, liebe Unterstützer und Freunde unserer Pilgerschaft,

Ja, wir wollen uns weiter auf unserem Weg miteinander bewusst werden, welche wunderbare Gemeinschaft uns anvertraut ist! Gemeinsam wollen wir den Wandel erleben und vertiefen, den wir durch die Taufe erfahren haben. Vormalige Denk- und Verhaltensmuster von Selbstbehauptung bis Abgrenzung sollen hinter uns bleiben. Vielmehr wollen wir uns den Aufbruch in eine fortgesetzte gemeinsame Zukunft zumuten. Dabei bedenken wir, wer uns bis an diese Stelle geleitet hat, um nun von den jeweiligen Ufern unseres Lebens aus nach dem „Meer der Liebe Gottes“ zu streben.

Hier, am Ufer des Sees bei Lednica, wie auf dem Einbandfoto zu sehen, stand im Jahre 966 Fürst Mieszko I. und schaute nach der Zukunft für Polen aus. Und nun, nach 1050 Jahren, betrachten wir immer intensiver unsere Nachbarschaft und gestalten sie in der Mitte Europas mit! Hingeführt haben uns unsere Eltern und Paten, sowie alle Vorfahren in ganz eigener Weise. Später kamen unsere Pfarrer und Lehrer, Freunde und Weggenossen dazu. Es sind so viele gelebte und im Glauben bewährte Spuren im Leben jedes Einzelnen versammelt, die uns allesamt mit großer Dankbarkeit erfüllen und unsere Gemeinschaft stärken. Im Glauben an unseren Herrn und Heiland Jesus Christus sind wir verbunden und können kraft dieser unerschöpflichen Quelle täglich neu aufbrechen, um Ihm

nią się ludzie: On ciągle idzie przed nami, On stoi na tym brzegu, do którego dążymy. Droga jest tam, gdzie On idzie. Dlatego możemy w spokoju przechodzić przez ciągle nieodkryty kraj, a wręcz i przez pustynie ludzkich dusz, które zapomniały o Bogu: z modlitwą i pieśnią, trwając w dialogu i uduchowionej radości.

Dziękujemy wszystkim zaangażowanym osobom za zapewnienie bezpieczeństwa: wspólnotom parafialnym, przez których wieś i miasta będziemy wędrować, gdzie będziemy mogli skorzystać z gościny i odpocząć. Dziękujemy naszym biskupom i autorom, wszystkim piastującym odpowiedzialne publiczne stanowiska, których dobre słowo nam towarzyszy i zachęca do przemyśleń. Dziękujemy naszej tłumaczce, siostrze w pielgrzymowaniu, Marii Przybył, dziękujemy ewangelickiej diecezji Uckermark za dotację, która umożliwiła wydrukowanie tej książeczki.

Wszystkim serdecznie dziękujemy! Niech dobry Duch, który zebrał nas tutaj, połączy nas wszystkich i towarzyszy nam na naszych własnych drogach, każdemu tam, gdzie żyje.

Prośmy Najwyższego, by błogosławił nam w tym przedsięwzięciu.

*W imieniu Ks. Jana Kwiatkowskiego, koordynatora pielgrzymki w Polsce, Dr teol. Agaty Skotnickiej, sekretarza pielgrzymki oraz zespołu przygotowawczego ze strony niemieckiej
Ks. dr Justus Werdin*

Wielki Post roku 2016

zu folgen. Wie die Welt und die Menschen sich auch immer verändern mögen: Er ist vorausgegangen, Er steht bereits am Ufer, zu dem wir streben. Wo Er geht, da ist der Weg. Da können wir getrost durch immer unbeschrittenes Land und sogar durch die Öde gottesvergessenen menschlichen Geistes hindurchschreiten: mit Gebet und Gesang, mit Gesprächen und beschwingter Fröhlichkeit.

Wir danken allen Beteiligten für Ihr Geleit: den Gemeinden am Weg, durch deren Dörfer und Städte wir kommen und bei denen wir einkehren und verweilen dürfen. Wir danken unseren Bischöfen und Autoren, alle in hoher öffentlicher Verantwortung, deren gute Worte uns begleiten und zum Nachdenken anregen. Wir danken unserer Übersetzerin, Pilgerschwester Maria Przybył und dem Ev. Kirchenkreis Uckermark für die Dotation zum Druck dieser Broschüre.

Allen sei herzlich gedankt! Möge der hier versammelte gute Geist uns miteinander verbinden und auf dem je eigenen Weg geleiten, jeden an seinem Ort.

Für unsere Unternehmung wollen wir den Segen des Höchsten erbitten.

*Im Namen von Pfr. Jan Kwiatkowski, Koordinator des Pilgerweges in Polen, Dr. theol. Agata Skotnicka, Pilgersekretärin und dem Vorbereitungsteam auf deutscher Seite
Pfr. Dr. Justus Werdin*

In der Großen Fastenzeit 2016

Słowo wstępne

Wojciech Polak

Arcybiskup Metropolita Gnieźnieński,

Prymas Polski

Wyrażam radość, że w roku Jubileuszu Miłosierdzia i 1050. rocznicy Chrztu Polski z Gniezna, gdzie sięgają korzenie naszej chrześcijańskiej tożsamości oraz polskiej państwowości, już czternasty raz wyruszy w stronę Magdeburga pielgrzymka jednocząca Polaków z Niemcami, katolików z protestantami. Podczas wspólnej drogi zatrzymacie się nad brzegiem lednickiego jeziora, by wyznać za świętym Pawłem, że *wszystkim we wszystkich jest Chrystus* (Kol 3, 11), ponieważ łączy nas *jeden Pan, jedna wiara, jeden chrzest* (Ef 4, 5). Odnawiając tam wspólnie przymierze chrzcielne dajcie świadectwo, że w integrującej się Europie chrześcijaństwo nie może być przyczyną podziału. Niestety, taka postawa ciągle nam zagraża, gdy sami jesteśmy podzieleni, utrudniając wiarygodne głoszenie Ewangelii i stając się zgorszeniem dla świata. Stąd rodzi się potrzeba nieustannego doświadczania i świadczenia o wyzwalającej mocy śmierci i zmartwychwstania Chrystusa, który zwyciężył nasz grzech. Europa poraniona licznymi podziałami religijnymi, społecznymi, ekonomicznymi czy politycznymi, a jednocześnie świadoma własnej odpowiedzialności za kolejne pokolenia, potrzebuje płynących od Was *bodźców ekumenicznych*, inspirujących do autentycznego nawrócenia oraz zmiany sposobu myślenia o innych. Wpisując się w ideę odbywającego się w tym roku X Zjazdu Gnieźnieńskiego, poprzez bycie razem wskazujecie

Grußwort

Erzbischof Wojciech Polak

Metropolit von Gnesen und Primas Polens

Gnesen, Große Fastenzeit 2016

Ich freue mich, dass im Jahr der Barmherzigkeit und 1050. Jubiläumsjahr der Taufe Polens, nunmehr das vierzehnte Mal der Pilgerweg Richtung Magdeburg von Gnesen aus startet, wo wir die Wurzeln unserer christlichen Identität und der polnischen Staatlichkeit finden, der Polen mit Deutschen und Katholiken mit Protestanten vereint. Auf Eurem gemeinsamen Weg werdet Ihr am Ufer des Lednica-Sees Halt machen, um mit dem Hlg. Paulus zu bekennen, *dass Christus alles in allem ist* (Kol. 3, 11), denn uns verbindet *ein Herr, ein Glaube, eine Taufe* (Eph. 4, 5). Wenn Ihr dort gemeinsam das Taufbekenntnis erneuert, legt Ihr Zeugnis davon ab, dass in dem sich fortschreitend integrierenden Europa das Christentum kein Grund für Teilungen sein kann. Leider bedroht uns dauernd diese Gesinnung, denn wir selbst sind getrennt und erschweren damit eine glaubwürdige Verkündigung des Evangeliums und schaden so der Welt. Daraus erwächst das Bedürfnis nach einer ständigen Erfahrung und ihres Bezeugens von der befreienden Kraft von Christi Tod und Auferstehung, der unsere Sünde besiegt hat.

Europa, durch vielfältige religiöse, gesellschaftliche, ökonomische oder politische Teilungen verletzt und gleichzeitig sich seiner eigenen Verantwortung für die nächste Generation bewusst, braucht solche *ökumenischen Anreize*, wie sie von Euch

mieszkańcom Starego Kontynentu, iż mądrość Ewangelii odziedziczona po przodkach nie należy do minionych wieków, ale jest ciągle aktualnym programem na przyszłość. Czerpiąc z niego, prawosławny duchowny Aleksander Mień miał odwagę głosić w czasach komunistycznego totalitaryzmu, że *historia chrześcijaństwa dopiero się zaczyna*. Potwierdzał to również znany polski myśliciel, ks. Józef Tischner, pisząc, że *dotychczasowe dzieje były trudnym poszukiwaniem tożsamości Kościoła w sporze z innymi. Dziś stajemy przed okresem, w którym poszukiwanie i potwierdzanie tożsamości będzie się dokonywać poprzez odkrywanie podobieństw*. Uczestnicząc w Polsko-Niemieckiej Pielgrzymce Ekumenicznej Szlakiem Ottona III już teraz przygotowujecie ową przyszłość, poszukując jedności szanującej różnorodność. W ten sposób przywracacie nadzieję na świat naznaczony pojednaniem i pokojem, czego nie są w stanie zapewnić żadne odgórne dekryty czy dyrektywy, ale jedynie naśladowanie Chrystusa – Sługi.

Niech trud pielgrzymowania umocni rozpoczętą na chrzcie komunię z Chrystusem oraz między sobą tak, abyście budzili w świecie wiarę w lepszą przyszłość Kościoła i Europy. Przypominajcie o korzeniach, z których wyrastamy! Życzę Wam pełnego pasji zaangażowania w ekumenię, która *jest drogą Kościoła w przyszłość*. Życzę także *wyobraźni dialogu*, która w perspektywie przeżywanego Roku Miłosierdzia będzie nader oczekiwanym czynem miłosierdzia wobec bliźniego - *tego innego*. Łaska Pana naszego, Jezusa Chrystusa i dar jedności w Duchu Świętym niech będzie z Wami wszystkimi!

kommen, die zu einer authentischen Umkehr und zu einem Wechsel in der Art über andere zu denken inspirieren. So, wie Ihr zusammen seid, zeigt Ihr den Bewohnern des Alten Kontinents, dass die Weisheit des Evangeliums, wie sie von den Vorfahren vererbt wurde, nicht vergangenen Jahrhunderten gehört, sondern dauernd ein aktuelles Programm für die Zukunft ist und zeichnet Euch damit in die Idee des in diesem Jahr stattfindenden X. Gnesener Kongresses ein. Aus dieser Weisheit hat der orthodoxe Geistliche Alexander Mień geschöpft und den Mut gehabt zu Zeiten des kommunistischen Totalitarismus auszurufen, dass *die Geschichte des Christentums erst beginnt*. Das sagte auch der bekannte polnische Denker Pfr. Józef Tischner, als er schrieb, dass *die bisherige Geschichte ein schwieriges Suchen nach der Identität der Kirche im Streit mit anderen war. Heute stehen wir vor einer Epoche, in der das Suchen und Finden der Identität durch das Entdecken der Ähnlichkeiten geschieht*. Indem Ihr an dem Polnisch-Deutschen Ökumenischen Pilgerweg in den Spuren von Kaiser Otto III. teilnehmt, bereitet Ihr jetzt bereits jene Zukunft vor und sucht die Einheit in der wertschätzenden Verschiedenheit. Damit gebt Ihr die Hoffnung auf eine Welt zurück, die sich durch Versöhnung und Frieden auszeichnet, was durch keine Gesetze und Vorschriften von oben bewerkstelligt werden kann, sondern allein durch die Nachfolge Christi, des Dieners. Möge Euch die Mühe des Pilgerns die in der Taufe begonnene Gemeinschaft mit Christus sowie unter Euch so stärken, dass Ihr in der Welt Glauben an eine bessere Zukunft der Kirche und Europas weckt. erinnert Euch an die Wurzeln, aus denen wir wachsen! Ich wünsche Euch ein leidenschaftliches Engage-

*Współczesny fresk przedstawiający chrzest Mieszka I
(ściana pałacu biskupiego w Gnieźnie), modernes Fresko,
Taufe Mieszkos I, Bischofspalast in Gnesen*

ment für die Ökumene, die *der Weg der Kirche in die Zukunft* ist. Ich wünsche ebenso *Phantasie für den Dialog*, die in der Perspektive des jetzigen Jahres der Barmherzigkeit nach wie vor als Akt der Barmherzigkeit gegenüber dem Nächsten, *dieses anderen*, sehr erwartet wird.

Die Gnade unseres Herrn Jesus Christus und die Gabe der Einheit im Heiligen Geist sei mit Euch allen!

Powitanie

Biskup dr hab. Markus Droege

14. *Ekumeniczna Pielgrzymka 2016 r.*

„Jeden jest Pan, jedna wiara, jeden chrzest” (Ef 4,5).

Wspólne pielgrzymowanie jest symbolem jednoczącej różnorodności. Podczas pielgrzymki wędruje się razem jedną drogą. A jednak każdy zbiera inne doświadczenia. Jedni pozwalają swoim myślom zanurzyć się w otaczającej naturze, słuchają ptasich świergotów i szelestu liści na drzewach, inni skupiają swoje myśli na sobie, rozumiejąc być może tę drogę jako historię swojego życia, na której pozostawia się przeszłość i wkracza w to, co nowe. Niektórzy nawiązują dialog, inni zaś idą dla siebie, ale przecież nie samotnie. Wszyscy bowiem pielgrzymują tą samą drogą, z tego samego powodu, dążąc do wspólnego celu. W Liście do Efezjan św. Paweł ukazuje tę przyczynę, która nas jednoczy: „Jeden jest Pan, jedna wiara, jeden chrzest”. Hasłem tegorocznej - 2016 roku- ekumenicznej drogi pielgrzymiej jest to biblijne słowo. Więcej nas łączy niż dzieli. Na drodze przygotowań do jubileuszu pięćsetlecia Reformacji możemy ufnie i z nadzieją zaświadczyć, że idziemy wspólną drogą. Z Jezusem Chrystusem, który jest naszym Panem, Tym, któremu możemy zaufać, w którego śmierci i zmartwychwstaniu zostaliśmy zanurzeni. Jeden jest Pan, jedna wiara, jeden chrzest. Pielgrzymujemy tą samą, wspólną drogą życia, nawet jeśli tę czy inną rzecz widzimy i oceniamy inaczej. Ci, którzy dłuższy czas razem wędrują, jak my jako chrześcijanie w katolicko-ewangelickiej wspólnotcie i jako sąsiedzi -

Grußwort

Bischof Dr. Dr. h.c. Markus Dröge

14. *Ökumenischer Pilgerweg 2016*

„Ein Herr, ein Glaube, eine Taufe“ (Eph 4,5)

Miteinander zu pilgern ist Sinnbild für eine geeinte Verschiedenheit. Beim Pilgern geht man gemeinsam auf einem Weg. Und doch machen alle unterschiedliche Erfahrungen. Die einen lassen ihre Gedanken treiben, hinein in die Natur, hören auf das Zwitschern der Vögel oder das Rauschen der Blätter in den Bäumen. Die anderen sind mehr bei sich, verstehen den Weg vielleicht als ihre eigene Lebensgeschichte, bei der man Vergangenes zurücklässt und auf Neues zugeht. Einige kommen miteinander ins Gespräch, andere gehen für sich – und doch nicht allein. Denn alle pilgern auf dem einen Weg, auf dem einen Grund und auf ein gemeinsames Ziel hin. Im Epheserbrief benennt Paulus diesen Grund, der uns vereint: „Ein Herr, ein Glaube, eine Taufe.“ Unter diesem biblischen Votum steht der ökumenische Pilgerweg 2016. Uns verbindet mehr als uns trennt. Auch auf dem Weg zum 500-jährigen Reformationsjubiläum können wir das getrost und hoffnungsvoll bezeugen, dass wir gemeinsam auf dem Weg sind. Mit Jesus Christus, der unser Herr ist, dem wir vertrauen können und in dessen Tod und Auferstehung wir alle hineingetauft sind. Ein Herr, ein Glaube, eine Taufe. Wir pilgern auf dem gemeinsamen Weg des Lebens, auch wenn wir das eine oder andere unterschiedlich einschätzen und sehen.

Niemcy i Polacy, mogą pozostając na wspólnym pewnym gruncie, przyjrzeć się też temu, co stanowi trudność. Na przykład sytuacji Europy, która mnie napełnia troską. Do tej pory nie udało się wypracować wspólnej polityki wobec ludzi, którzy przybywają do nas z terenów ogarniętych wojnami czy kryzysami. Ze względu na tych ludzi, którzy szukają nowej ojczyzny, a także ze względu na jedność Europy stan ten nie powinien dłużej trwać. Musimy wspólnie w Unii Europejskiej znaleźć drogę do Europy, która zbudowana będzie na takich wartościach, jak miłość bliźniego i człowieczeństwo. W przeciwnym razie odetniemy się od naszych chrześcijańskich korzeni i Europa utraci swoją duszę.

Pielgrzymie drogi od stuleci łączyły kraje europejskie. Podczas pielgrzymowania bowiem zawsze przekracza się granice. I właśnie to jest cudowne. To dobry i ważny znak dla współczesnego świata.

Więcej nas łączy niż dzieli. Dajecie temu wyraz także wy, pielgrzymując zjednoczeni we wspólnocie wiary, tak jak to sformułował św. Paweł: „Jeden jest Pan, jedna wiara, jeden chrzest: jeden jest Bóg i Ojciec wszystkich, który jest i działa ponad wszystkimi, przez wszystkich i we wszystkich”.

W serdecznej łączności i z błogosławieństwem

Wasz

Biskup dr Markus Droege

Wer lange miteinander unterwegs ist, so wie wir in der Gemeinschaft von katholischen und evangelischen Christen und als deutsch-polnische Nachbarn, der kann von diesem sicheren Grund aus auch die Schwierigkeiten ansprechen. Zum Beispiel die Entwicklungen in Europa, die mich mit Sorge erfüllen. Bisher ist es nicht gelungen, angesichts der Menschen, die aus Kriegs- und Krisengebieten zu uns kommen, eine gemeinsame Politik zu gestalten. Um der Menschen willen, die eine Heimat suchen und um der Einheit Europas willen darf dies nicht so bleiben. Wir müssen gemeinsam in der Europäischen Union Wege finden, um ein Europa gestalten, das von den Werten der Nächstenliebe und der Menschlichkeit geprägt ist. Sonst trennen wir uns von unseren christlichen Wurzeln und Europa verliert seine Seele.

Die Pilgerwege haben schon über Jahrhunderte die Länder in Europa verbunden. Beim Pilgern wurden schon immer Grenzen überschritten. Das ist wunderbar. Ein gutes und wichtiges Zeichen in der gegenwärtigen Welt.

Uns verbindet mehr als uns trennt. Das bringen auch Sie pilgernd zum Ausdruck, verbunden in der Gemeinschaft des Glaubens, so wie Paulus es formuliert: „Ein Herr, ein Glaube, eine Taufe; ein Gott und Vater aller, der da ist über allen und durch alle und in allen.“

*In herzlicher Verbundenheit und mit allen guten Segenswünschen
bin ich Ihr*

Bischof Dr. Markus Dröge

Słowo wstępne

Pozdrowienie premiera dra Dietmara Woidkego skierowane do uczestników niemiecko-polskiej ekumenicznej pielgrzymki z Magdeburga do Gniezna, w roku 2016

Rok 966 po Chrystusie jest rokiem powstania Polski, określa także początek jej chrystianizacji. To wydarzenie sprzed 1050 lat uzasadnia hasło tegorocznej 14. niemiecko-polskiej pielgrzymki ekumenicznej z Magdeburga do Gniezna: „Jeden jest Pan, jedna wiara, jeden chrzest” (Ef 4,5). Uwydatnia ono znaczenie roku 966 dla historii kraju naszych sąsiadów. Europy nie można zrozumieć bez chrześcijaństwa. Ono bowiem wycisnęło głębokie piętno na jej życiu, myśli i działaniu. Gdy chrześcijanki i chrześcijanie pielgrzymują z Magdeburga do Gniezna, to oparte jest to na fundamencie ich chrześcijańskich przekonań. Jednocześnie pielgrzymi ci stanowią też część cywilnych społeczności Niemiec i Polski, które w ostatnich latach coraz częściej spotykają się, nawiązują stosunki i kontakty. W chwili obecnej bowiem to obywatelki i obywatele naszych obu krajów decydują o stanie stosunków niemiecko-polskich. I tak jest dobrze, bo to właśnie buduje „europejską normalizację”.

W obliczu fali uchodźców, która dotarła do Europy, musimy przypomnieć sobie o naszych korzeniach. Należy tu mieć na uwadze chrześcijańsko-żydowskie dziedzictwo, a także oświecenie i liberalizm, i kilka innych wartości. Potrzebujemy ich, by

Grußwort

von Ministerpräsident Dr. Dietmar Woidke für das Pilgerbuch des Deutsch-Polnischen Ökumenischen Pilgerwegs Magdeburg-Gniezno 2016

Das Jahr 966 n. Chr. ist das Gründungsjahr Polens und kennzeichnet den Beginn der Christianisierung. Das Geschehen vor 1050 Jahren begründet die Losung „Ein Herr, ein Glaube, eine Taufe“ (Eph. 4,5), die über dem 14. Deutsch-Polnischen Ökumenischen Pilgerweg Magdeburg - Gniezno steht. Sie macht die Bedeutung des Jahres 966 für die Geschichte unseres Nachbarlandes deutlich. Europa ist ohne das Christentum nicht denkbar. Es hat das Leben, Denken und Handeln tief geprägt. Wenn Christinnen und Christen von Magdeburg nach Gnesen pilgern, dann tun sie das auf dem Fundament christlicher Überzeugungen. Aber sie sind auch zugleich Teil jener Zivilgesellschaften Deutschlands und Polens, die in den letzten Jahren immer häufiger Begegnungen, Kontakte und Beziehungen gestiftet haben. Die Bürgerinnen und Bürger in unseren beiden Ländern bestimmen mittlerweile, wie es um das deutsch-polnische Verhältnis bestellt ist. Und das ist gut so, trägt es doch zur „europäischen Normalität“ bei.

Angeichts der Flüchtlingsströme, die Europa erreichen, stehen wir einmal mehr vor der Herausforderung, uns unserer Wurzeln zu erinnern. Dazu gehören das christlich-jüdische Erbe, die Aufklärung, der Liberalismus und einiges mehr.

żyć i bronić się przed wszelkiego rodzaju zagrożeniami, po to żeby Europa pozostała ostoją humanitaryzmu, dbałości o dobro bliźniego.

Życzę Państwu, drodzy pielgrzymi, wiele radości, inspiracji oraz powodzenia na Waszej drodze z Magdeburga do Gniezna, najstarszego duchowego i politycznego centrum Polski.

*Dr Dietmar Woidke
Premier Brandenburgii*

Sie gilt es zu leben und gegen jegliche Bedrohungen zu verteidigen, damit Europa ein Hort der Humanität bleibt.

Ich wünsche Ihnen, liebe Pilgerinnen und Pilger, viel Freude, Inspiration und Zuspruch auf Ihrem Weg nach Gnesen, dem alten geistlichen und politischen Zentrum Polens.

*Dr. Dietmar Woidke
Ministerpräsident des Landes Brandenburg*

Jeden Pan, jedna wiara, jeden chrzest (Ef 4, 5)

*Ks. Jan Kwiatkowski, Koordynator Pielgrzymki
ze strony polskiej*

to założenie dla wierzących w istnienie Jednego Boga wydaje się oczywiste i logiczne. Jednak nieodparte poczucie oczywistości daje dopiero wędrowanie z innym, różnym człowiekiem. Aby być razem, trzeba zgodzić się na drogę w relacji: czasem „po prąd”, „pod górę”, czasem „z góry”, czasem nieoczekiwany zakręt, zarośla lub mgła. Jeśli chcę doświadczyć większego świata niż ten, który jest w głowie i w sercu, muszę zgodzić się na logikę drogi w relacjach, a wówczas niezbędne staje się obranie jednego słownika i ustalenie wszystkich znaczeń. Jako chrześcijanie mamy do przebycia pasjonującą a zarazem bolesną drogę we wzajemnych relacjach. Jej przejście staje się możliwe tylko wtedy, gdy razem idziemy za jednym panem, do jednego Pana; że widzimy Pana tak samo. Jeśli w naszych sercach przez chrzest Bóg wycisnął swą pieczęć, należymy do Niego, a On stwarza nas na swój obraz i swoje podobieństwo. Owa mistyczna przynależność nobilituje i zarazem mobilizuje do życia jedną łaską jednej wiary. Ta wiara niczym strumień sący się z serca każdego ochrzczonego, by przynosić owoce w życiu, czyli podnosić nas na poziom, gdzie nawet najtrudniejsze relacje mogą stać się proste i przejrzyste. Polsko – Niemiecka Pielgrzymka Ekumeniczna Szlakiem Otto na III to projekt bezprecedensowy w środkowej Europie. Od trzynastu lat już ponad kilkuset osób dowiodło, że gdy widzimy

Ein Herr, ein Glaube, eine Taufe (Eph. 4, 5)

*Pfr. Jan Kwiatkowski, Koordinator des Pilgerwegs
auf polnischer Seite*

dieser Grundsatz ist für die, die an die Existenz des einen Gottes glauben, offensichtlich und logisch. Ein unwiderlegbares Gefühl jedoch für diese Offensichtlichkeit gibt erst das Wandern mit einem anderen Menschen. Um zusammen zu sein, muss man bereit sein für den Weg: manchmal anstrengend, dann bergauf und bergab, manchmal mit nicht einsehbaren Kurven, mit Gestrüpp oder Nebel. Wenn ich eine größere Welt kennen lernen möchte als die, die ich im Kopf und im Herzen trage, muss ich mich auf die Logik des Weges einlassen, auf dem die Benutzung eines Wörterbuches unverzichtbar ist, um alle Bedeutungen zu ermessen. Als Christen haben wir in verschiedener Hinsicht einen leidenschaftlichen und gleichzeitig schmerzvollen Weg auf uns zu nehmen. Der erscheint uns nur dann als möglich, wenn wir gemeinsam einem Herrn folgen, zu dem einen Herrn gehen; dass wir den Herrn in gleicher Weise sehen. Wenn Gott uns durch die Taufe das Siegel in unserem Herzen aufgedrückt hat, so gehören wir zu Ihm, und Er macht uns zu Seinem Ebenbild. Diese mystische Zugehörigkeit adelt uns und mobilisiert uns gleichzeitig zu einem Leben aus der einen Gnade und aus dem einen Glauben. Dieser Glaube strömt aus dem Herzen jedes Getauften, um im Leben Früchte zu bringen, bzw. uns auf ein Niveau zu heben, auf dem selbst die schwierigsten Verhältnisse leicht und durchsichtig werden.

przed sobą Jednego Pana jesteśmy w stanie przemierzyć drogę, której nigdy nie przeszlibyśmy ze sobą i do siebie w innym wypadku. Uświadamiamy sobie, że przez wspólne wędrowanie, słuchanie, jedzenie, milczenie, modlenie ... Bóg, który stał się człowiekiem, naprawdę jest łaskawy. W tym roku pragniemy chwalić Pana za mądrość naszych przodków sprzed 1050 laty. Pragniemy wspólnie smakować jednej wody z tego chrzcielnego mieszkowego źródła. Czeka nas droga od Gniezna do Magdeburga, czekają nas Boże natchnienia. Nie godzi się trwać w bezczynności! Obliguje nas jeden Pan, jeden chrzest i jedna wiara! Dlatego nie lękamy się. Dlatego jesteśmy gotowi na zaskoczenia i odkrycia.

Der Polnisch-Deutsche Ökumenische Pilgerweg in den Spuren von Kaiser Otto III. ist ein Projekt ohnegleichen in der Mitte Europas. Seit dreizehn Jahren haben schon einige hundert Menschen erfahren, dass, wenn wir auf den einen Herrn schauen, können wir den Weg schaffen, den wir niemals allein, oder im andern Fall zu uns selbst gehen würden. Wir werden uns bewusst, dass durch das gemeinsame Wandern, Hören, Essen, Schweigen, Beten ... Gott, der Mensch wurde, wirklich gnädig ist. In diesem Jahr wollen wir den Herrn für die Weisheit unserer Vorfahren von vor 1050 Jahren loben. Wir wollen gemeinsam das eine Wasser aus der Taufquelle von Fürst Mieszko schmecken. Auf uns wartet der Weg von Gnesen nach Magdeburg, es warten auf uns Gottes Inspirationen. Da kann man nicht untätig bleiben! Uns verbindet ein Herr, eine Taufe und ein Glaube! Deshalb fürchten wir uns nicht. Darum sind wir bereit für Überraschungen und Entdeckungen.

Dzień pierwszy, Ks. Rodzaju 1, 1.26-31

Na początku Bóg stworzył niebo i ziemię. A wreszcie rzekł Bóg: „Uczyńmy człowieka na Nasz obraz, podobnego Nam. Niech panuje nad rybami morskimi, nad ptactwem powietrznym, nad bydłem, nad ziemią i nad wszystkimi zwierzętami pełzającymi po ziemi!“ Stworzył więc Bóg człowieka na swój obraz, na obraz Boży go stworzył: stworzył mężczyznę i niewiastę. Po czym Bóg im błogosławił, mówiąc do nich: „Bądźcie płodni i rozmnażajcie się, abyście zaludnili ziemię i uczynili ją sobie poddaną; abyście panowali nad rybami morskimi, nad ptactwem powietrznym i nad wszystkimi zwierzętami pełzającymi po ziemi“. I rzekł Bóg: „Oto wam daję wszelką roślinę przynoszącą ziarno po całej ziemi i wszelkie drzewo, którego owoc ma w sobie nasienie: dla was będą one pokarmem. A dla wszelkiego zwierzęcia polnego i dla wszelkiego ptactwa w powietrzu, i dla wszystkiego, co się porusza po ziemi i ma w sobie pierwiastek życia, będzie pokarmem wszelka trawa zielona“. I stało się tak. A Bóg widział, że wszystko, co uczynił, było bardzo dobre. I tak upłynął wieczór i poranek – dzień szósty.

Dzień drugi, Ks. Rodzaju 22, 1.2.9-13.15-18

A po tych wydarzeniach Bóg wystawił Abrahama na próbę. Rzekł do niego: „Abrahamie!“ A gdy on odpowiedział: „Oto jestem“- powiedział: „Weź twego syna jedynego, którego miłujesz, Izaaka, idź do kraju Moria i tam złóż go w ofierze na jednym z pagórków, jakie ci wskażę“. A gdy przyszli na to

1. Tag, 1. Mose 1, 1. 26-31

Im Anfang schuf Gott Himmel und Erde. Dann sprach Gott: Lasst uns Menschen machen als unser Abbild, uns ähnlich. Sie sollen herrschen über die Fische des Meeres, über die Vögel des Himmels, über das Vieh, über die ganze Erde und über alle Kriechtiere auf dem Land. Gott schuf also den Menschen als sein Abbild; als Abbild Gottes schuf er ihn. Als Mann und Frau schuf er sie. Gott segnete sie und Gott sprach zu ihnen: Seid fruchtbar und vermehrt euch, bevölkert die Erde, unterwerft sie euch und herrscht über die Fische des Meeres, über die Vögel des Himmels und über alle Tiere, die sich auf dem Land regen. Dann sprach Gott: Hiermit übergebe ich euch alle Pflanzen auf der ganzen Erde, die Samen tragen, und alle Bäume mit samenhaltigen Früchten. Euch sollen sie zur Nahrung dienen. Allen Tieren des Feldes, allen Vögeln des Himmels und allem, was sich auf der Erde regt, was Lebensatem in sich hat, gebe ich alle grünen Pflanzen zur Nahrung. So geschah es. Gott sah alles an, was er gemacht hatte: Es war sehr gut. Es wurde Abend und es wurde Morgen: der sechste Tag.

2.Tag: 1. Mose 22, 1.2.9-13.15-18

Nach diesen Ereignissen stellte Gott Abraham auf die Probe. Er sprach zu ihm: Abraham! Er antwortete: Hier bin ich. Gott sprach: Nimm deinen Sohn, deinen einzigen, den du liebst, Isaak, geh in das Land Morija und bring ihn dort auf einem der Berge, den ich dir nenne, als Brandopfer dar. Als sie an

miejsce, które Bóg wskazał, Abraham zbudował tam ołtarz, ułożył na nim drwa i związawszy syna swego Izaaka położył go na tych drwach na ołtarzu. Potem Abraham sięgnął rękę po nóż, aby zabić swego syna. Ale wtedy Anioł Pański zawołał na niego z nieba i rzekł: „Abrahamie! Abrahamie!” A on rzekł: „Oto jestem”. (Anioł) powiedział mu: „Nie podnoś ręki na chłopca i nie czyni mu nic złego! Teraz poznałem, że boisz się Boga, bo nie odmówiłeś Mi nawet twego jedynego syna”. Abraham, obejrzawszy się poza siebie, spostrzegł barana uwikłanego rogami w zaroślach. Poszedł więc, wziął barana i złożył w ofierze całopalnej zamiast swego syna. Po czym Anioł Pański przemówił głośno z nieba do Abrahama po raz drugi: „Przy sięgam na siebie, wyrocznia Pana, że ponieważ uczyniłeś to, a nie oszczędziłeś syna twego jedynego, będę ci błogosławił i dam ci potomstwo tak liczne jak gwiazdy na niebie i jak ziarnka piasku na wybrzeżu morza; potomkowie twoi zdobędą równie swych nieprzyjaciół. Wszystkie ludy ziemi będą sobie życzyć szczęścia (takiego, jakie jest udziałem) twego potomstwa, dlatego że usłuchałeś mego rozkazu”.

Dzień trzeci, Ks. Wyjścia 14, 15-15, 1

Pan rzekł do Mojżesza: „Czemu głośno wołasz do Mnie? Powiedz Izraelitom, niech ruszają w drogę. Ty zaś podnieś swą łaskę i wyciągnij rękę nad morze i rozdziel je na dwoje, a wejdą Izraelici w środek na suchą ziemię. Ja natomiast uczynię upar-

den Ort kamen, den ihm Gott genannt hatte, baute Abraham den Altar, schichtete das Holz auf, fesselte seinen Sohn Isaak und legte ihn auf den Altar, oben auf das Holz. Schon streckte Abraham seine Hand aus und nahm das Messer, um seinen Sohn zu schlachten. Da rief ihm der Engel des Herrn vom Himmel her zu: Abraham, Abraham! Er antwortete: Hier bin ich. Jener sprach: Streck deine Hand nicht gegen den Knaben aus und tu ihm nichts zuleide! Denn jetzt weiß ich, dass du Gott fürchtest; du hast mir deinen einzigen Sohn nicht vorenthalten. Als Abraham aufschaute, sah er: Ein Widder hatte sich hinter ihm mit seinen Hörnern im Gestrüpp verfangen. Abraham ging hin, nahm den Widder und brachte ihn statt seines Sohnes als Brandopfer dar. Der Engel des Herrn rief Abraham zum zweiten Mal vom Himmel her zu und sprach: Ich habe bei mir geschworen –Spruch des Herrn: Weil du das getan hast und deinen einzigen Sohn mir nicht vorenthalten hast, will ich dir Segen schenken in Fülle und deine Nachkommen zahlreich machen wie die Sterne am Himmel und den Sand am Meeresstrand. Deine Nachkommen sollen das Tor ihrer Feinde einnehmen. Segnen sollen sich mit deinen Nachkommen alle Völker der Erde, weil du auf meine Stimme gehört hast.

3. Tag: 2. Mose 14, 15 – 15, 1

Der Herr sprach zu Mose: Was schreist du zu mir? Sag den Israeliten, sie sollen aufbrechen. Und du heb deinen Stab hoch, streck deine Hand über das Meer und spalte es, damit die Israeliten auf trockenem Boden in das Meer hineinziehen

tymi serca Egipcjan, że pójda za nimi. Wtedy okażą moją potęgę wobec faraona, całego wojska jego, rydwanów i wszystkich jego jeźdźców. A gdy okażą moją potęgę wobec faraona, jego rydwanów i jeźdźców, wtedy poznają Egipcjanie, że ja jestem Pan“. Anioł Boży, który szedł na przedzie wojsk izraelskich, zmienił miejsce i szedł na ich tyłach. Słup obłoku również przeszedł z przodu i zajął ich tyły, stając między wojskiem egipskim a wojskiem izraelskim. I tam był obłok ciemności, tu zaś oświecał noc. I nie zbliżyli się jedni do drugich przez całą noc. Mojżesz wyciągnął rękę nad morze, a Pan cofnął wody gwałtownym wiatrem wschodnim, który wiał przez całą noc, i uczynił morze suchą ziemią. Wody się rozstały, a Izraelici szli przez środek morza po suchej ziemi, mając mur z wód po prawej i po lewej stronie. Egipcjanie ścigali ich. Wszystkie konie faraona, jego rydwany i jeźdźcy weszli za nimi w środek morza. O świcie spojrzął Pan ze słupa ognia i ze słupa obłoku na wojsko egipskie i zmusił je do ucieczki. I zatrzymał koła ich rydwanów, tak że z wielką trudnością mogli się naprzód posuwać. Egipcjanie krzyknęli: „Uciekajmy przed Izraelem, bo w jego obronie Pan walczy z Egipcjanami“. A Pan rzekł do Mojżesza: „Wyciągnij rękę nad morze, aby wody zalały Egipcjan, ich rydwany i jeźdźców“. Wyciągnął Mojżesz rękę nad morze, które o brzasku dnia wróciło na swoje miejsce. Egipcjanie uciekając biegli naprzeciw falom, i pograżył ich Pan w środku morza. Powracające fale zatopiły rydwany i jeźdźców całego wojska faraona, którzy weszli w morze, ścigając tamtych, nie ocalał z nich ani jeden. Izraelici zaś szli po suchym dnie morskim, mając mur (wodny) po prawej i po lewej stronie. W tym to dniu wybawił Pan Izraela z rąk Egipcjan.

können. Ich aber will das Herz der Ägypter verhärten, damit sie hinter ihnen hineinziehen. So will ich am Pharao und an seiner ganzen Streitmacht, an seinen Streitwagen und Reitern meine Herrlichkeit erweisen. Die Ägypter sollen erkennen, dass ich der Herr bin, wenn ich am Pharao, an seinen Streitwagen und Reitern meine Herrlichkeit erweise. Der Engel Gottes, der den Zug der Israeliten anführte, erhob sich und ging an das Ende des Zuges und die Wolkensäule vor ihnen erhob sich und trat an das Ende. Sie kam zwischen das Lager der Ägypter und das Lager der Israeliten. Die Wolke war da und Finsternis und Blitze erhellten die Nacht. So kamen sie die ganze Nacht einander nicht näher. Mose streckte seine Hand über das Meer aus und der Herr trieb die ganze Nacht das Meer durch einen starken Ostwind fort. Er ließ das Meer austrocknen und das Wasser spaltete sich. Die Israeliten zogen auf trockenem Boden ins Meer hinein, während rechts und links von ihnen das Wasser wie eine Mauer stand. Die Ägypter setzten ihnen nach; alle Pferde des Pharao, seine Streitwagen und Reiter zogen hinter ihnen ins Meer hinein. Um die Zeit der Morgenwache blickte der Herr aus der Feuer- und Wolkensäule auf das Lager der Ägypter und brachte es in Verwirrung. Er hemmte die Räder an ihren Wagen und ließ sie nur schwer vorankommen. Da sagte der Ägypter: Ich muss vor Israel fliehen; denn Jahwe kämpft auf ihrer Seite gegen Ägypten. Darauf sprach der Herr zu Mose: Streck deine Hand über das Meer, damit das Wasser zurückflutet und den Ägypter, seine Wagen und Reiter, zudeckt. Mose streckte seine Hand über das Meer und gegen Morgen flutete das Meer an seinen alten Platz zurück, während die Ägypter auf der Flucht ihm entgegenliefen.

I widzieli Izraelici martwych Egipcjan na brzegu morza. Gdy Izraelici widzieli wielkie dzieło, którego dokonał Pan wobec Egipcjan, ułękli się Pana i uwierzyli Jemu oraz Jego słudze Mojżeszowi. Wtedy Mojżesz i Izraelici razem z nim śpiewali taką pieśń ku czci Pana: Będę śpiewał ku czci Pana, który wspaniale swą potęgę okazał, gdy konia i jeźdźca jego pogrążył w morzu.

Dzień czwarty, Ks. Izajasza 54, 4a-5-14

Nie lękaj się, bo już się nie zawstydzisz, nie wstydz się, bo już się nie doznasz pohańbienia. Bo małżonkiem twoim jest twój Stworzyciel, któremu ma na imię – Pan Zastępów; Odkupicielem twoim – Święty Izraela, nazywają Go Bogiem całej ziemi. Zaiste, jak niewiastę porzuconą i zgźnębioną na duchu, wezwał cię Pan. I jakby do porzuconej żony młodości mówi twój Bóg: Na krótką chwilę porzuciłem cię, a z ogromną miłością cię przygramę. W przystępie gniewu ukryłem przed tobą na krótko swe oblicze, ale w miłości wieczystej nad tobą się ulitowałem, mówi Pan, twój Odkupiciel. Dzieje się ze Mną tak, jak za dni Noego, kiedy przysięgłem, że wody Noego nie spadną już nigdy na ziemię; tak teraz przysięgam, że się nie rozjątrzę na cie-

So trieb der Herr die Ägypter mitten ins Meer. Das Wasser kehrte zurück und bedeckte Wagen und Reiter, die ganze Streitmacht des Pharaos, die den Israeliten ins Meer nachgezogen war. Nicht ein einziger von ihnen blieb übrig. Die Israeliten aber waren auf trockenem Boden mitten durch das Meer gezogen, während rechts und links von ihnen das Wasser wie eine Mauer stand. So rettete der Herr an jenem Tag Israel aus der Hand der Ägypter. Israel sah die Ägypter tot am Strand liegen. Als Israel sah, dass der Herr mit mächtiger Hand an den Ägyptern gehandelt hatte, fürchtete das Volk den Herrn. Sie glaubten an den Herrn und an Mose, seinen Knecht. Damals sang Mose mit den Israeliten dem Herrn dieses Lied; sie sagten: Ich singe dem Herrn ein Lied, denn er ist hoch und erhaben. Rosse und Wagen warf er ins Meer.

4. Tag: Jesaja 54, 4a-5-14

Fürchte dich nicht, du wirst nicht beschämt; schäme dich nicht, du wirst nicht enttäuscht. Denn dein Schöpfer ist dein Gemahl, „Herr der Heere“ ist sein Name. Der Heilige Israels ist dein Erlöser, „Gott der ganzen Erde“ wird er genannt. Ja, der Herr hat dich gerufen als verlassene, bekümmerte Frau. Kann man denn die Frau verstoßen, die man in der Jugend geliebt hat?, spricht dein Gott. Nur für eine kleine Weile habe ich dich verlassen, doch mit großem Erbarmen hole ich dich heim. Einen Augenblick nur verbarg ich vor dir mein Gesicht in aufwallendem Zorn; aber mit ewiger Huld habe ich Erbarmen mit dir, spricht dein Erlöser, der Herr. Wie in den Tagen Noachs soll es für mich sein: So wie ich damals schwor, dass

bie ani cię gromić nie będę. Bo góry mogą ustąpić i pagórki się zachwiać, ale miłość moja nie odstąpi od ciebie i nie zachwieje się moje przymierze pokoju, mówi Pan, który ma litość nad tobą. O nieszczęśliwa, wichrami smagana, niepokieszona! Oto Ja osadzę twoje kamienie na malachicie i fundmenty twoje na szafrach. Uczynię blanki twych murów z rubinów, bramy twoje z górskiego kryształu, a z drogich kamieni – cały obwód twych murów. Wszyscy twoi synowie będą uczniami Pana, wielka będzie szczęśliwość twych dzieci. Będziesz mocno osadzona na sprawiedliwości. Daleka bądź od trwogi, bo nie masz się czego obawiać, i od przestרחu, bo nie ma on przystępu do ciebie.

Dzień piąty, Ks. Izajasza 55, 1-11

O, wszyscy spragnieni, przyjdźcie do wody, przyjdźcie, choć nie macie pieniędzy! Kupujcie i spożywajcie, (dalejże, kupujcie) bez pieniędzy i bez płacenia za wino i mleko! Czemu wydajecie pieniądze na to, co nie jest chlebem? I waszą pracę – na to, co się nasyci? Słuchajcie Mnie, a jeść będziecie przysmaki i dusza wasza zakosztuje tłustych potraw. Nakłońcie wasze ucho i przyjdźcie do Mnie, posłuchajcie Mnie, a dusza wasza żyć będzie. Zawrę z wami wieczyste przymierze: są to niezawodne łaski dla Dawida. Oto ustanowiłem cię świadkiem dla ludów, dla ludów wodzem i rozkazodawcą. Oto zawezwiesz naród, którego nie znasz, i ci, którzy cię nie znają, przybiegną do ciebie

die Flut Noachs die Erde nie mehr überschwemmen wird, so schwöre ich jetzt, dir nie mehr zu zürnen und dich nie mehr zu schelten. Auch wenn die Berge von ihrem Platz weichen und die Hügel zu wanken beginnen – meine Huld wird nie von dir weichen und der Bund meines Friedens nicht wanken, spricht der Herr, der Erbarmen hat mit dir. Du Ärmste, vom Sturm Gepeitschte, die ohne Trost ist, sieh her: Ich selbst lege dir ein Fundament aus Malachit und Grundmauern aus Saphir. Aus Rubinen mache ich deine Zinnen, aus Beryll deine Tore und alle deine Mauern aus kostbaren Steinen. Alle deine Söhne werden Jünger des Herrn sein und groß ist der Friede deiner Söhne. Du wirst auf Gerechtigkeit gegründet sein. Du bist fern von Bedrängnis, denn du brauchst dich nicht mehr zu fürchten und bist fern von Schrecken; er kommt an dich nicht heran.

5. Tag: Jesaja 55, 1-11

Auf, ihr Durstigen, kommt alle zum Wasser! Auch wer kein Geld hat, soll kommen. Kauft Getreide und esst, kommt und kauft ohne Geld, kauft Wein und Milch ohne Bezahlung! Warum bezahlt ihr mit Geld, was euch nicht nährt, und mit dem Lohn eurer Mühen, was euch nicht satt macht? Hört auf mich, dann bekommt ihr das Beste zu essen und könnt euch laben an fetten Speisen. Neigt euer Ohr zu mir und kommt zu mir, hört, dann werdet ihr leben. Ich will einen ewigen Bund mit euch schließen gemäß der beständigen Huld, die ich David erwies. Seht her: Ich habe ihn zum Zeugen für die Völker gemacht, zum Fürsten und Gebieter der Nationen. Völker, die du

ze względu na Pana, twój Bóg, przez wzgląd na Świętego Izraelowego, bo On cię przyozdobi. Szukajcie Pana, gdy się pozwala znaleźć, wzywajcie Go, dopóki jest blisko! Niechaj bezbożny porzuci swą drogę i człowiek nieprawdy swoje knowania. Niech się nawróci do Pana, a Ten się nad nim zmiłuje, i do Boga naszego, gdyż hojny jest w przebaczeniu. Bo myśli moje nie są myślami waszymi ani wasze drogi moimi drogami – wyroczenia Pana. Bo jak niebiosy górują nad ziemią, tak drogi moje – nad waszymi drogami i myśli moje – nad myślami waszymi. Zaiste, podobnie jak ulewa i śnieg spadają z nieba i tam nie powracają, dopóki nie nawodnią ziemi, nie użyźnią jej i nie zapewnią urodzaju, tak iż wydaje nasienie dla siewcy i chleb dla jedzącego, tak słowo, które wychodzi z ust moich, nie wraca do Mnie bezowocne, zanim wpraw nie dokona tego, co chciałem, i nie spełni pomyślnie swego posłannictwa.

Dzień szósty, Ks. Ezechiela 36, 16-17a.18-28

Pan skierował do mnie te słowa: „Synu człowieczy, kiedy dom Izraela mieszkał na swojej ziemi, wówczas splugawili ją swym postępowaniem i swymi czynami. Wtedy wylałem na nich swe oburzenie z powodu krwi, którą w kraju przelali, i z powodu bożków, którymi go splugawili. I rozproszyłem ich pomiędzy pogańskie ludy, i rozsypiali się po krajach, osądziłem ich według postępowania i czynów. W ten sposób przyszli do ludów pogańskich i dokąd przybyli, bezcześcili święte imię moje, podczas gdy mówiono o nich: „To jest lud Pana, musieli się oni

nicht kennst, wirst du rufen; Völker, die dich nicht kennen, eilen zu dir, um des Herrn, deines Gottes, des Heiligen Israels willen, weil er dich herrlich gemacht hat. Sucht den Herrn, solange er sich finden lässt, ruft ihn an, solange er nahe ist. Der Ruchlose soll seinen Weg verlassen, der Frevler seine Pläne. Er kehre um zum Herrn, damit er Erbarmen hat mit ihm, und zu unserem Gott; denn er ist groß im Verzeihen. Meine Gedanken sind nicht eure Gedanken und eure Wege sind nicht meine Wege – Spruch des Herrn. So hoch der Himmel über der Erde ist, so hoch erhaben sind meine Wege über eure Wege und meine Gedanken über eure Gedanken. Denn wie der Regen und der Schnee vom Himmel fällt und nicht dorthin zurückkehrt, sondern die Erde trinkt und sie zum Keimen und Sprossen bringt, wie er dem Sämann Samen gibt und Brot zum Essen, so ist es auch mit dem Wort, das meinen Mund verlässt: Es kehrt nicht leer zu mir zurück, sondern bewirkt, was ich will, und erreicht all das, wozu ich es gesandt habe.

6. Tag: Hesekiel 36, 16-17a.18-28

Das Wort des Herrn erging an mich: (Hör zu,) Menschensohn! Als Israel in seinem Land wohnte, machten sie das Land durch ihr Verhalten und ihre Taten unrein. Da goss ich meinen Zorn über sie aus, weil sie Blut vergossen im Land und das Land mit ihren Götzen befleckten. Ich zerstreute sie unter die Völker; in alle Länder wurden sie vertrieben. Nach ihrem Verhalten und nach ihren Taten habe ich sie gerichtet. Als sie aber zu den Völkern kamen, entweihten sie überall, wohin sie kamen, meinen heiligen Namen; denn man sagte von ihnen: das ist

wyprowadzić ze swego kraju“. Wtedy zatroszczyłem się o święte me imię, które oni, Izraelici, zbezcześcili wśród ludów pogańskich, do których przybyli. Dlatego mów do domu Izraela: Tak mówi Pan Bóg: Nie z waszego powodu to czynię, domu Izraela, ale dla świętego imienia mojego, które zbezcześciliście wśród ludów pogańskich, do których przyszliście. Chcę uświęcić wielkie imię moje, które zbezczeszczone jest pośród ludów, i poznają ludy, że Ja jestem Pan – wyrocznia Pana Boga – gdy okażą się Świętym względem was przed ich oczami. Zbiorę was spośród ludów, zbiorę was ze wszystkich krajów i przyprowadzę was z powrotem do waszego kraju, pokropię was czystą wodą, abyście się stali czystymi, i oczyszczę was od wszelkiej zmyzy i od wszystkich waszych bożków. I dam wam serce nowe i ducha nowego tchnę do waszego wnętrza, odbiorę wam serce kamienne, i dam wam serce z ciała. Ducha mojego chcę tchnąć w was i sprawić, byście żyli według mych nakazów i przestrzegali przykazań, i według nich postępowali. Wtedy będziecie mieszkać w kraju, który dałem waszym przodkom, i będziecie moim ludem, a Ja będę waszym Bogiem.

Dzień siódmy, List do Rzymian 6, 3-11

Czyż nie wiadomo wam, że my wszyscy, którzyśmy otrzymali chrzest zanurzający w Chrystusa Jezusa, zostaliśmy zanurzeni w Jego śmierć? Zatem przez chrzest zanurzający nas w śmierć zostaliśmy razem z Nim pogrzebani po to, abyśmy i my wkroczyli w nowe życie – jak Chrystus powstał z martwych dzięki

das Volk Jahwes und doch mussten sie sein Land verlassen. Da tat mir mein heiliger Name leid, den das Haus Israel bei den Völkern entweihte, wohin es auch kam. Darum sag zum Haus Israel: So spricht Gott, der Herr: Nicht euret wegen handle ich, Haus Israel, sondern um meines heiligen Namens willen, den ihr bei den Völkern entweiht habt, wohin ihr auch gekommen seid. Meinen großen, bei den Völkern entweihten Namen, den ihr mitten unter ihnen entweiht habt, werde ich wieder heiligen. Und die Völker – Spruch Gottes, des Herrn – werden erkennen, dass ich der Herr bin, wenn ich mich an euch vor ihren Augen als heilig erweise. Ich hole euch heraus aus den Völkern, ich sammle euch aus allen Ländern und bringe euch in euer Land. Ich gieße reines Wasser über euch aus, dann werdet ihr rein. Ich reinige euch von aller Unreinheit und von allen euren Götzen. Ich schenke euch ein neues Herz und lege einen neuen Geist in euch. Ich nehme das Herz von Stein aus eurer Brust und gebe euch ein Herz von Fleisch. Ich lege meinen Geist in euch und bewirke, dass ihr meinen Gesetzen folgt und auf meine Gebote achtet und sie erfüllt. Dann werdet ihr in dem Land wohnen, das ich euren Vätern gab. Ihr werdet mein Volk sein und ich werde euer Gott sein.

7. Tag: Römer 6, 3-11

Wisst ihr denn nicht, dass wir alle, die wir auf Christus Jesus getauft wurden, auf seinen Tod getauft worden sind? Wir wurden mit ihm begraben durch die Taufe auf den Tod; und wie Christus durch die Herrlichkeit des Vaters von den Toten auf-erweckt wurde, so sollen auch wir als neue Menschen leben.

chwale Ojca. Jeżeli bowiem przez śmierć, podobną do jego śmierci, zostaliśmy z Nim złączeni w jedno, to tak samo będziemy z Nim złączeni w jedno przez podobne zmartwychwstanie. To wiedźcie, że dla zniszczenia grzesznego ciała dawny nasz człowiek został razem z Nim ukrzyżowany po to, byśmy już więcej nie byli w niewoli grzechu. Kto bowiem umarł, stał się wolny od grzechu. Otóż, jeżeli umarliśmy razem z Chrystusem, wierzymy, że z Nim również żyć będziemy, wiedząc, że Chrystus powstawszy z martwych już więcej nie umiera, śmierć nad Nim nie ma już władzy. Bo to, że umarł, umarł dla grzechu tylko raz, a że żyje, żyje dla Boga. Tak i wy rozumiejcie, że umarliście dla grzechu, żyjecie zaś dla Boga w Chrystusie Jezusie.

List do Hebrajczyków 1, 1-4. 12, 1-3

Wielokrotnie i na różne sposoby przemawiał niegdyś Bóg do ojców przez proroków, a w tych ostatecznych dniach przemówił do nas przez Syna. Jego to ustanowił dziedzicem wszystkich rzeczy, przez Niego też stworzył wszechświat. Ten (Syn), który jest odbłaskiem Jego chwały i odbiciem Jego istoty, podtrzymuje wszystko słowem swej potęgi, a dokonawszy oczyszczenia z grzechów, zasiadł po prawicy Majestatu na wysokościach. On o tyle stał się wyższym od aniołów, o ile odziedziczył wyższe od nich imię.

I my zatem mając dokoła siebie takie mnóstwo świadków, odłożywszy wszelki ciężar, (a przede wszystkim) grzech, który nas łatwo zwodzi, winniśmy wytrwale bieć w wyznaczonych nam zawodach. Patrzmy na Jezusa, który nam w wierze przewodzi i ją wydoskonala. On to zamiast radości, którą Mu obie-

Wenn wir nämlich ihm gleich geworden sind in seinem Tod, dann werden wir mit ihm auch in seiner Auferstehung vereinigt sein. Wir wissen doch: Unser alter Mensch wurde mitgekreuzigt, damit der von der Sünde beherrschte Leib vernichtet werde und wir nicht Sklaven der Sünde bleiben. Denn wer gestorben ist, der ist frei geworden von der Sünde. Sind wir nun mit Christus gestorben, so glauben wir, dass wir auch mit ihm leben werden. Wir wissen, dass Christus, von den Toten auferweckt, nicht mehr stirbt; der Tod hat keine Macht mehr über ihn. Denn durch sein Sterben ist ein für allemal gestorben für die Sünde, sein Leben aber lebt er für Gott. So sollt auch ihr euch als Menschen begreifen, die für die Sünde tot sind, aber für Gott leben in Christus Jesus.

Hebräer 1, 1-4. 12, 1-3

Viele Male und auf vielerlei Weise hat Gott einst zu den Vätern gesprochen durch die Propheten; in dieser Endzeit aber hat er zu uns gesprochen durch den Sohn, den er zum Erben des Alls eingesetzt und durch den er auch die Welt erschaffen hat; er ist der Abglanz seiner Herrlichkeit und das Abbild seines Wesens; er trägt das All durch sein machtvolles Wort, hat die Reinigung von den Sünden bewirkt, und sich dann zur Rechten der Majestät in der Höhe gesetzt; er ist um so viel erhabener geworden als die Engel, wie der Name, den er geerbt hat, ihren Namen überragt.

Da uns eine solche Wolke von Zeugen umgibt, wollen auch wir alle Last und die Fesseln der Sünde abwerfen. Lasst uns mit Ausdauer in dem Wettkampf laufen, der uns aufgetragen ist, und dabei auf Jesus blicken, den Urheber und Vollender

cywano, przecierpiał krzyż, nie bacząc na (jego) hańbę, i zasiadł po prawicy tronu Boga. Zastanawiajcie się więc nad Tym, który ze strony grzeszników taką wielką wycierpiał wrogość przeciw sobie, abyście nie ustawali, złamani na duchu.

des Glaubens; er hat angesichts der vor ihm liegenden Freude das Kreuz auf sich genommen, ohne auf die Schande zu achten, und sich zur Rechten von Gottes Thron gesetzt. Denkt an den, der von den Sündern solchen Widerstand gegen sich erduldet hat; dann werdet ihr nicht ermatten und den Mut nicht verlieren.

Z Katechizmu Kościoła Katolickiego

Uczestnictwo ochrzczonych w misji Chrystusa

Udział w misji KAPLAŃSKIEJ CHRYSZTUSA

„Świeccy, jako poświęceni Chrystusowi i namaszczeni Duchem Świętym, w przedziwny sposób są powołani i przygotowani do tego, aby rodziły się w nich zawsze coraz obfitsze owoce Ducha. Wszystkie bowiem ich uczynki, modlitwy i apostołskie przedsięwzięcia, życie małżeńskie i rodzinne, codzienna praca, wypoczynek ducha i ciała, jeśli odbywają się w Duchu, a nawet utrapienia życia, jeśli cierpliwie są znoszone, stają się duchowymi ofiarami, miłymi Bogu przez Jezusa Chrystusa; ofiary te składane są zbożnie Ojcu w eucharystycznym obrzędzie wraz z ofiarą Ciała Pańskiego. W ten sposób i ludzie świeccy, jako zbożnie działający wszędzie czciciele Boga, sam świat Jemu poświęcają.” W sposób szczególny w misji uświęcania uczestniczą rodzice, „prowadząc w duchu chrześcijańskim życie małżeńskie i podejmując chrześcijańskie wychowanie dzieci.” Świeccy, którzy posiadają wymagane przymioty, mogą być przyjęci na stałe do posługi lektora i akolity. „Tam gdzie to doradza konieczność Kościoła, z braku szafarzy także świeccy, chociażby nie byli lektorami lub akolitami, mogą wykonywać pewne obowiązki w ich zastępstwie, mianowicie: posługę słowa, przewodniczenie modlitwom liturgicznym, udzielanie chrztu, a także rozdzielanie Komunii świętej, zgodnie z przepisami prawa.”

Katechismus Katholische Kirche

Der Getauften Teilnahme an Christi Mission

Die Teilhabe der Laien am Priesteramt Christi

Die Laien sind „als Christus Geweihte und mit dem Heiligen Geist Gesalbte in wunderbarer Weise dazu berufen und ausgerüstet, daß immer reichere Früchte des Geistes in ihnen hervorgebracht werden. Denn all ihre Tätigkeiten, Gebete und apostolischen Unternehmungen, das Ehe- und Familienleben, die tägliche Arbeit, die Erholung von Geist und Leib, wenn sie im Geist vollzogen werden, ja sogar die Beschwernisse des Lebens, wenn sie geduldig ertragen werden, werden geistige Opfer, Gott wohlgefällig durch Jesus Christus, die bei der Feier der Eucharistie zusammen mit der Darbringung des Herrenleibes dem Vater in höchster Ehrfurcht dargebracht werden. So weihen auch die Laien, indem sie überall heilig handeln, die Welt selbst Gott“.

Am Heiligungsdienst haben auf besondere Weise „die Eltern Anteil, indem sie ihr Eheleben in christlichem Geiste führen und für die christliche Erziehung ihrer Kinder sorgen“. Falls sie die erforderlichen Eigenschaften aufweisen, können Laien auf Dauer zum Dienst als Lektor und Akolyth zugelassen werden‘. „Wo es ein Bedarf der Kirche nahelegt, weil für diese Dienste Beauftragte nicht zur Verfügung stehen, können auch Laien, selbst wenn sie nicht Lektoren oder Akolythen sind, nach Maßgabe der Rechtsvorschriften bestimmte Aufgaben derselben erfüllen, nämlich den Dienst am Wort, die Lei-

Udział w misji PROROCKIEJ Chrystusa

„Chrystus pełni swe prorocze zadanie nie tylko przez hierarchię, ale także przez świeckich, których po to ustanowił świadkami oraz wyposażył w zmysł wiary i łaskę słowa“. *Pouczanie kogoś, by doprowadzić go do wiary, jest zadaniem każdego kaznodziei, a nawet każdego wierzącego* (Św. Tomasz z Akwinu). Świeccy wypełniają swoją misję prorocką również przez ewangelizację, „to znaczy głoszenie Chrystusa zarówno świadectwem życia, jak i słowem.“ W przypadku świeckich ta ewangelizacja nabiera swoistego charakteru i szczególnej skuteczności przez to, że dokonuje się w zwykłych warunkach właściwych światu.“ *Tęgo rodzaju apostołstwo nie polega jednak na samym tylko świadectwie życia. Prawdziwy apostoł szuka okazji głoszenia Chrystusa również słowem, bądź to niewierzącym, bądź wierzącym.* Wierni świeccy, którzy są do tego zdolni i przygotowani, mogą wносить swój wkład w formację katechetyczną w nauczanie świętej nauki i w wykorzystanie środków społecznego przekazu. „Stosownie do posiadanej wiedzy, kompetencji i zdolności, jakie posiadają, przysługuje im prawo, a niekiedy nawet obowiązek wyjawiania swego zdania świętym pasterzom w sprawach dotyczących dobra Kościoła oraz - zachowując nie naruszalność wiary i obyczajów, szacunek wobec pasterzy, biorąc pod uwagę wspólny pożytek i godność osoby - podawania go do wiadomości innym wiernym.

Udział w misji KRÓLEWSKIEJ Chrystusa

Chrystus, przez swoje posłuszeństwo aż do śmierci (por. Flp 2, 8-9), udzielił swoim wiernym daru królewskiej wolności, by „przez zaparcie się siebie oraz przez życie święte pokonywali w

tung liturgischer Gebete, die Spendung der Taufe und die Austeilung der heiligen Kommunion“.

Ihre Teilhabe am Prophetenamt Christi

„Christus, der große Prophet, ... erfüllt ... sein prophetisches Amt nicht nur durch die Hierarchie ..., sondern auch durch die Laien, die er daher sowohl als Zeugen einsetzt als auch mit einem Sinn für den Glauben und mit der Gnade des Wortes ausrüstet“. *„Die Unterweisung, die zum Glauben bekehrt, ... kann auch jedem Prediger, ja sogar jedem Gläubigen zukommen“* (Thomas von Aquin). Die Laien erfüllen ihre prophetische Sendung auch durch die Evangelisation, „daß nämlich die Botschaft Christi durch das Zeugnis ihres Lebens und das Wort öffentlich bekanntgemacht wird“. Bei den Laien erhält diese Evangelisation „eine eigentümliche Prägung und besondere Wirksamkeit von daher, daß sie in den gewöhnlichen Verhältnissen der Welt erfüllt wird“.

Dieses Apostolat besteht „nicht nur im Zeugnis des Lebens. Ein wahrer Apostel sucht nach Gelegenheiten, Christus auch mit seinem Wort zu verkünden, sei es den Nichtgläubigen, ... sei es den Gläubigen“.

Die gläubigen Laien, die dazu fähig sind und sich dafür ausbilden, können auch an der katechetischen Unterweisung, am Lehren der theologischen Wissenschaften sowie an der Gestaltung der Medien mitwirken. „Entsprechend ihrem Wissen, ihrer Zuständigkeit und ihrer hervorragenden Stellung haben sie das Recht und bisweilen sogar die Pflicht, ihre Meinung in dem, was das Wohl der Kirche angeht, den geistlichen Hirten mitzuteilen und sie unter Wahrung der Unversehrtheit des

sobie samych panowanie grzechu.” *Ten, kto utrzymuje w kar-
ności swoje ciało i kieruje swoją duszą, nie pozwalając, by była ona
niepokojona namiętnościami, jest panem siebie; słusznie może być
nazwany królem, ponieważ umie panować nad samym sobą; jest
wolny i niezależny oraz nie poddaje się w niewolę grzechu* (Św.
Ambroży, Ps. 118, 14, 30). Ponadto świeccy winni wspólnymi
siłami tak uzdrawiać istniejące na świecie urzędnienia i warun-
ki, jeśli one gdzieś skłaniają do grzechu, by to wszystko stoso-
wało się do norm sprawiedliwości i raczej sprzyjało praktyko-
waniu cnót, niż mu przeszkadzało. Tak postępując, przepoją
kulturę i dzieła ludzkie wartością moralną. „Świeccy mogą
czuć się powołani do współdziałania ze swymi pasterzami w
służbie dla wspólnoty kościelnej, dla jej wzrostu i żywotności,
wybierając rozmaite posługi, według łaski i charyzmatów, ja-
kich im Pan udzieli. W Kościele „wierni świeccy mogą
współdziałać w wykonywaniu władzy, zgodnie z przepisami
prawa.” Dotyczy to ich obecności na synodach partykularnych,
synodach diecezjalnych, w radach duszpasterskich; sprawowa-
nia misji duszpasterskiej w parafii; współpracy w radach eko-
nomicznych; udziału w trybunałach kościelnych, itd. Wierni
powinni „pilnie wyróżniać prawa i obowiązki, jakie spoczywają
na nich jako na członkach Kościoła, od tych, które przysługują
im jako członkom społeczności ludzkiej. I mają starać się har-
monijnie godzić jedne z drugimi, pamiętając o tym, że w
każdej sprawie doczesnej kierować się winni sumieniem
chrześcijańskim, bo żadna działalność ludzka, nawet w spra-
wach doczesnych, nie może być wyjęta spod władzy Boga. W
ten sposób każdy świecki na mocy samych darów, jakie otrzy-

Glaubens und der Sitten und der Ehrfurcht gegenüber den
Hirten und unter Beachtung des allgemeinen Nutzens und der
Würde der Personen den übrigen Gläubigen kundzutun“.

Ihre Teilhabe am Königsamt Christi

Durch seinen Gehorsam bis zum Tod hat Christus seinen
Jüngern die Gabe der königlichen Freiheit geschenkt, damit sie
„durch Selbstverleugnung und ein heiliges Leben das Reich
der Sünde in sich selbst völlig überwinden“. „*Wer seinen Leib
sich unterwirft und Herr über seine Seele ist, ohne sich von Leiden-
schaften überfluten zu lassen, kann als König bezeichnet werden,
weil er seine Person zu regieren vermag. Er ist frei und unabhängig
und läßt sich nicht durch eine sündige Knechtschaft gefangenneh-
men*“ (Ambrosius, Psal. 118, 14, 30). „Außerdem sollen die Laien,
auch mit vereinten Kräften, die Einrichtungen und Verhältnisse
der Welt, wenn irgendwo Gewohnheiten zur Sünde reizen,
so heilen, daß dies alles nach den Richtlinien der Gerechtigkeit
gestaltet wird und der Ausübung der Tugenden eher förderlich
als schädlich ist. Durch solches Tun erfüllen sie die Kultur und
die menschlichen Tätigkeiten mit sittlichem Wert“. „Die Laien
können sich auch berufen fühlen oder berufen werden zur
Mitarbeit mit ihren Hirten im Dienst der kirchlichen Gemein-
schaft, für ihr Wachstum und ihr volles Leben. Sie können da-
bei sehr verschiedene Dienste übernehmen, je nach der Gnade
und den Charismen, die der Herr ihnen schenkt“. In der Kir-
che können „bei der Ausübung dieser Laien nach Maßgabe des
Rechtes mitwirken“. So können sie etwa an Partikularkonzilien
und Diözesansynoden teilnehmen, Mitglieder von Pastoralrä-

mał, staje się świadkiem i zarazem żywym narzędziem posłannictwa samego Kościoła „według miary daru Chrystusowego” (Ef 4, 7).

*Wczesnochrześcijańska mozaika z Mauzoleum Galli Placydii w Rawennie (Włochy)
Frühchristliches Mosaik aus dem Mausoleum von Gallus Placidus, Ravenna, Italien*

ten werden sich an der solidarischen Wahrnehmung der Seelsorgsaufgaben einer Pfarrei beteiligen, in Wirtschaftsräten mitarbeiten und Mitglieder von kirchlichen Gerichten sein. Die Gläubigen sollen „lernen, sorgfältig zwischen den Rechten und Pflichten, die ihnen obliegen, insofern sie zur Kirche gehören, und denen, die sie betreffen, sofern sie Glieder der menschlichen Gesellschaft sind, zu unterscheiden. Sie werden sich eifrig darum bemühen, beide miteinander harmonisch zu vereinigen, wobei sie daran denken werden, daß sie sich in jeder zeitlichen Angelegenheit vom christlichen Gewissen führen lassen müssen, weil keine menschliche Aktivität, auch nicht in zeitlichen Angelegenheiten, dem Befehl Gottes entzogen werden kann“. „So tritt jeder Laie aufgrund der Gaben, die ihm anvertraut worden sind, zugleich als Zeuge und als lebendiges Werkzeug der Sendung der Kirche selbst ‚nach dem Maß der Gabe Christi‘ (Eph 4.7) auf“.

Sakrament chrztu znakiem jedności.

Wzajemne uznanie chrztu przez Kościół katolicki w Polsce i Kościoły zrzeszone w Polskiej Radzie Ekumenicznej; Warszawa, 23 stycznia 2000 r.

Dziękując Trójjedynemu Bogu, Ojcu i Synowi, i Duchowi Świętemu, za dwa tysiące lat Nowego Przymierza i za ponadtyśiąc lat chrześcijaństwa na ziemiach polskich, podpisane niżej Kościoły, w nawiązaniu do wieloletnich prac teologiczno-ekumenicznych w świecie i w Polsce oraz przyjętych wspólnie dokumentów (zwłaszcza Dokumentu z Limy, 1982 r.), z radością uznają i potwierdzają swoją posługę przez chrzest i oświadczają:

1. Jezus Chrystus, nasz Zbawiciel, sam ustanowił sakrament chrztu i polecił go udzielać (Mt 28,19; Mk 16,16). Chrzest jest wyjściem z niewoli (1Kor 10,1-2), wciela w Chrystusa ukrzyżowanego i zmartwychwstałego, wprowadza w Nowe Przymierze, jest znakiem nowego życia w Chrystusie, obmyciem z grzechu (1Kor 6,11), oświeceniem przez Chrystusa (Ef 5,14), nowymi narodzinami (J 3,5), przyobleczeniem się w Chrystusa (Ga 3,21), odnowieniem przez Ducha (Tył 3,5), zwróconą do Boga prośbą o dobre sumienie (1p. 3,21) i wyzwoleniem, które prowadzi do jedności w Jezusie Chrystusie, gdzie zostają przezwyciężone podziały ze względu na stan społeczny, rasę czy płeć (Ga 3,27-28; 1Kor 12,13).

Das Sakrament der Taufe als Zeichen der Einheit.

Die gegenseitige Anerkennung der Taufe durch die Katholische Kirche in Polen und der im Polnischen Ökumenischen Rat vereinigten Kirchen. Warschau, 23. Januar 2000.

Dem Dreieinigen Gott, dem Vater, dem Sohn und dem Heiligen Geist für zweitausend Jahre des Neuen Bundes und für über tausend Jahre Christentum im polnischen Lande zu danken erkennen die unten unterzeichneten Kirchen infolge langjähriger theologisch-ökumenischer Arbeit in der Welt und in Polen und mit den gemeinsam angenommenen Dokumenten, insbesondere der Dokumente von Lima, 1982, mit Freude an und bekräftigen ihren Dienst durch die Taufe und erklären:

1. Jesus Christus, unser Erlöser, hat selbst das Sakrament der Taufe gestiftet und es auszureichen empfohlen (Mt. 28, 19; Mk. 16, 16). Die Taufe ist der Auszug aus der Sünde (1. Kor. 10, 1f.), sie macht uns gleichgestaltig dem gekreuzigten und auferstandenen Christus, sie führt ein in den Neuen Bund, sie ist Zeichen des neuen Lebens in Christus, sie ist Reinigung von der Sünde (1. Kor. 6,11), sie ist Erleuchtung durch Christus (Eph. 5, 14), sie ist neue Geburt (Joh. 3, 5), sie ist Überkleiden mit Christus (Gal. 3, 21), sie ist Erneuerung im Geist (Titus 3, 5), sie ist die an Gott gerichtete Bitte um ein freies Gewissen und sie ist Befreiung, die in die Einheit mit Jesus Christus führt, in der die gesellschaftlichen, rassischen und Geschlechtertrennung überwunden sind (Gal. 3, 27f., 1. Kor. 12, 13).

2. Chrzest jest z wody i Ducha Świętego; udziela się go w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego. Chrzest jednoczy ochrzczonego z Chrystusem, chrześcijan między sobą. Wprowadza do Kościoła i stanowi początek życia w Chrystusie, którego celem jest „uwielbianie chwały“ (Ef 1,14).
3. Ochrzczeni żyjący w jednym miejscu i czasie wspólnie ponoszą odpowiedzialność za świadectwo składane Chrystusowi i Ewangelii: Ochrzczeni żyją dla Chrystusa, dla Jego Kościoła i dla świata, który On miłuje, oczekując w nadziei na objawienie się nowego stworzenia Bożego oraz na czas, gdy Bóg będzie wszystkim we wszystkich (Rz 8,18-24; 1Kor 15,22-28.49-57) (Dokument z Limy, nr 9).

Chrzest w Chrystusie jest wezwaniem dla Kościołów, aby przewyciężyły swoje podziały i w widzialny sposób zmanifestowały swoją wspólnotę. Niżej podpisane Kościoły uroczysto uznają ważność chrztu świętego udzielonego przez duchownego:

*Kościół ewangelicko-augsburski,
Kościół ewangelicko-metodystyczny,
Kościół ewangelicko-reformowany,
Kościół polskokatolicki,
Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny,
Starokatolicki Kościół Mariawitów,
Kościół katolicki.*

2. Die Taufe geschieht durch Wasser und durch den Heiligen Geist; sie geschieht im Namen des Vaters und des Sohnes und des Heiligen Geistes. Die Taufe vereinigt den Getauften mit Christus und die Christen miteinander. Sie führt zur Kirche und ist der Anfang eines Lebens in Christus, dessen Ziel das „Lob seiner Herrlichkeit“ ist (Eph. 1, 14).
3. Die Getauften, die zur selben Zeit an einem Ort leben, tragen die Verantwortung für das Zeugnis für Christus und das Evangelium: Getaufte leben für Christus, für Seine Kirche und für die Welt, die er liebt, erwarten in Hoffnung die Erscheinung der neuen Schöpfung sowie die Zeit, wenn Gott sein wird alles in allem (Röm. 8, 18-24; 1. Kor. 15, 22-28.49-57) (Lima-Dokument, Nr. 9).

Die Taufe in Christus ist ein Aufruf für die Kirchen, dass sie ihre Trennungen überwinden und in einer sichtbaren Weise ihre Gemeinschaft manifestieren.

Die unterzeichneten Kirchen erkennen feierlich die Gültigkeit der Heiligen Taufe an, die durch einen Geistlichen vollzogen wurde:

*Evangelisch-Augsburgische Kirche,
Evangelisch-Methodistische Kirche,
Evangelisch-Reformierte Kirche,
Polnisch-Katholische Kirche,
Autokephale Orthodoxe Kirche Polens,
Altkatholische Kirche der Mariaviten,
Katholische Kirche.*

Jan Matejko, Chrzest Polski, Taufe Polens

Ciągle zaczynam od nowa

Tekst popularnej pieśni religijnej

Ciągle zaczynam od nowa,
Choć czasem w drodze upadam,
Wciąż jednak słyszę te słowa:
„Kochać to znaczy powstawać“.
Chciałem Ci w chwilach uniesień
Życie poświęcić bez reszty,
Spójrz, moje ręce są puste,
Stoję ubogi, ja, grzesznik.
Przyjm jednak małość mą, Panie,
Weź serce me, jakie jest.

Immer fange ich von Neuem an

populäres religiöses Lied aus Polen

Immer fange ich von Neuem an,
auch wenn ich manchmal falle,
doch höre ich dauernd die Worte:
„Lieben, das heißt Aufstehen“.
Im Überschwang wollte ich Dir
mein Leben ohne Ende weih' n
doch sieh, meine Hände sind leer,
da stehe ich armer Sünder.
Nimm, Herr, mich Kleinen an,
nimm mein Herz, so wie es ist.

Jestem jak dziecko bezradny,
Póki mnie ktoś nie podniesie.
Znów wraca uśmiech na twarzy,
Gdy mnie Twa miłość rozgrzeszy.
Wiem, że wystarczy Ci Panie,
Dobra, choć słaba ma wola.
Z Tobą mój duch nie ustanie,
Z Tobą wszystkiemu podołam.
Szukam codziennie Twej twarzy,
Wracam w tę noc pod Twój dach.

Teraz już wiem, jak Cię kochać,
Przyjm moje „teraz“, o Panie,
Dziś rozpoczynam od nowa,
Bo kochać to znaczy powstawać.
Kochać to znaczy powstawać.

Bin wie ein Kind ohne Rat
bis mich jemand aufhebt.
Ein Lächeln kommt in mein Gesicht,
wenn deine Liebe mir verzeiht.
Dir reicht aus, Herr, ich weiß,
ein guter Wille, wenn auch schwach.
Mit Dir gibt mein Geist nicht auf,
mit Dir schaffe ich alles.
Täglich suche ich Dein Antlitz,
diese Nacht kehre ich ein unter Dein Dach.

Jetzt weiß ich, wie man Dich liebt,
nimm an mein „Jetzt“, o Herr,
heute fange ich von Neuem an,
denn Lieben heißt Aufstehen.
Lieben heißt Aufstehen.

Znaki chrzcielne

Fragment katechez głoszonych w Archidiecezji Gnieźnieńskiej w ramach nowenny przygotowującej do obchodów 1050 rocznicy chrztu Polski

Namaszczony i posłany – namaszczenie krzyżem

Dla ludzi Biblii namaszczenie było znakiem bardzo czytelnym. By to pojąć musimy najpierw zobaczyć, jaką rolę odgrywała w ich życiu oliwa. Tak jak w całej śródziemnomorskiej cywilizacji oliwa była przedmiotem codziennego i wszechstronnego użytku. Najpierw stanowiła codzienny składnik jadłospisu, bez którego trudno było wyobrazić sobie przygotowanie jakiegokolwiek potrawy. Oliwa służyła też jako lekarstwo pomagające w gojeniu ran. Używana była powszechnie jako podstawowy kosmetyk, a namaszczenie wonnym olejem symbolizowało radość i świętowanie. Wreszcie używano jej do nasączenia lin i tkanin namiotów, co w życiu koczowników było niezwykle ważne. Stanowiąc więc pokarm, lekarstwo, znak świętowania i trwałości oliwa symbolizowała wszystko, co najlepsze. Nic więc dziwnego, że stała się znakiem mocy z wysoka i Bożej łaski. Zaś namaszczenie oliwą oznaczało powierzenie misji lub zadań do wypełnienia. Namaszczano króla, kapłana, proroka. Olej spływający na głowę namaszczonego oznaczał Bożą moc, która na niego zstąpiła i przeniknęła w głąb jego osoby tak, jak oliwa wnika w głąb ciała.

Ostatecznie namaszczenie objawiło swój sens wraz z przyjściem Chrystusa, którego miano oznacza nic innego jak właśnie „Namaszczony”. Hebrajskie „Mesjasz” to greckie

Die Taufzeichen

Ausschnitt aus der Katechese der Erzdiözese Gnesen im Rahmen der Novene zur Vorbereitung der Feierlichkeiten des 1050-jährigen Jubiläums der Taufe Polens

Gesalbt und gesandt – die Salbung mit Grism

Für die Menschen der Bibel war die Salbung ein sehr beredtes Zeichen. Um das zu verstehen, müssen wir zunächst sehen, welche Rolle das Öl in ihrem Leben spielte. In der gesamten Zivilisation der Mittelmeerländer war das Öl täglich im allgemeinen Gebrauch. Zuerst war es unverzichtbarer Bestandteil auf dem täglichen Speiseplan, weil es zu jeder Speise gehörte. Das Öl diente auch als Heilmittel bei der Wundversorgung. Allgemein wurde es auch als Grundlage für die Kosmetik gebraucht, und die Salbung mit einem Duftöl symbolisierte Freude und Heiligung. Übrigens wurde es auch zur Haltbarmachung von Lein und Tuchen der Nomadenzelte gebraucht, was ja sehr wichtig war. Es war also Nahrungs- und Heilmittel, Zeichen der Heiligung und der Beständigkeit; Öl symbolisiert von allem das Beste. Es wundert also nicht, dass es zum Zeichen der Kraft von oben und der Göttlichen Gnade wurde. Die Salbung mit Öl bedeutete das Anvertrauen einer Mission oder Aufgabe, die zur Erfüllung anstand. So wurden Könige gesalbt, und Priester und Propheten. Das Öl, das über das Haupt des Gesalbten lief, bedeutete Gottes Kraft, die auf ihn herabkam und seine Person so durchdrang, wie Öl in das Innere des Leibes eindringt.

Die letzte Salbung hat ihren Sinn durch die Wiederkunft

„Christos”, łacińskie „Christus” i wreszcie staropolskie „Pomazaniec”. Jezus Chrystus objawił w synagodze w Nazarecie, że tak rozumiał siebie i swoją misję. Do siebie odniósł słowa z Księgi Izajasza: „Namaszczył mnie i posłał” (Iz 61, 1). Ojciec namaścił Go Duchem Świętym i powierzył misję odkupienia ludzkości, ustanawiając kapłanem, prorokiem i królem. Ten olej Ducha Świętego, którym został namaszczony Chrystus-Głowa, spłynął hojnie na wszystkie członki Jego Ciała, czyli na każdego z chrześcijan. Właśnie poprzez chrzest każdy ochrzczony stał się uczestnikiem potrójnej misji Chrystusa – kapłańskiej, prorockiej i królewskiej. Chrześcijanin jest ustanowiony kapłanem po to, by swoje życie i samego siebie składał Bogu w ofierze. Zdolność do poświęceń, wyrzekanie się własnej woli, oddanie życia Bogu do dyspozycji, ofiarne realizowanie życiowego powołania – to wszystko jest wypełnianiem powszechnego kapłaństwa otrzymanego na chrzcie. Każdy chrześcijanin jest też ustanowiony prorokiem, a prorok to nie ten, kto przepowiada przyszłość, lecz ten, kto głosi prawdę i nią żyje. Misja prorocka to życie prawdą o Bogu i o człowieku, prawdą o godności ludzkiego życia, prawdą o naturze człowieka – kobiety i mężczyzny, prawdą o świętości małżeństwa i rodziny. Każdy chrześcijanin jest wreszcie ustanowiony królem. Misja królewska to panowanie – panowanie nad sobą po to, by w pełni należeć do siebie. Bo dopiero panując nad sobą, jesteśmy w stanie służyć innym, a to jest ostatecznym celem misji królewskiej. Chrystus Król to Chrystus Sługa. Znakiem włączenia w potrójną misję Chrystusa jest namaszczenie krzyżmem św., które ma miejsce bezpośrednio po udzieleniu chrztu. Trzeba więc wyjaśnić, czym jest krzyżmo. To oliwa z

Christi, dessen Name ja nichts anderes als „Gesalbter“ bedeutet. Das hebräische Wort heißt „Messias“, griechisch „Christos“, lateinisch „Christus“ und schließlich in Altpolnisch „Gesalbter“. Jesus Christus erklärte in der Synagoge in Nazareth, dass er sich und seine Mission so verstand. Die Worte des Propheten Jesaja bezog er auf sich: „Er hat mich gesalbt und gesandt“ (Jes. 61, 1). Der Vater hat ihn mit dem Heiligen Geist gesalbt und vertraute ihm die Mission an die Menschheit zu erlösen, indem er ihn zum Priester, Propheten und König machte. Dieses Öl des Heiligen Geistes, mit dem das Haupt Christi gesalbt wurde, ist reichlich auf alle Glieder Seines Leibes geflossen, also auf jeden Christen. Eben durch die Taufe ist jeder ein Teilhaber an der dreifachen Mission Christi geworden: Priester, Prophet und König zu sein. Ein Christ ist darum zum Priester bestellt, um sein Leben und sich selbst Gott zum Opfer zu geben. Die Bereitschaft zur Heiligung, das Entsagen des eigenen Willens, sein Leben Gott zu weihen, aufopferungsvoll die Berufung seines Lebens verwirklichen – das alles dient der Erfüllung des allgemeinen Priestertums, wie es in der Taufe empfangen wurde. Jeder Christ ist auch als Prophet bestellt, doch ein Prophet ist nicht der, der die Zukunft voraussagt, sondern der, der die Wahrheit sagt und diese auch lebt. Die prophetische Mission besteht darin in der Wahrheit Gottes und der Menschen zu leben, in der Wahrheit über die Würde des menschlichen Lebens, in der Wahrheit über die Natur des Menschen – Frauen und Männer, in der Wahrheit über die Heiligkeit der Ehe und Familie. Jeder Christ ist auch als König bestellt. Die königliche Mission ist das Herrschen – das Beherrschen seiner selbst, um ganz bei sich zu sein. Denn erst,

oliwek zmieszana z wonnym balsamem i poświęcona przez biskupa w Wielki Czwartek podczas Mszy krzyżma. Ten święty olej jest znakiem Ducha Świętego, który zstąpił na Chrystusa i uczynił Go kapłanem, prorokiem i królem. Wylany na głowę nowo ochrzczonego włącza go w tę Chrystusową misję. Na koniec warto wspomnieć, że krzyżma św. używa się także podczas udzielania bierzmowania, święceń kapłańskich i święceń biskupich. Krzyżmem namaszcza się także nowy ołtarz oraz ściany świątyni podczas obrzędu ich poświęcenia.

Nowa suknia – symbolika białej szaty

Chrystus przemieniający się na gorze Tabor ołśnił Apostołów niezwykłym blaskiem. Jego twarz zajaśniała jak słońce, a szaty stały się „lśniące białe tak, jak żaden folusznik na ziemi wybielić nie zdoła” (Mk 9, 3). Biel szat Jezusa Przemienionego symbolizuje Jego chwałę, która objawi się poprzez Paschę – mękę, śmierć, zmartwychwstanie, wniebowstąpienie, zesłanie Ducha Świętego i ostateczne zwycięstwo. Tę biel widzimy również w wizjach Apokalipsy. To Chrystus chwalebny i zwycięski, dlatego chrześcijańska sztuka ukazuje Zmartwychwstałego obleczonego w białą szatę. Dość wspomnieć „Noli me tangere” bł. Fra Angelico czy ikonę „Zstąpienie do piekieł – Zmartwychwstanie” św. Andrzeja Rublowa. Chrzestjanin, który poprzez chrzest został wszczepiony w Chrystusa i w Nim również uznany przez Boga za syna także przyobleka się w Chrystusa. Ten gest był niezwykle czytelny w starożytności, kiedy nowo ochrzczeni po wyjściu z baptysterium przywdziewali długie białe szaty. W tychże szatach uczestniczyli w liturgii każdego dnia wielkanocnej oktawy aż do następnej niedzieli zwanej „in

wenn wir uns selbst beherrschen, sind wir in der Lage anderen zu dienen, und das ist das eigentliche und letzte Ziel der königlichen Mission. Christus als König ist der Christus als Diener. Das Zeichen der Einbindung in die dreifache Mission Christi ist die Salbung mit dem heiligen Grisam, die sogleich nach der Taufe vorgenommen wird. Wir sollten noch klären, was der Grisam ist. Olivenöl vermischt mit Duftbalsam und während der Hlg. Messe am Gründonnerstag durch einen Bischof geweiht, das ist der Grisam. Dieses heilige Öl ist das Zeichen des Heiligen Geistes, der auf Christus herabkam und ihn zum Priester, Propheten und König machte. Über den Kopf eines Getauften ausgegossen bindet es ihn in die Mission Christi mit ein. Es sei auch darauf hingewiesen, dass der hlg. Grisam auch bei der Firmung angewendet wird, wie bei der Priester- und Bischofsweihe. Mit Grisam wird auch ein neuer Altar gesalbt und die Wände eines Gotteshauses, wenn es geweiht wird.

Ein neues Kleid – die Symbolik des weißen Gewandes

Der auf dem Berg Tabor verklärte Christus blendete die Apostel mit einem ungewöhnlichen Licht. Sein Gesicht wurde hell wie die Sonne, und sein Gewand wurde „sehr weiß, wie sie kein Bleicher auf Erden so weiß machen kann“ (Mk. 9, 3). Das Weiß des Gewandes des verklärten Christus symbolisiert Seinen Ruhm, der durch das Passahfest erscheint – sein Leiden, Tod, Auferstehen, Himmelfahrt, Ausgießung des Heiligen Geistes und am Ende der Sieg. Dieses Weiß sehen wir auch in den Visionen der Offenbarung des Johannes. Christus als ruhmreich und sieghaft, darum zeigt die christliche Kunst den

albis” – białą niedzielą.

Biała chrzcielna szata była wspomnieniem stroju weselnego, który trzeba przywdziać, aby moc wejść na weselne gody opisane w Ewangelii: „Przyjacielu, jakże tu wszedłeś nie mając stroju weselnego?” (Mt 22, 12). Biała szata przypominała też nową suknię, w którą miłosierny ojciec kazał odziać powracającego syna:

„Przynieście szybko najlepszą szatę i ubierzcie go” (Łk 15, 22). Biała szata była wreszcie zapowiedzią szat nieśmiertelności, w które odziani są męczennicy, dziewice i wszyscy triumfujący razem z Chrystusem w wieczności. A przede wszystkim oznaczała przyobleczenie się w Chrystusa, do którego chrześcijanin przylgnął tak ściśle, jak ściśle przylega szata do odzianego w nią człowieka – „wy wszyscy, którzy zostaliście ochrzczeni w Chrystusie, przyoblekliście się w Chrystusa” (Ga 3, 27) napisze św. Paweł. Nie przypadkiem przecież polskie przysłowie mówi o bliskości ciała i koszuli. To samo znaczenie ma nałożenie białej szaty podczas chrztu także dzisiaj. Choć trzeba przyznać, że dzisiejsze białe szaty zachowały się w formie niemal szczytkowej i są tak maleńkie, że nawet niemowlakowi trudno by było się w nie zmieścić, jednak ich wymowa się nie zmieniła. Biała szata pozostaje niezmiennie „strojem służbowym” i znakiem rozpoznawczym chrześcijanina. Przetrwiała przede wszystkim w liturgii jako szata celebransów i asysty.

Każdy sprawujący liturgię lub usługujący przy jej sprawowaniu przywdziewa jako podstawowy strój białą szatę. Biała szata przejęła też rolę habitu w niektórych wspólnotach konsekrowanych, powstałych w XX wieku jak na przykład bracia z Taize albo siostry jadwiżanki służebnice Chrystusa Obecnego. W

Auferstanię, angetan mit einem weißen Gewand. Es reicht, um auf das Gemälde „Noli me tangere“ des Seligen Fra Angelico zu verweisen oder auf die Ikone „Hinabfahren zur Hölle – Auferstehung“ des Hlg. Andrej Rubljow. Ein Christ, der durch die Taufe in Christus eingepfropft wurde und durch ihn als Gottessohn anerkannt ist, zieht gleichsam Christus an. Diese Geste war im frühen Christentum sehr beredt, als die neu Getauften nach der Taufe mit einem langen weißen Gewand angezogen wurden. In diesen Gewändern nahmen sie jeden Tag an der Liturgie der Osteroktav bis zum nächsten Sonntag teil, der „in albis“ – „weißer Sonntag“ genannt wird. Das weiße Taufkleid war eine Erinnerung des Hochzeitskleides, das angezogen werden musste, um in die Hochzeitswürden einzugehen, wie es im Evangelium heißt: „Freund, warum hast du kein hochzeitliches Gewand an?“ (Mt. 22, 12). Das weiße Taufkleid erinnert auch an das neue Kleid, das der Vater seinen wiederkehrenden Sohn anzuziehen gebietet: „Bringt schnell das beste Gewand her und zieht es ihm an“ (Lk. 15, 22). Das weiße Gewand war schließlich auch die Verheißung auf das Kleid der Unsterblichkeit, in das die Märtyrer gekleidet werden, die Jungfrauen und alle, die mit Christus in der Ewigkeit triumphieren. Vor allem aber bedeutet es die Überkleidung mit Christus, zu dem ein Christ so sehr und eng gehört, wie ein angelegtes Gewand zur Person, die es angezogen hat, gehört – „denn ihr alle, die ihr auf Christus getauft seid, habt Christus angezogen“ (Gal. 3, 27), schreibt der Apostel Paulus. Es ist kein Zufall, dass ein polnisches Sprichwort von der Nähe von Körper und Hemd spricht. Dieselbe Bedeutung hat auch heute das Tragen eines weißen Gewandes während der Taufe.

białych szatach wchodzą też od kilkunastu lat na Jasną Górę pielgrzymi z archidiecezji gnieźnieńskiej. Białe szaty reaktywowały się ostatnio także przy okazji udzielania I Komunii św. Przypominają, że jest to następny etap wtajemniczenia chrześcijańskiego, a jednocześnie stanowią antidotum na zbyt wybujałą komunijną modę.

Zdarza się też, choć jeszcze nieczęsto, że w alby ubrana jest młodzież przystępująca do bierzmowania. Może się to wydać ekstrawagancją, ale alba to strój chrześcijanina. Przy najmniej teoretycznie. A skoro tak, to każdy chrześcijanin mógłby przynajmniej teoretycznie mieć w szafie własną albę, która zakładałby, udając się na niedzielną Eucharystię. Nawet jeśli wizja wszystkich uczestników Mszy św. ubranych w alby pozostaje teorią, to ważne, by wizja orszaku wszystkich zbawionych odzianych w białe szaty stała się dla nas rzeczywistością i byśmy sami w tym orszaku kroczyli.

Światło Chrystusa - paschał i świeca chrzcielna

W Wigilię Paschalną święta liturgia rozpoczyna się od pobłogosławienia ognia, który rozpała się w pobliżu świątyni. W blasku płomieni przygotowany zostaje paschał – okazała świeca symbolizująca Zmartwychwstałego Chrystusa. Kapłan żłobi na paschale litery A i Ł oraz krzyż, a w polach pomiędzy ramionami krzyża cyfrę obecnego roku. Towarzysząca temu modlitwa ukazuje Chrystusa jako władcę czasu, historii i wieczności, które spotykają się ze sobą w tej świętej nocy. Następnie w świecę paschalną wbija się grana – symbol ran Chrystusa. Zanim paschał zajaśnieje blaskiem ognia, najpierw jaśniej chwałą ran Chrystusowych. Wreszcie od

Jedoch muss man auch sagen, dass die heutigen weißen Taufkleider so klein ausfallen, dass es selbst für die Säuglinge richtig eng wird, aber die Bedeutung ist natürlich geblieben. Das weiße Gewand bleibt unverändert die „Dienstkleidung“ und das Erkennungszeichen eines Christen. Vor allem wird es während der Liturgie von den Zelebrierenden und Assistenten als erstes Gewand getragen. Das weiße Gewand wird auch bei einigen Orden als Habit getragen, wie z. B. in Taizé. Seit einigen Jahren gehen auch die Pilger aus der Erzdiözese Gnesen auf den Weißen Berg bei Tschenschostchau in weißen Gewändern. Ebenso wurden sie letzters wieder eingeführt zur Erstkommunion. Sie erinnern daran, dass dieses eine nächste Etappe zur Einführung in die Geheimnisse des Glaubens ist und stellen damit einen Gegensatz zur weltlichen Mode dar. Es kommt auch vor, dass sich die Jugend zur Firmung in Weiß kleidet. Vielleicht erscheint das Tragen einer Albe als extravagant, aber es ist die Kleidung eines Christen. Zum mindesten theoretisch. Wenn das aber so ist, dann könnte jeder Christ mindestens theoretisch in seinem Schrank eine Albe haben und sie anziehen, um an der sonntäglichen Eucharistie teilzunehmen. Wenn das eine theoretische Vision ist, dass alle Teilnehmer an der Sonntagseucharistie weiß gekleidet sind, dann ist es doch wichtig zu sehen, dass einst alle Erlösten in weißen Kleidern angetan sein werden; das ist unsere Wirklichkeit und in diesem Zug würden wir mitgehen.

Das Licht Christi – Osterkerze und Taufkerze

In der Ostervigil beginnt die hlg. Liturgie mit der Segnung des Feuers, das in der Nähe des Gotteshauses entzündet wird. Im

pobłogosławionego ognia zapala się paschalną świecę, którą procesyjnie wnosi się do kościoła. Po trzykroć rozbrzmiewa pełen nadziei śpiew: „Światło Chrystusa! Bogu niech będą dzięki!”. W pogrążonej w mroku świątyni pojawia się jeden chybotliwy płomień. Po paru chwilach fala światła rozlewa się coraz szerzej. Kolejne świece zajmują się ogniem przekazanym od paschału, by wreszcie blaskiem i ogniem wypełnił się cały kościół. Wybrzmiewa wtedy wielkanocne orędzie sławiące światło paschalnej świecy – znak Zmartwychwstania. Kończy się ono słowami: „Niech ta świeca płonie, gdy wszędzie słońce nie znające zachodu: Jezus Chrystus, Twój Syn Zmartwychwstały, który oświeca ludzkość swoim światłem i z Tobą żyje i króluje na wieki wieków”. W końcu podczas liturgii chrzcielnej płonąca paschał zanurza się po trzykroć w chrzcielnicę, otwierając źródło chrzcielne tym symbolicznym gestem. Paschał, który symbolizuje Chrystusa – A i Ł, Początek i Koniec, towarzyszy chrześcijaninowi u początku i u końca ziemskiej drogi. Na początku, przy chrzcie, paschał płonie przy chrzcielnicę. Od jego płomienia zapala się świeca chrzcielna. Ten prosty znak ukazuje, że światło Zmartwychwstania zaświecało w życiu kolejnego człowieka. Można powiedzieć, że „zajął się ogniem Ewangelii” i odtąd musi spalać się i podtrzymywać ten ogień aż do kresu ziemskiego życia. A gdy ten kres nadejdzie przy trumnie, podczas Mszy pogrzebowej, znów płonie paschał, który przypomina o chrzcielnym przymierzu i złączeniu z Chrystusem w życiu, śmierci i zmartwychwstaniu. To bardzo wymowne, że niemal już powszechnym stał się zwyczaj niestawiania żadnych innych świec wokół trumny. Jakby dla przypomnienia: żadne inne światło nie jest potrzebne,

Feuerschein wird die Osterkerze vorbereitet, eine sehr große Kerze, die den auferstandenen Christus symbolisiert. Der Priester bringt die Buchstaben „Alpha“ und „Omega“ sowie ein Kreuz an und zwischen den Kreuzpunkten die betreffende Jahreszahl. Das begleitende Gebet erweist Christus als Herrn der Zeit, der Geschichte und der Ewigkeit, die in dieser heiligen Nacht einander begegnen. Danach werden die symbolischen Wundmale angebracht. Denn bevor die Osterkerze am Feuer entzündet wird, leuchten zuerst die Wunden Christi auf. Nachdem das Feuer geheiligt wurde, wird die Osterkerze entzündet, die mit einer Prozession in die Kirche getragen wird. Dreimal erklingt der hoffnungsfrohe Gesang: „Das Licht Christi! Gott sei ewig Dank!“ In der dunklen Kirche leuchtet nur die eine Kerze. Es dauert nicht lange, und eine Lichtwelle breitet sich aus. Weitere Kerzen werden an der Osterkerze entzündet, bis die ganze Kirche im Osterlicht erstrahlt. Dann werden Ostergebete angestimmt, die das Licht der Osterkerze preisen, das Zeichen der Auferstehung. Sie enden mit den Worten: „Möge diese Kerze brennen, wenn die Sonne aufgeht, die keinen Untergang kennt: Jesus Christus, Dein auferstandener Sohn, der die Menschheit mit seinem Licht erleuchtet und mit Dir lebt und herrscht in alle Ewigkeit“. Am Ende der Tauf liturgie wird die Osterkerze dreimal in das Taufbecken eingetaucht, um die Taufquelle mit dieser symbolischen Geste zu öffnen. Die Osterkerze, die Christus symbolisiert, „Alpha“ und „Omega“, Anfang und Ende, begleitet den Christen am Anfang und am Ende des irdischen Weges. Am Anfang, bei der Taufe, brennt die Osterkerze im Taufbecken. An ihr wird die Taufkerze entzündet. Dieses einfache Zeichen zeigt, dass das Licht der Auf-

światło Zmartwychwstałego Chrystusa wystarczy. Ono jest znakiem Jonasza – inny nie będzie dany. Nie potrzeba zresztą innego znaku. Ten jeden wystarczy. W tym świetle widać przyszłość i drogę do niej. Gdy zgasną dla człowieka wszystkie światła ziemi, to jedno światło poprowadzi go pewnie.

Jak w słynnym hymnie bł. Johna Henry'ego Newmana „Lead, kindly light” – „Prowadź, łagodne światło”.

Światło Chrystusa prowadzi nas ku wieczności, tak jak prowadziło przez całe życie. Najpierw zapłonęło w chwili chrztu, zajmując płomieniem chrzcielną świecę. Z tą samą płonąca świecą w rękę odnawia się później przyrzeczenia chrztu podczas przygotowań do I Komunii św. Tę świecę zapala się wreszcie, gdy nadchodzi kres wędrówki przez ziemię. Wkłada się ją w dłonie konającego człowieka, aby odchodził ze światła zapatrzony w blask światła. I gdy żegnamy zmarłych śpiewem „a światłość wiekuista niechaj im świeci”, to najpiękniejsze pożegnanie i modlitwa za nich. To nasze ostatnie dla nich życzenie: aby radowali się blaskiem Chrystusa Zmartwychwstałego, który tu na ziemi wyobrażał płomień paschalnej świecy.

erstehung im Leben des nächsten Menschen leuchten wird. Man kann sagen, dass „er von dem Feuer des Evangeliums ergriffen wurde“ und seitdem muss er brennen und dieses Feuer unterhalten bis an die Grenze seines irdischen Lebens. Und wenn diese Grenze sich an seinem Sarg zeigt, während der Totenmesse, brennt wieder die Osterkerze, die an das Taufversprechen erinnert und an die Verbindung mit Christus in Leben, Tod und Auferstehen. Das ist sehr beredt, dass bislang keine weiteren Kerzen an einem Sarg aufgestellt wurden. Wie zur Mahnung: kein anderes Licht ist nötig, das Licht des auferstandenen Christus reicht völlig aus. Das ist das Zeichen des Jona: ein anderes wird nicht gegeben. Es braucht auch kein anderes Zeichen. Das eine reicht aus. In diesem Licht sieht man die Zukunft und den Weg zu ihr. Wenn einem Menschen alle Lichter dieser Welt ausgehen, so wird dieses eine Licht ihn sicher leiten. Wie in der berühmten Hymne des seligen John Henry Newman „Lead, kindly light“ – „Führe, sanftes Licht“. Das Licht Christi leitet uns zur Ewigkeit, so wie es uns durch das ganze Leben geleitet hat. Zuerst brannte es auf bei der Taufe und hat die Taufkerze entzündet. Mit dieser selben brennenden Taufkerze wird später anlässlich der Erstkommunion das Taufversprechen erneuert. Diese Kerze brennt auch dann, wenn die Grenze des irdischen Lebens erscheint. Man legt sie in die Hände des Sterbenden, damit er mit einem Lichtschein aus dieser Welt geht. Und wenn wir Tote mit dem Gesang verabschieden „Das ewige Licht möge ihnen leuchten“, dann ist das für sie das schönste Abschiedsgebet. Das ist für sie unser letzter Wunsch: dass sie sich des Lichtes des auferstandenen Christus freuen, das hier auf der Erde die Flamme der Osterkerze bezeichnet.

Powołani, by czynić ziemię miejscem możliwym do zamieszkania*

Agata Skotnicka – doktor teologii, sekretarz Polsko – Niemieckiej
Pielgrzymki Ekumenicznej Szlakiem Ottona III
Gniezno – Magdeburg

Orędzie o powszechnym powołaniu do świętości każdego wierzącego niezależnie od miejsca zajmowanego w hierarchii Kościoła stało się jednym z najbardziej rewolucyjnych przesłań we współczesnym nauczaniu Kościoła katolickiego. Przyjęcie chrztu włączającego w świętość samego Boga przez wszczęcie w Syna Bożego oraz otrzymanie Ducha Świętego zobowiązuje wszystkich bez wyjątku dotkniętych tym niezatartym znamieniem do życia, które nie godzi się na osobistą małość, etyczny minimalizm, czy religijną powierzchowność. Jan Paweł II na zakończenie Roku Jubileuszowego 2000 zauważył, że ponowne odkrycie Kościoła jako tajemnicy – ludu *zjednoczonego jednością Ojca, Syna i Ducha Świętego*, doprowadziło do odkrycia na nowo świętości rozumianej jako przynależność do po trzykroć Świętego. Ową obiektywną świętością został bezwzględnie obdarowany każdy ochrzczony.

Trzeba przy tym zauważyć, iż potencjał doskonałości wpisany w życie chrześcijan kojarzony jest tutaj jednoznacznie z jednością na wzór trynitarny, ponieważ: *spodobało się (...) Bogu uświęcić i zbawiać ludzi nie pojedynczo, z wykluczeniem wszelkiej wzajemnej między nimi więzi, lecz uczynić z nich lud, który by Go poznawał w prawdzie i zbożnie Mu służył (...)*. Kościół naucza, że do owego Ludu Bożego zaproszeni zostali wszyscy ludzie,

Berufen, um die Erde bewohnbar zu machen*

Dr. theol. Agata Skotnicka, Sekretärin des Polnisch-Deutschen
Ökumenischen Pilgerwegs in den Spuren von Kaiser Otto III.
Gnesen – Magdeburg

Der Appell über die allgemeine Berufung zur Heiligkeit jedes Gläubigen unabhängig von seiner Stellung in der kirchlichen Hierarchie wurde eine der revolutionärsten Ansagen in der modernen Lehre der katholischen Kirche. Der Empfang der Taufe, die in die Heiligkeit Gottes selbst einbindet durch die Einpfropfung in den Gottessohn sowie durch den Erhalt des Heiligen Geistes, verpflichtet alle ohne Ausnahme, die von dieser unauslöschlichen Kennzeichnung gezeichnet sind, zu einem Leben, das sich nicht abfindet mit einer persönlichen Niedrigkeit, einem ethischen Minimalismus oder einer religiösen Oberflächlichkeit. Johannes Paul II. hat zum Ende des Jubiläumsjahres 2000 erklärt, dass die neuerliche Entdeckung der Kirche als Geheimnis – des Volkes *vereint in der Einheit des Vaters und des Sohnes und des Heiligen Geistes*, zu der neuerlichen Entdeckung der Heiligkeit, verstanden als Zugehörigkeit zu dem dreifach Heiligen, führt. Mit dieser objektiven Heiligkeit ist jeder Getaufte ohne Bedingung beschenkt worden. Man muss dabei beachten, dass das Potential zur Vollkommenheit, eingetragen in das Leben der Christen, eingewurzelt und hier gleichbedeutend mit der Einheit nach dem trinitarischen Vorbild ist, denn: *es gefiel Gott wohl ... die Menschen nicht allein zu heiligen und zu erlösen, ausschließlich jedes gemeinschaft-*

ponieważ Bóg wybiera sobie obywateli Królestwa o charakterze nie ziemskim, lecz niebiańskim spośród wszystkich mieszkańców ziemi, niezależnie od tego, czy pochodzą z Rzymu, czy też są Hindusami. Przynależność wszystkich ludzi do tego samego organizmu ze względu na katolickość Kościoła sprawia, że każdy jego członek doznaje wzrostu na skutek tej wzajemnej łączności wszystkich oraz dążenia do pełni w jedności. Zatem do tej katolickiej jedności Ludu Bożego, która jest znakiem przyszłego pokoju powszechnego i do niego się przyczynia, powołani są wszyscy ludzie i w różny sposób do niej należą lub są jej przyporządkowani zarówno wierni katolicy, jak inni wierzący w Chrystusa, jak wreszcie wszyscy w ogóle ludzie, z łaski Bożej powołani do zbawienia. Nie ulega więc wątpliwości, że orędzie o powszechnym powołaniu do świętości pociąga za sobą kolejne wyzwanie, jakim jest powszechne powołanie do ekumenii, ponieważ o odnowienie jedności troszczyć się ma cały Kościół, zarówno wierni jak i ich pasterze, każdy wedle własnych sił, czy to w codziennym życiu chrześcijańskim, czy też w badaniach teologicznych i historycznych.

Nieuświadomione powołanie

Papież Jan Paweł II jednoznacznie wskazywał w swoim ekumenicznym nauczaniu, że dzieło pojednania chrześcijan jest drogą Kościoła, imperatywem sumienia, które zostało oświecone wiarą oraz pokierowane miłością, sprawą pierwszorzędnej wagi, a nade wszystko oczywistą odpowiedzią na testament Jezusa, który modlił się, aby jego uczniowie stanowili jedno (por. J, 17, 11). Jedność nie jest mało istotnym etosem, czy też drugorzędną cechą charakterystyczną tych, którzy poszli za Chrystusem. Sta-

lichen Bandes zwischen ihnen, sondern aus ihnen ein Volk zu machen, dass Ihn erkannte und Ihm wahrhaftig und fromm diene. ... Die Kirche lehrt, dass zu diesem Gottesvolk zu gehören alle Menschen eingeladen wurden, denn Gott wählt sich Bürger eines Reiches nicht von dieser Welt, sondern von jener aus allen Einwohnern der Erde, unabhängig davon, ob sie aus Rom kommen oder aus Indien. Die Zugehörigkeit aller Menschen zu demselben Organismus gemäß der Katholizität der Kirche bewirkt, dass jedes seiner Glieder erfährt: ein Wachsen aufgrund der gemeinsamen Verbundenheit und ein Drängen zur Vollkommenheit in der Einheit. Zu dieser katholischen Einheit des Gottesvolkes, die ein Zeichen des zukünftigen allgemeinen Friedens ist und ihm dient, sind alle Menschen berufen und in verschiedener Weise gehören sie dazu oder sind ihr zugeordnet, ebenso fromme Katholiken wie andere, die an Christus glauben, wie schließlich alle Menschen überhaupt aus Gottes Gnade zur Erlösung berufen sind. Es unterliegt keinem Zweifel, dass der Appell über die allgemeine Berufung zur Heiligkeit weitere Aussagen nach sich zieht, welche ist die allgemeine Berufung zur Ökumene, denn die Kirche muss sich um die Erneuerung der Einheit kümmern, sowohl die Gläubigen wie auch die Pastoren, jeder nach seiner Kraft, ob im täglichen christlichen Leben oder auch in theologischen und historischen Forschungen.

Nicht bewusste Berufung

Papst Johannes Paul II. hat in seiner ökumenischen Lehre eindeutig darauf hingewiesen, dass das Werk der Versöhnung der Christen der Weg der Kirche ist, ein Imperativ des Gewissens, der durch den Glauben geheiligt wird und sich von der Liebe lei-

nowi ona centralny element, najgłębszą istotę Jego wspólnoty. *Bóg pragnie Kościoła, ponieważ pragnie jedności (...)* Wierzyć w Chrystusa znaczy pragnąć jedności; pragnąć jedności znaczy pragnąć Kościoła; pragnąć Kościoła znaczy pragnąć komunii łaski, która odpowiada zamysłowi Ojca, powziętemu przed wszystkimi wiekami. Taki właśnie jest sens modlitwy Chrystusa: „*ut unum sint*”. Dlatego wszelkie działania na rzecz ekumenii nie są już tylko sprawą nielicznych wybranych, teologów - pasjonatów, albo co najwyżej mieszkańców odległych krain, w których na porządku dziennym jest życie w sąsiedztwie wierzących inaczej. Ten, kto związał swoje życie z Jezusem, został zaproszony do realizowania całym swoim istnieniem swoistej *kultury ekumenicznej wrażliwości*. Zaangażowanie każdego chrześcijanina w dzieło jedności staje się wyrazem odpowiedzialności wobec Boga i Jego zamysłu dotyczącego Kościoła – chrystusowego Ciała, w którym ma się w pełni urzeczywistniać komunია oraz pojednanie.

Ekumenizm życia codziennego

Mimo, iż wezwanie do zaangażowania każdego ochrzczonego w dzieło jednania wynika z zapisanego w Ewangelii pragnienia Chrystusa, ekumenizm bywa dzieckiem nielubianym. Zaniedbania związane z recepcją ekumenii jako modelu codziennego życia poszczególnych uczniów Chrystusa wiążą się niewątpliwie z niedostatecznym rozumieniem samego pojęcia - ograniczaniem ekumenizmu zaledwie do jednej z wielu dyscyplin teologii, obecnej co najwyżej na uniwersyteckich katedrach lub w ustaleniach doktrynalnych między specjalistycznymi grupami zjednoczeniowych entuzjastów. Brak pogłębionej formacji

ten lässt, eine *Angelegenheit von erstrangigem Gewicht* und vor allem eine offensichtliche Antwort auf das Testament Jesu, der betete, dass seine Jünger eins seien (vgl. Joh. 17, 11). Die Einheit ist kein geringfügiges Ethos oder etwa zweitrangiges charakteristisches Merkmal derer, die Christus nachfolgen. Sie stellt ein zentrales Element dar, das tiefste Wesen seiner Gemeinschaft. *Gott begehrt die Kirche, denn er begehrt die Einheit ... An Christus glauben heißt die Einheit begehren; die Einheit begehren heißt die Kirche begehren; die Kirche begehren heißt die Gemeinschaft der Gnade begehren, die dem Plan des Vaters entspricht, wie er ihn vorzeiten gefasst hat. Das genau ist der Sinn des Gebets Christi: „ut unum sint“*. Darum ist jede Arbeit an der Ökumene keine Sache von wenigen ausgewählten Theologie-Enthusiasten oder von Einwohnern weit entfernter Länder, in denen das nachbarschaftliche Leben mit *Andersgläubigen* an der Tagesordnung ist. Der, der sein Leben mit Jesus verbunden hat, ist mit seiner ganzen Existenz eingeladen zur Verwirklichung einer wirklichen *Kultur der ökumenischen Achtsamkeit*. Das Engagement eines jeden Christen im Werk der Einheit ist ein Ausdruck der Verantwortlichkeit vor Gott und Seinem die Kirche betreffenden Willen – Christi Leib, in dem die Gemeinschaft und Versöhnung vollkommen verwirklicht werden.

Ökumene des täglichen Lebens

Trotz dem, dass die Berufung jedes einzelnen Getauften zum Engagement im Werk der Einheit dem im Evangelium geschriebenen Willen Christi entspringt, ist die Ökumene ein *ungeliebtes Kind*. Die Vernachlässigung der Ökumene als Modell des täglichen Lebens der besonderen Jünger Christi bindet

w tym względzie sprawia, że wielu ochrzczonych nie widzi związku ruchu na rzecz komunii międzychrześcijańskiej ze swoją codzienną egzystencją. Tymczasem termin ekumenizm wskazuje między innymi na wysiłek, by czynić ziemię miejscem możliwym do zamieszkania. W związku z tym codzienne świadectwo miłości może stanowić jeden ze sposobów na promocję życia w duchu ekumenicznym, wyraz bardzo skutecznego ekumenizmu życia codziennego, na który składa się wzajemna akceptacja, współpraca, a także uważne słuchanie drugiego człowieka. Miłość bowiem ożywia pragnienie jedności nawet w tych, którzy nigdy nie dostrzegali jej potrzeby. Miłość tworzy komunię osób i Wspólnot. Jeśli się miłujemy, staramy się pogłębić naszą komunię i czynić ją coraz doskonalszą. Co prawda nie każdy ochrzczony może zaangażować się w specjalistyczne dialogi prowadzone pomiędzy przedstawicielami różnych Kościołów i wspólnot chrześcijańskich (tzw. ekumenizm naukowy). Podobnie, nie zawsze jest w stanie wespół z nimi realizować konkretne przedsięwzięcia na rzecz pojednania (tzw. ekumenizm praktyczny). Jednak wszyscy zobowiązani zostali poprzez przyjęty chrzest do osobistego nawrócenia, codziennej modlitwy indywidualnej oraz wspólnotowej, a także do troski o świętość życia (tzw. ekumenizm duchowy). Zatem istnieje swoista ekumeniczna przestrzeń, która sprawia, że wysiłek na rzecz jedności staje się zadaniem dostępnym i możliwym do wypełnienia przez wszystkich uczniów Chrystusa bez względu na życiową sytuację, czas i miejsce, w którym się znajdują.

sich unzweifelhaft an ein ungenügendes Verständnis des Begriffes als Beschränkung der Ökumene gerade mal auf eine von vielen theologischen Disziplinen, im Moment höchstens an Lehrstühlen von Universitäten oder in Lehrfestlegungen zwischen spezialisierten Gruppen von Einheitsenthusiasten. Der Mangel an einem tieferen Verständnis in dieser Sache bewirkt, dass viele Getaufte kaum einen Zusammenhang zwischen der Bewegung für eine gesamtchristliche Gemeinschaft und ihrer eigenen täglichen Existenz sehen. Jedoch deutet der Begriff *Ökumenismus* unter anderem auf die Anstrengung hin, die Erde als Ort des Wohnens zu gestalten. Im Zusammenhang damit kann das tägliche Zeugnis der Liebe wie eine Beförderung des Lebens im ökumenischen Geist erkannt werden, ein Ausdruck eines sehr wirkungsvollen Ökumenismus im täglichen Leben, das im wechselseitiger Akzeptanz besteht, in Zusammenarbeit und auch im genauen Zuhören des Anderen. Die Liebe nämlich belebt das Begehren auch derer, die niemals solches Begehren gespürt haben. Die Liebe schafft Gemeinschaft von Menschen und Gemeinden. Wenn wir uns lieben, bemühen wir uns unsere Gemeinschaft zu vertiefen und sie immer vollkommener zu machen. Ganz gewiss kann sich nicht jeder Getaufte im Dialog engagieren, wie er zwischen den Vertretern verschiedener Kirchen und christlichen Gemeinschaften geführt wird (sog. wissenschaftlicher Ökumenismus). Ähnlich ist es nicht immer mit allen möglich konkrete Unternehmungen um die Sache der Versöhnung zu realisieren (sog. praktischer Ökumenismus). Jedoch alle sind durch die empfangene Taufe zur persönlichen Umkehr verpflichtet worden, zum täglichen individuellen und gemeinschaftlichen

Wiarygodne świadectwo wyznawanej wiary

Każdy chrześcijanin został powołany do ekumenii, ponieważ podstawowym fundamentem jego wiary i życia jest prawda o trynitarniej jedności Osób Boskich, zaś: Wzajemne przenikanie się Osób w jedności Bożej Trójcy jest najwyższym kształtem jedności, najwyższym jej wzorcem. Stąd też nadzieja na komunię znajduje swoje Boskie korzenie w zjednoczeniu wewnątrz Trójcy Świętej, Trójca natomiast jest Źródłem, z którego każdy czerpać może moc do budowania komunii pomiędzy ludźmi, Wspólnotami, czy podzielonymi chrześcijanami. Upragnione zjednoczenie uczniów Chrystusa tworzy wspólna wiara, sakramenty i hierarchia Kościoła. Chrystus modlący się przed śmiercią o jedność swoich uczniów pokazuje, że jest ona darem otrzymanym od Ojca, Syna i Ducha Świętego, a także powinnością, która została zadana wszystkim pokoleniom wyznawców Chrystusa począwszy od apostołów. Jan Paweł II podkreśla, że jedność

w Kościele wywodzi się również z sakramentu chrztu i Eucharystii, w których udzielany jest i działa Duch Święty. Wszyscy bowiem w jednym Duchu zostali ochrzczeni, [aby stanowić] jedno Ciało [...].

Wszyscyśmy też zostali napojeni jednym Duchem” (1 Kor 12,13). „Ponieważ jeden jest chleb, przeto my, liczni, tworzymy jedno Ciało” (1 Kor 10,17). Owo jedno Ciało to obraz organicznej całości trwale zjednoczonej dzięki jedności duchowej: jeden Duch. Jedność powinna być zatem przeżywana przez każdego ucznia Jezusa coraz głębiej, w pokorze, cichości i wzajemnym znoszeniu się, ponieważ chrzest z wody i Ducha Świętego przyjęty przez wszystkich chrześcijan i udzielany w imię Trójcy

Gebet, ebenso zur Sorge um die Heiligkeit des Lebens (sog. geistlicher Ökumenismus). Dafür besteht ein eigener ökumenischer Raum, der bewirkt, dass die Anstrengung um die Einheit eine Aufgabe ist, der man nachkommen kann und die auch möglich ist zu erfüllen durch alle Jünger Christi ohne Ansehen ihrer Lebenssituation, von Zeit und Ort, an dem sie sind.

Ein glaubwürdiges Zeugnis des bekennenden Glaubens

Jeder Christ wurde zur Ökumene berufen, denn ein grundlegendes Fundament seines Glaubens ist die Wahrheit über die dreifaltige Einheit der Göttlichen Personen, nämlich: die wechselseitige Durchdringung der Personen in der Einheit des dreieinigen Gottes ist ihr höchstes Vorbild. Daher findet die Hoffnung auf Gemeinschaft ihre göttlichen Wurzeln in der inneren Vereinigung der Trinität und das ist die Quelle, aus der jeder zum Bau der Gemeinschaft unter den Menschen, zwischen Gemeinden oder den getrennten Christen schöpfen kann. Die begehrte Vereinigung der Jünger Christi bewirkt der gemeinsame Glaube, die Sakramente und die Hierarchie der Kirche. Wie Christus vor seinem Tod für die Einheit seiner Jünger gebetet hatte, zeigt, dass sie eine Gabe von Vater, Sohn und Heiligem Geist ist, und auch eine Pflicht, die allen Generationen von Christusbekennern, von den Aposteln angefangen, übergeben worden ist. Johannes Paul II. unterstreicht, dass die Einheit in der Kirche sich ebenso aus den Sakramenten von Taufe und Abendmahl herleitet, in denen der Heilige Geist ist und wirkt. Wir alle nämlich sind auf einen Geist getauft, (damit wir) einen Leib bilden... Wir alle sind mit dem einen Geist

Świętej nieodwracalnie jednoczy wszystkich wyznawców Chrystusa z Nim samym, a także między sobą. Jest więc fundamentem jedności, którą wszyscy chrześcijanie posiadają w Chrystusie, jedności, którą musimy udoskonalać.

Podobnie Eucharystia – tworzy komunię oraz do niej wychowuje. „Chrystus Pan (...) konsekrował na swym ołtarzu tajemnicę naszego pokoju i jedności. Kto dostępuje tajemnicy jedności, a nie zachowuje więzi pokoju, nie otrzymuje tajemnicy dla swego dobra, ale dowód przeciw sobie“.

Człowiek patrzący na bliźniego przez pryzmat swojej wiary odczuwa głęboką więź z bratem wierzącym w to samo, dzięki czemu staje się on dla niego kimś bliskim. Jedność międzyludzka budowana na fundamencie Ewangelii sprawia, że stajemy się dla drugich prawdziwymi przyjaciółmi potrafiącymi dzielić z nimi ich radości i cierpienia, zaspokajać potrzeby i odgadywać najgłębsze pragnienia. Ochrzczony, który autentycznie wierzy w Boga w Trójcy, co wyraża między innymi przez czyniony na modlitwie znak krzyża i przyjmuje Go w Komunii Świętej, pielęgnuje w sobie umiejętność „czynienia miejsca“ bratu, wzajemnego „noszenia brzemion“ (por. Ga 6, 2) i odrzucania pokus egoizmu, które nieustannie nam zagrażają, rodząc rywalizację, bezwzględne dążenie do kariery, nieufność, zazdrość. Bez takiej duchowej predyspozycji zewnętrzne narzędzia komunii staną się bezskutecznym, bezdusznym mechanizmem – pozorną komunią.

W związku z tym Papież – Polak wzywa chrześcijan do czynnej współpracy opartej na wspólnej wierze, ponieważ: W oczach świata współpraca między chrześcijanami zyskuje wymiar wspólnego chrześcijańskiego świadectwa i staje się narzędziem

getränkt (1. Kor. 12, 13). Denn ein Brot ist' s: So sind wir viele ein Leib (1. Kor. 10, 17). Dieser eine Leib ist das Bild einer organisch dauernd vereinigten Gesamtheit dank der geistlichen Einheit: ein Geist. Die Einheit sollte durch jeden Jünger Jesu immer tiefer erlebt werden, in Demut, Stille und gemeinsamem Ertragen, denn die Taufe aus Wasser und Heiligem Geist, wie sie von allen Christen empfangen und geschehen ist im Namen der Heiligen Dreieinigkeit, vereint unumkehrbar alle, die Christus bekennen, mit Ihm selbst und auch untereinander. Es ist also das Fundament der Einheit, die alle Christen in Christus besitzen, einer Einheit, die wir vervollkommen müssen. Ähnlich auch die Eucharistie – sie schafft Gemeinschaft und erzieht zu ihr. „Christus, der Herr... weihte auf seinem Altar das Geheimnis unseres Friedens und der Einheit. Wer zum Geheimnis der Einheit herzutritt und nicht das Band des Friedens hält, erhält nicht das Geheimnis zu seinem Heil, sondern als Erweis gegen ihn.“

Wenn ein Mensch durch das Prisma seines Glaubens auf seinen Nächsten schaut, dann fühlt er das tiefe Band mit dem Bruder, der dasselbe glaubt und darum wird er für ihn jemand Nahes. Die zwischenmenschliche Einheit, die auf dem Fundament des Evangeliums gebaut ist, bewirkt, dass wir für andere zu wirklichen Freunden werden, die es vermögen mit ihnen Freude und Leid zu teilen, ihre Bedürfnisse zu befriedigen und das tiefste Begehren zu gewähren. Wenn ein Getaufter wirklich an den dreieinigen Gott glaubt, was er u. a. mit dem Kreuzeszeichen während des Gebets ausdrückt und Ihn in der Hlg. Kommunion empfängt, pflegt in sich die Fähigkeit dem Bruder „Platz zu machen“ und einander „Lasten zu tragen“

ewangelizacji, przynosząc korzyść jednym i drugim. Tym samym ochrzczony, który nie realizuje w codziennym życiu powszechnego powołania do ekumenii, przyczynia się w pewien sposób do znieważania Boga i Jego zamiaru zgromadzenia wszystkich w jedno, ponieważ ekumenizm nie jest jedynie wewnętrznym interesem jakiejś wspólnoty wierzących, ale sprawą miłości, którą Bóg pragnie ogarnąć całą ludzkość. Dlatego podziały w Kościele szkodzą recepcji Ewangelii przepowiedanej wszelkiemu stworzeniu, a poróżnieni uczniowie nie są w stanie nauczać wspólnie i zgodnie, czyli zebrać wszystkich w jedno. Rozłam wśród chrześcijan jest okolicznością tak bardzo obciążającą, że aż osłabia samo dzieło Chrystusa. Czyż można bowiem głosić Ewangelię pojednania, nie dążąc zarazem czynnie do pojednania chrześcijan?

Z drogi ekumenizmu nie ma odwrotu!

Każdy uczeń Jezusa będzie gotowy, by przyjąć dar pojednania tylko wówczas, gdy poprzez chrześcijańskie życie otworzy na niego swoje serce i umysł. W miarę, jak w każdym z ochrzczonych będzie wzrastać posłuszeństwo Duchowi Świętemu, także zewnętrzna współpraca Kościołów stanie się mocniejsza. Dlatego nie możemy pozostać bezczynni wobec podziału, który od stuleci jest plagą chrześcijańskiego świata. Jedność Kościoła nie objawi się w całej pełni tak długo, jak każdy z uczniów Chrystusa nie uzna za swoje Jego pragnienia: *ut unum sint* - ... aby byli jedno.

* Powyższy tekst stanowi fragment artykułu: Powszechne powołanie do ekumenii w nauczaniu Jana Pawła II zamieszczonego w czasopiśmie Studia Theologica Varsoviensia 2(2012), s. 55 – 70.

(vgl. Gal. 6, 2) und die Versuchung des Egoismus zu verwerfen, die uns dauernd in Gestalt von Rivalisierungen bedroht, rücksichtsloser Karrierekampf, Misstrauen, Neid. Ohne diese geistliche Voraussetzung werden die inneren Werkzeuge der Gemeinschaft wirkungslos und zu einem seelenlosen Mechanismus – eine nur scheinbare Gemeinschaft.

Im Zusammenhang damit ruft der polnische Papst die Christen zu einer tätigen Zusammenarbeit aufgrund des gemeinsamen Glaubens auf, denn: In den Augen der Welt gewinnt die Zusammenarbeit zwischen den Christen das Maß eines gemeinsamen christlichen Zeugnisses und wird zu einem Werkzeug der Evangelisation, das Nutzen für den einen wie für den andern bringt.

Ebenso wird auch der Getaufte, der die Berufung zur Ökumene in seinem täglichen Leben nicht wahrnimmt, unterstützt in gewisser Weise, dass Gott und Sein Wille, dass alle sich in eines versammeln, vernachlässigt wird, denn der Ökumenismus ist nicht nur ein inneres Interesse irgendeiner Glaubensgemeinschaft, sondern eine Sache der Liebe, mit der Gott die Menschheit umgeben will. Darum schaden die Teilungen in der Kirche der Annahme des Evangeliums, das an die ganze Schöpfung gerichtet ist, aber die unterschiedlichen Jünger sind nicht in der Lage gemeinsam und würdig zu lehren und alle in eins zu versammeln. Die Spaltung unter den Christen ist ein so beschwerlicher Umstand, dass das ganze Heilswerk Christi geschwächt wird. Kann man denn das Evangelium der Versöhnung predigen und dabei nicht gleichzeitig für die Versöhnung der Christen eintreten?

Von dem Weg der Ökumene gibt es kein Zurück!

Jeder Jünger Jesu wird bereit sein die Gabe der Einheit nur dann anzunehmen, wenn durch das christliche Leben sein Herz und Sinn geöffnet werden. In dem Maß, wie in jedem Getauften der Gehorsam gegenüber dem Heiligen Geist wächst, so wird auch die innere Zusammenarbeit der Kirchen stärker werden. Deshalb können wir gegenüber der Teilung, die seit Jahrhunderten eine Plage in der christlichen Welt ist, nicht tatenlos bleiben. Die Einheit der Kirche erscheint in Gänze solange nicht, wie jeder Jünger Jesu sie nicht als sein Bedürfnis anerkennt: ut unum sint- damit alle eins seien.

(Der Text ist ein Ausschnitt aus dem Artikel: Die allgemeine Berufung zur Ökumene in der Lehre von Johannes Paul II., in: Studia Theologica Varsaviensia 2/2012, S. 55-70)

Z Ewangelii płynie nowy zapach dla Europy

Fragment adhortacji Papieża Jana Pawła II pod tytułem: „Ecclesia in Europa” („Kościół w Europie”), która została opublikowana w 2003 r. (punkt 120 – 121)

Trzeba, aby w Europie wzrosła znacznie świadomość jej duchowego dziedzictwa. Impulsem do tego może być jedynie słuchanie na nowo Chrystusowej Ewangelii. Wszyscy chrześcijanie muszą podjąć wysiłek, by zaspokoić ten życiowy głód i pragnienie. Dlatego „Kościół czuje się zobowiązany, aby z nową energią głosić orędzie nadziei powierzone mu przez Boga” i raz jeszcze mówi Europie: „'Pan, twój Bóg, jest pośród ciebie, Mo-carz — który zbawi' (So 3, 17). Jego wezwanie do nadziei nie opiera się na utopijnej ideologii. Przeciwnie, jest to zawsze aktualne orędzie zbawienia, ogłoszone przez Chrystusa. Mocą autorytetu otrzymanego od Chrystusa Kościół powtarza dzisiejszej Europie: Europy trzeciego tysiąclecia, 'niech nie słabną twe ręce!' (So 3, 16); nie poddawaj się zniechęceniu, nie przyjmuj sposobów myślenia i działania, które pozbawione są przyszłości, ponieważ nie opierają się na niewzruszonym fundamencie słowa Bożego!”

Podjmując to wezwanie do nadziei, dziś jeszcze raz powtarzam ci, Europo, która jesteś na początku trzeciego tysiąclecia: „Bądź na powrót sobą! Bądź sama sobą! Odkryj na nowo swe źródła. Ożyw swoje korzenie“ 191. W ciągu wieków otrzymałaś skarb wiary chrześcijańskiej. Fundamentem twego życia społecznego czyni on zasady Ewangelii, i ślady tego widoczne są w sztuce, literaturze, myśli i kulturze twoich narodów. Jed-

Vom Evangelium neuer Schwung für Europa

Ausschnitt aus der Schrift von Papst Johannes Paul II.: „Ecclesia in Europa” („Kirche in Europa”), 2003, Punkt 120-121

Europa benötigt bei der Bewußtwerdung seines geistigen Erbes einen qualitativen Sprung. Dieser Impuls kann ihm nur von einem erneuerten Hören auf das Evangelium Christi zukommen. Es ist Sache aller Christen, sich für die Befriedigung dieses Hungers und Durstes nach Leben zu engagieren. Darum „fühlt sich die Kirche verpflichtet, die ihr von Gott anvertraute Botschaft der Hoffnung mit Nachdruck zu erneuern“, und richtet an Europa abermals die Worte: „„Der Herr, dein Gott, ist in deiner Mitte, ein Held, der Rettung bringt!“ (Zef 3, 17). Ihr Aufruf zur Hoffnung basiert nicht auf einer utopischen Ideologie; im Gegenteil, er ist die von Christus verkündete unvergängliche Heilsbotschaft (vgl. Mk 1, 15). Mit der Vollmacht, die sie von ihrem Herrn erhält, wiederholt die Kirche vor dem Europa von heute: Europa des dritten Jahrtausends, „laß die Hände nicht sinken!“ (Zef 3, 16); verliere nicht den Mut, passe dich nicht Denk- und Lebensweisen an, die keine Zukunft haben, da sie sich nicht auf die unerschütterliche Gewißheit des Wortes Gottes stützen!“ . Indem ich diesen Aufruf zur Hoffnung aufgreife, wiederhole ich noch einmal an dich, Europa, das du am Beginn des dritten Jahrtausends stehst: „Kehre du selbst um! Sei du selbst! Entdecke wieder deine Ursprünge. Belebe deine Wurzeln!“ 191 Du hast im Laufe der Jahrhunderte den Schatz des christlichen Glaubens empfangen. Dieser begründet dein soziales Leben auf den Prinzipien

nak dziedzictwo to nie należy wyłącznie do przeszłości; jest ono programem na przyszłość, który należy przekazać nadchodzącym pokoleniom, gdyż jest źródłem życia ludzi i narodów, którzy wspólnie będą kształtowali kontynent europejski. Nie lękaj się! Ewangelia nie jest ci przeciwna, ale jest po twojej stronie. Przemawia za tym stwierdzenie, że chrześcijańska inspiracja może przemienić zbiorowość polityczną, kulturą i gospodarczą we wspólnotę, w której wszyscy Europejczycy czuliby się jak we własnym domu i tworzyliby rodzinę narodów, która mogłaby być owocnym natchnieniem dla innych regionów świata.

Bądź ufna! W Ewangelii, którą jest Jezus, znajdziesz mocną i trwałą nadzieję, której pragniesz. Jest to nadzieja oparta na zwycięstwie Chrystusa nad grzechem i śmiercią. Chce On, by to zwycięstwo stało się twoim, dla twojego zbawienia i twojej radości.

Bądź pewna! Ewangelia nadziei nie zawodzi! W zmiennych kolejach wczorajszej i dzisiejszej historii jest światłem, które rozjaśnia i wyznacza twoją drogę; jest mocą, która podtrzymuje cię w próbach; jest prorocstwem nowego świata; jest wskazaniem nowego początku; jest wezwaniem wszystkich, wierzących i niewierzących, by wytoczyli wciąż nowe drogi prowadzące do „Europy ducha“, aby stała się ona prawdziwym „wspólnym domem“, gdzie jest radość życia.

des Evangeliums, und seine Spuren sind in den Künsten, in der Literatur, im Denken und in der Kultur deiner Nationen wahrnehmbar. Doch dieses Erbe gehört nicht nur der Vergangenheit an; es ist ein Zukunftsplan zum Weitergeben an die künftigen Generationen, weil es der Ursprung des Lebens der Menschen und Völker ist, die miteinander den europäischen Kontinent geschmiedet haben. Fürchte dich nicht! Das Evangelium ist nicht gegen dich, sondern es ist auf deiner Seite. Dies bestätigt die Feststellung, daß die christliche Offenbarung den politischen, kulturellen und wirtschaftlichen Zusammenschluß in eine Form des Zusammenlebens verwandeln kann, in der sich alle Europäer zu Hause fühlen und eine Familie von Nationen bilden, von der sich andere Regionen der Welt fruchtbar inspirieren lassen können.

Hab Vertrauen! Im Evangelium, das Jesus ist, wirst du die feste und dauerhafte Hoffnung finden, nach der du dich sehnst. Es ist eine Hoffnung, die auf den Sieg Christi über die Sünde und den Tod gegründet ist. Er hat gewollt, daß dieser Sieg dir gehört, zu deinem Heil und deiner Freude. Sei gewiß: Das Evangelium der Hoffnung bereitet keine Enttäuschung! In den Wechselfällen deiner Geschichte von gestern und heute ist es das Licht, das leuchtet und dir den Weg weist; es ist die Kraft, die dich in Prüfungen aufrechterhält; es ist die Prophezeiung einer neuen Welt; es ist der Hinweis auf einen Neuanfang; es ist die Einladung an alle – Glaubende und Nichtglaubende –, neue Wege einzuschlagen, die in das „Europa des Geistes“ einmünden, um aus ihm ein wirkliches „gemeinsames Haus“ zu machen, in dem Lebensfreude herrscht.

Laudato Si'

Fragmety z encykliki, Franciszek, papież

III. Nawrócenie ekologiczne

216. Wielkie bogactwo duchowości chrześcijańskiej, wypracowanej w ciągu dwudziestu wieków doświadczeń osobistych i społecznych, stanowi wspaniały wkład, jaki można wnieść w wysiłek odnowienia ludzkości. Chciałbym zaproponować chrześcijanom pewne wskazania duchowości ekologicznej wynikające z przekonań naszej wiary, bo to, czego uczy nas Ewangelia, ma wpływ na nasz sposób myślenia, odczuwania i życia. Chodzi nie tyle o mówienie o ideach, ile przede wszystkim o motywację wpływającą z duchowości, aby umacniać pasję na rzecz troski o świat. Nie będzie bowiem możliwe zaangażowanie w rzeczy wielkie jedynie w oparciu o wspaniałe doktryny, bez pewnej mistyki, zachęcającej nas, bez „wewnętrznego poruszenia dającego impuls, motywującego, dodającego odwagi i nadającego sens działalności osobistej i wspólnotowej“^[151]. Musimy przyznać, że my, chrześcijanie, nie zawsze gromadziliśmy i pomnażaliśmy bogactwa, jakie Bóg dał Kościołowi, którego duchowość nie jest odłączona od ciała ani też od natury

Laudato Si'

Ausschnitte aus der Enzyklika von Papst Franziskus

III. Die Ökologische Umkehr

216. Der große Reichtum der christlichen Spiritualität, der im Laufe von zwanzig Jahrhunderten aus persönlichen und gemeinschaftlichen Erfahrungen hervorgegangen ist, bietet einen schönen Beitrag zu dem Versuch, die Menschheit zu erneuern. Ich möchte den Christen einige Leitlinien ökologischer Spiritualität vorschlagen, die aus den Überzeugungen unseres Glaubens entspringen, denn was das Evangelium uns lehrt, hat Konsequenzen für unsere Art zu denken, zu empfinden und zu leben. Es geht darum, nicht so sehr über Ideen, sondern vor allem über die Beweggründe zu sprechen, die sich aus der Spiritualität ergeben, um eine Leidenschaft für den Umweltschutz zu fördern. Denn es wird nicht möglich sein, sich für große Dinge zu engagieren allein mit Lehren, ohne eine „Mystik“, die uns beseelt, ohne „innere Beweggründe, die das persönliche und gemeinschaftliche Handeln anspornen, motivieren, ermutigen und ihm Sinn verleihen“^[151] Wir müssen zugeben, dass wir Christen den Reichtum, den Gott der

czy realiów tego świata, ale żyjemy z nimi i w nich, w jedności ze wszystkim, co nas otacza.

217. „Na świecie jest coraz więcej (...) zewnętrznych pustyni, ponieważ pustynie wewnętrzne stały się tak rozległe“[152]. Kryzys ekologiczny jest wezwaniem do głębokiego wewnętrznego nawrócenia. Musimy też jednak uznać, że niektórzy zaangażowani chrześcijanie i ludzie modlitwy pod pretekstem realizmu i pragmatyzmu często drwią z troski o środowisko naturalne. Inni są bierni, niechętnie zmieniają swoje przyzwyczajenia i stają się niespójni wewnętrznie. Brakuje im zatem nawrócenia ekologicznego, które wiąże się z rozwijaniem wszystkich konsekwencji ich spotkania z Jezusem w relacjach z otaczającym ich światem. Życie powołaniem, by być obrońcami dzieła Bożego, jest istotną częścią życia uczciwego, nie zaś czymś opcjonalnym, ani też drugorzędnym elementem doświadczenia chrześcijańskiego.

219 ... Nawrócenie ekologiczne, niezbędne do stworzenia dynamiki trwałej zmiany, jest także nawróceniem wspólnotowym.

220. Nawrócenie to powoduje różne łączące się ze sobą postawy, by pobudzić do szczodrej i serdecznej troski. Po pierwsze pociąga za sobą wdzięczność i bezinteresowność, to znaczący uznanie, że świat jest darem otrzymanym z miłości Ojca. Następstwem tego są gotowość do bezinteresownego wyrzeczenia oraz wielkoduszne gesty, nawet jeśli nikt ich nie widzi i nie docenia: „niech nie wie lewa twoja ręka, co czyni prawa [...] A Ojciec twój, który widzi w ukryciu, odda tobie“ (Mt 6, 3-4).

Kirche geschenkt hat, nicht immer aufgenommen und weiterentwickelt haben – ein Reichtum, in dem die Spiritualität nicht von der Leiblichkeit, noch von der Natur oder den Wirklichkeiten dieser Welt getrennt ist, sondern damit und darin gelebt wird, in Gemeinschaft mit allem, was uns umgibt.

217. Wenn „die äußeren Wüsten [...] in der Welt [wachsen], weil die inneren Wüsten so groß geworden sind“, [152] ist die Umweltkrise ein Aufruf zu einer tiefgreifenden inneren Umkehr. Doch wir müssen auch zugeben, dass einige engagierte und betende Christen unter dem Vorwand von Realismus und Pragmatismus gewöhnlich die Umweltsorgen bespötteln. Andere sind passiv, entschließen sich nicht dazu, ihre Gewohnheiten zu ändern, und werden inkohärent. Es fehlt ihnen also eine ökologische Umkehr, die beinhaltet, alles, was ihnen aus ihrer Begegnung mit Jesus Christus erwachsen ist, in ihren Beziehungen zu der Welt, die sie umgibt, zur Blüte zu bringen. Die Berufung, Beschützer des Werkes Gottes zu sein, praktisch umzusetzen gehört wesentlich zu einem tugendhaften Leben; sie ist nicht etwas Fakultatives, noch ein sekundärer Aspekt der christlichen Erfahrung.

219. ... Die ökologische Umkehr, die gefordert ist, um eine Dynamik nachhaltiger Veränderung zu schaffen, ist auch eine gemeinschaftliche Umkehr.

220. Diese Umkehr setzt verschiedene Grundeinstellungen voraus, die sich miteinander verbinden, um ein großherziges und von Zärtlichkeit erfülltes Umweltengagement in Gang zu

Pociąga to za sobą również miłującą świadomość, że nie jesteśmy odłączeni od innych stworzeń, tworząc z innymi istotami wszechświata wspólną powszechną komunie. Człowiek wierzący nie podziwia świata z zewnątrz, lecz od wewnątrz, uznając powiązania, przez które Ojciec nas zjednoczył ze wszystkimi bytami. Ponadto nawrócenie ekologiczne, rozwijając szczególne zdolności, jakimi Bóg obdarzył każdą osobę wierzącą, prowadzi ją do rozwijania swojej kreatywności i entuzjazmu, by rozwiązać dramaty świata, ofiarowując siebie Bogu jako „ofiarę żywą, świętą, Bogu przyjemną“ (Rz 12, 1). Nie pojmuję on swojej wyższości jako powodu do osobistej chwały lub nieodpowiedzialnego panowania, ale jako odrębną zdolność, która z kolei nakłada na niego poważną odpowiedzialność wypływającą z wiary.

VIII. Królowa całego stworzenia

241. Maryja, Matka, która troszczyła się o Jezusa, obecnie troszczy się z miłością i macierzyńskim bólem o ten poraniony świat. Tak jak z sercem przebitym mieczem oplakiwała śmierć Jezusa, tak teraz ma współczucie dla cierpienia ukrzyżowanych ubogich oraz stworzeń tego świata zgładzonych ludzką mocą. Żyje Ona wraz z Jezusem, całkowicie przemieniona, a wszystkie stworzenia opiewają Jej piękno. Jest ona Niewiastą „obleczoną w słońce i księżyc pod jej stopami, a na jej głowie wieńiec z gwiazd dwunastu“ (Ap 12, 1). Wzięta do nieba, jest Matką i Królową wszelkiego stworzenia. W Jej uwielbionym ciele, razem z Chrystusem zmartwychwstałym, część stworzenia osiągnęła pełnię swego piękna. Przechowuje Ona w swoim sercu nie tylko całe życie Jezusa, które z troską „zachowywała“

bringen. An erster Stelle schließt es Dankbarkeit und Unentgeltlichkeit ein, das heißt ein Erkennen der Welt als ein von der Liebe des himmlischen Vaters erhaltenes Geschenk. Daraus folgt, dass man Verzicht übt, ohne eine Gegenleistung zu erwarten, und großzügig handelt, auch wenn niemand es sieht oder anerkennt: „Deine linke Hand [soll] nicht wissen, was deine rechte tut [...] und dein Vater, der auch das Verborgene sieht, wird es dir vergelten“ (Mt 6,3-4). Es schließt auch das liebevolle Bewusstsein ein, nicht von den anderen Geschöpfen getrennt zu sein, sondern mit den anderen Wesen des Universums eine wertvolle allumfassende Gemeinschaft zu bilden. Der Glaubende betrachtet die Welt nicht von außen, sondern von innen her und erkennt die Bande, durch die der himmlische Vater uns mit allen Wesen verbunden hat. Da die ökologische Umkehr die besonderen Fähigkeiten, die Gott ihm verliehen hat, wachsen lässt, bringt sie den Glaubenden außerdem dazu, seine Kreativität zu entfalten und seine Begeisterung zu steigern, um die Dramen der Welt zu lösen und sich selbst „als lebendiges und heiliges Opfer darzubringen, das Gott gefällt“ (Röm 12,1). Er versteht seine Überlegenheit nicht als Anlass für persönlichen Ruhm oder als Beweggrund für eine unverantwortliche Herrschaft, sondern als eine andere Fähigkeit, die ihm ihrerseits eine schwere Verantwortung auferlegt, die seinem Glauben entspringt.

VIII. Die Königin der ganzen Schöpfung

241. Maria, die Mutter, die für Jesus sorgte, sorgt jetzt mit mütterlicher Liebe und mit Schmerz für diese verletzte Welt. Wie sie mit durchbohrtem Herzen den Tod Jesu beweinte, so fühlt

(por. Łk 2, 19.51), ale także obecnie pojmuję sens wszystkich rzeczy. Dlatego możemy Ją prosić, aby nam pomogła postrze- gać ten świat mądrzejszymi oczyma.

242. Obok Maryi wyróżnia się w Świętej Rodzinie z Nazaretu postać świętego Józefa. Poprzez swoją pracę i wielkoduszną obecność opiekował się Maryją i Jezusem i bronił Ich. Uwolnił Ich także od przemocy ludzi niesprawiedliwych, zabierając Ich do Egiptu. W Ewangelii jawi się jako mąż sprawiedliwy, pracowity, mocny. Ale w jego postaci widzimy także wielką czułość, która nie jest cechą ludzi słabych, lecz naprawdę silnych, wrażliwych na rzeczywistość, gotowych kochać i służyć z pokorą. Dlatego został ogłoszony opiekunem Kościoła powszechnego. On także może nas nauczyć troski, motywować nas do wielkodusznej pracy z czułością, aby chronić ten świat, jaki powierzył nam Bóg.

sie jetzt Mitleid mit den Armen an ihren Kreuzen und mit den durch menschliche Macht zugrunde gerichteten Geschöpfen. Sie lebt mit Jesus in völliger Verklärung, und alle Geschöpfe besingen ihre Schönheit. Sie ist die Frau „mit der Sonne bekleidet; der Mond [...] unter ihren Füßen und ein Kranz von zwölf Sternen auf ihrem Haupt“ (Offb 12,1). In den Himmel erhoben, ist sie Mutter und Königin der ganzen Schöpfung. In ihrem verherrlichten Leib, vereint mit dem auferstandenen Christus, hat ein Teil der Schöpfung die ganze Fülle ihrer Schönheit erreicht. Sie schaut in ihrem Herzen nicht nur auf das ganze Leben Jesu, das sie dort sorgsam bewahrte (vgl. Lk 2,19.51), sondern versteht jetzt auch den Sinn von allem. Darum können wir sie bitten, dass sie uns hilft, diese Welt mit weiseren Augen zu betrachten.

242. Gemeinsam mit ihr tritt in der Heiligen Familie von Nazareth die Gestalt des heiligen Josef hervor. Er behütete und beschützte Maria und Jesus mit seiner Arbeit und seiner großherzigen Gegenwart und befreite sie aus der Gewalt der Unge- rechten, indem er sie nach Ägypten brachte. Im Evangelium erscheint er als ein gerechter, arbeitsamer und starker Mann. Doch seine Gestalt lässt auch eine große Zärtlichkeit erkennen, die nicht eine Eigenschaft der Schwachen, sondern der wirklich Starken ist, die achtsam gegenüber der Realität sind, um demütig zu lieben und zu dienen. Darum wurde er zum Schutzpatron der gesamten Kirche erklärt. Auch er kann uns lehren zu behüten, kann uns motivieren, mit Großmut und Zärtlichkeit zu arbeiten, um diese Welt zu beschützen, die Gott uns anvertraut hat.

W co wierzę

(wystąpienie podczas Kongresu Kościoła Ewangelickiego, w roku 1995). Angela Merkel, Kanclerz Niemiec

... Wtedy zetknęłam się z człowiekiem, który miał rozmach, to, co podziwiałam, z czym mogłam się identyfikować. Mam na myśli Marię Curie Skłodowską. Najpierw zainteresowało mnie to, że była Polką; jeden z moich dziadków także pochodził z Polski. W ich czasach Polska była pod rozbiarami i pod rosyjską okupacją. My w NRD też mieliśmy do czynienia z rosyjską okupacją, chociaż dziewiętnastowieczny rozbiór Polski był czymś znacznie gorszym. Maria wyjechała do Paryża, żyjąc tam bardzo skromnie, studiowała fizykę, co dla kobiety w końcu 19 wieku było czymś niezwykle wyjątkowym, zaś efektem jej pracy było odkrycie pierwiastka radu. Dokonała tego, gdyż bardzo mocno wierzyła, że posiada dobrą ideę. W tym celu sprowadzała z Czech tony rudy uranu, którą przerabiała i wraz z mężem odkryła nowy pierwiastek. Była to nadzwyczaj ciężka praca fizyczna, a przy tym niebezpieczna, gdyż rad jest pierwiastkiem silnie radioaktywnym. Ona jednak tego dokonała. Maria Curie została profesorem, ale urodziła też dwoje dzieci. Do francuskiej Akademii jednak nie została przyjęta, bo kobiet tam nie chciano. W roku 1911 otrzymała nagrodę Nobla w dziedzinie chemii za przedstawienie czystego radu i inne swoje wielkie osiągnięcia. Podziwiałam w tej kobiecie jej zdecydowanie i wytrwałość. Jeżeli wierzy się w jakąś ideę, nawet jeśli pozostaje się samym, gdy się za tą ideą podąża, z trudem pokonując liczne przeszkody, kiedyś wreszcie osiąga się cel, jeśli

Daran glaube ich

*(Vortrag auf dem Ev. Kirchentag 1995)
Bundeskanzlerin Angela Merkel*

... dann aber bin ich auf einen Menschen gestoßen, bei dem es Ansätze gab, das, was ich bewundert habe, mit dem zu verbinden, was ich vielleicht auch kann. Ich meine Marie Curie. Als erstes interessierte es mich, dass sie aus Polen kam – einer meiner Großväter stammt auch aus Polen. Polen war zu ihren Lebzeiten geteilt und unter russischer Besatzung. Mit russischer Besatzung hatten wir in der DDR ja auch unsere Erfahrungen, obwohl dies offensichtlich im Polen des 19. Jahrhunderts noch sehr viel schlimmer war. Marie Curie ist dann nach Paris aufgebrochen, lebte in sehr armen Verhältnissen, hat als Frau dort studiert, was Ende des vergangenen Jahrhunderts eine große Ausnahme war, hat Physik studiert und in ihren Arbeiten schließlich das Element Radium entdeckt. Sie hat diese Entdeckung gemacht, weil sie ganz fest daran geglaubt hat, eine gute Idee zu haben. Dazu hat sie sich tonnenweise Pechblende aus der Tschechei kommen lassen, diese zerkoacht und so zusammen mit ihrem Mann Spuren des neuen Elements Radium gefunden. Dies war eine körperlich unglaublich harte Arbeit und auch nicht ungefährlich, denn Radium ist stark radioaktiv. Aber sie hat es geschafft. Marie Curie ist dann Professorin geworden. „Nebenbei“ hatte sie noch zwei Kinder. In die Französische Akademie wurde sie aber nicht aufgenommen, was man ihr als Frau wohl doch nicht gegönnt hatte. Im Jahre 1911 erhielt sie jedoch den Nobelpreis für Chemie für die Rein-

idea była właściwą ideą. Maria Curie była przekonana, że jej idea jest prawdziwa i dlatego tak zaangażowała się w jej realizację. (...) Pierwszy raz spróbowałam uświadomić sobie, co jest ważne dla mnie i dla mojego postępowania podczas mojej konfirmacji. Mieliliśmy mianowicie bardzo otwartego pastora, który nie podał nam gotowej sentencji konfirmacyjnej, lecz polecił nam samym znaleźć w Biblii odpowiednią dla siebie. Wtedy najpierw byłam na niego zła, gdyż myślałam sobie, kto właściwie zna Biblię, my czy on? On wszakże udzielił nam kilka wskazówek. Ostatecznie wybrałam bardzo znane słowa: „Tak więc trwają wiara, nadzieja i miłość – te trzy: z nich zaś największa jest miłość” (1 Kor 13,13). Wiara, nadzieja i miłość, one, tak myślę, prowadzą mnie w wielu sprawach. (...) Co z nadzieją? Należę do bardzo optymistycznie nastawionych ludzi, więc gdy myślę o nadziei, przywołuję zawsze w pamięci obraz – na pierwszy rzut oka stanowiący przeciwieństwo sentencji biblijnej – Syzyfa, człowieka, który ciągle na nowo toczył kamień na górę. Tę historię zawsze interpretowałam w ten sposób, że mianowicie nic nie jest beznadziejne, bo zawsze znajdzie się człowiek, który mimo wielu przeciwności jednak będzie toczył kamień na górę, choć właściwy cel nie zostanie osiągnięty. Można to rzecz jasna rozumieć też fatalistycznie i stwierdzić, że ostatecznie nic nie ma sensu. Ja jednak wiązałam historię Syzyfa z moim doświadczeniem życiowym i dlatego nie wpędzała mnie ona w beznadzieję. (...) Szybko postawiłam pytanie: Co mi pomaga? Dla mnie są to wzory, w sensie przykładów historycznych, które jednak nie powinny być po prostu powielane, lecz raczej bardzo osobiście rozwinięte. Wzory i obrazy mogą stać się obrazami przewodnikami. Mogą

darstellung von Radium und seine Gewinnung in größeren Mengen. Was mich an dieser Frau so beeindruckt hat, waren ihre Entschlossenheit, ihr Durchhaltevermögen. Wenn man an eine Idee glaubt, auch wenn man alleine ist, wenn man dieser Idee nachgeht und sich durch viele Höhen und Tiefen quält, erreicht man irgendwann das Ziel, wenn eine Idee die richtige war. Marie Curie war von der Richtigkeit ihrer Idee überzeugt und hat sich letztlich damit auch durchgesetzt. ... Das erste Mal habe ich zu meiner Konfirmation versucht, mir bewusst über mich und die für mich wichtigen Grundzüge meines Handelns klar zu werden. Wir hatten nämlich einen aufgeschlossenen Pfarrer, der uns den Konfirmationsspruch nicht vorgegeben hat, sondern uns aufforderte, uns selbst einen Spruch auszusuchen. Damals habe ich mich über ihn zunächst geärgert, weil ich dachte, wer sich denn nun eigentlich in der Bibel auskenne, er oder wir? Er gab uns aber ein paar Ansatzpunkte. So habe ich mir schließlich den bekannten Spruch gewählt: „Nun aber bleiben Glaube, Hoffnung, Liebe, diese drei, aber die Liebe ist die größte unter ihnen“ (1. Kor. 13, 13). Glaube, Hoffnung, Liebe, das, so denke ich, leitet mich in ziemlich vielen Dingen. ... Was ist ... mit der Hoffnung? Ich gehöre eigentlich zu den sehr optimistischen Menschen, und wenn ich an Hoffnung denke, fällt mir immer wieder – auf den ersten Blick vielleicht ein Widerspruch – das Bild des Sisyphus ein: der Mensch, der da immer wieder von neuem einen Stein den Berg hinaufrollt. Ich habe diese Geschichte immer so interpretiert, dass sie eigentlich nichts Hoffnungsloses ausdrückt, sondern dass sich immer ein Mensch findet, der den Stein wieder und wieder trotz aller Rückschläge hoch rollt,

to być także myśli przewodnie, ale również ludzie, którzy w określony sposób odpowiedzieli na pewne sytuacje, czy też pomogli mi, pozostawiając ślad w moim życiu. Wszystko to rzecz jasna nie zwalnia nas od konieczności podjęcia osobistej decyzji, co należy zrobić. Tutaj ważnych wskazówek mogą udzielić pewne obrazy, kilka myśli, kilka kwestii/zapytań wiary, by w sposób odpowiedzialny móc podjąć decyzję i potem trwać przy niej. Istnieją bowiem decyzje, których prawidłowość pokazuje się dopiero po latach. Czas ten trzeba przetrwać, będąc gotowym do podjęcia dyskusji i poddania się krytyce. To udaje się tylko wtedy, gdy ma się wsparcie.

Fragment z: Angela Merkel, W co wierze, Lipsk 2014, wyd. Volker Resing

auch wenn das eigentliche Ziel nicht erreicht wird. Man kann das ja auch sehr fatalistisch interpretieren und feststellen, dass alles sowieso keinen Zweck hat. Für mich aber hat dieser Sisyphus etwas mit meiner eigenen Lebenserfahrung zu tun und macht mich nicht hoffnungslos. ... Schnell kommt die Frage: was hilft mir dabei? Für mich sind es Vorbilder im Sinne von Geschichte, Vorbilder, die aber nicht einfach nachgeahmt, sondern ganz persönlich entwickelt werden können. Vorbilder und Bilder können auch Leitbilder sein. Es können Leitgedanken sein, aber auch immer wieder Menschen, die in bestimmten Situationen auf eine bestimmte Art und Weise geantwortet oder mir geholfen haben und die damit auch mein eigenes Leben geprägt haben. All das entbindet uns natürlich nicht von der Notwendigkeit, allein herauszufinden, was zu tun ist, und Entscheidungen zu treffen. ... Hierbei können ein paar Bilder, ein paar Gedanken, ein paar Fragen des Glaubens wichtige Orientierung geben, um verantwortungsvoll zu entscheiden und dann auch zu diesen Entscheidungen zu stehen. Denn es gibt ja auch Entscheidungen, deren Richtigkeit sich erst einige Jahre später zeigt. Diese Zeit muss man durchstehen und sich sicherlich der Kritik und der Diskussion stellen. Das schafft man nur, wenn man einen Rückhalt hat.

Auszug aus: Angela Merkel, Daran glaube ich, Leipzig 2014, hrsg. von Volker Resing.

Postawą chrześcijańską odpowiedzialnie kształtować, to co niezbędne

Bolko hrabia von Hochberg książę von Pless baron von Fuerstenstein

Pierwszą wizytę na Śląsku złożyłem w roku 1974, odwiedzałem Śląsk tylko i wyłącznie w celu nawiązania, czy odnowienia, przyjaznych kontaktów w duchu myślenia i działania mojej rodziny w tamtych stronach od wielu stuleci.

Na pierwszym miejscu stało zawsze przekonanie o socjalnym zobowiązaniu nie tylko wobec ludzi, którzy u nas pracowali, dziś powiedziałyby się personelu, ale i całej ludności mieszkającej w posiadłościach rodu Pless und Fuerstenstein.

Chodziło nie tylko o zatroskanie o pokój społeczny, ale i o szacunek dla innych narodów i wyznań. Mój dziadek, Hans Heinrich XV, był pruskim oficerem a la suite cesarza Wilhelma II, mówił dobrze po polsku, a obejmował patronatem wszystkie katolickie i ewangelickie kościoły w swoich posiadłościach. Nie było przy tym żadnych problemów.

Jego ojciec i poprzednik książę Hans Heinrich XI, (sympatycznie nazywany „starym Księciem”, był księciem ad suam personam), stanowił dla niego najlepszy wzór i był spiritus rector jego postępowania. Hans Heinrich XI położył kamień węgielny domu i troszczył się ponad granicami o chrześcijańską świadomość społeczną, wprowadzając ją w industrializm nowych czasów.

Przez stulecia rodzina moja była protestancka (zob. kościół Pokoju w Świdnicy). Moja matka, Hiszpanka, nalegała, by mnie i siostrę wychowano w wierze katolickiej i tak się stało. W rodzi-

In christlicher Glaubenshaltung das Notwendige verantwortlich gestalten

Bolko Graf von Hochberg Fürst von Pleß Freiherr von Fürstenstein

Meine Besuche in Schlesien, begonnen 1974, standen schlicht und einfach unter dem friedlichen Zeichen Kontakte zu finden und wieder auf zu nehmen im Sinn des Denkens und Wirkens meiner Familie dortselbst seit vielen Jahrhunderten.

Im Vordergrund standen hier immer eine soziale Verpflichtung den Menschen gegenüber, die bei uns arbeiteten, heute würde man sagen der Belegschaft, aber auch der gesamten Bevölkerung gegenüber, die zu den freien Standesherrschaften Pless und Fürstenstein zählte.

Dazu gehörte nicht nur die Sorge um einen sozialen Frieden, sondern auch der Respekt andern Völkern und Konfessionen gegenüber. Mein Großvater, Hans Heinrich XV., war preußischer Offizier a la suite von Sr. M. Kaiser Wilhelm II., sprach gut polnisch und war Patronatsherr aller katholischen und evangelischen Kirchen in seinen Ländereien. All dies ohne Probleme.

Sein Vater und Vorgänger Fürst Hans Heinrich XI. (liebvoll genannt „der Alte Herzog“, er wurde Herzog „ad suam personam“) war sein bestes Vorbild und spiritus rector seines Handelns. H. H. XI. legte den Grundstein zu Hause und weit über die Grenzen hinweg für ein soziales Bewusstsein im christlichen Sinn bezogen auf die neuzeitliche Industrialisierung. Meine Familie war Jahrhunderte lang protestantisch (siehe Friedenskirche Schweidnitz). Meine Mutter, eine Spanierin,

nie zresztą nikomu to nie przeszkadzało i tak posłano nas do szkoły klasztornej w Zanbergu, do Kolegium St. Blasien, tam w 1956 roku zdałem maturę. Gdy jestem u moich polskich przyjaciół na Śląsku, sprawuje się ekumeniczne nabożeństwa w dwóch językach, jak ostatnio podczas poświęcenia mauzoleum w Książu.

Śląsk zawsze był krainą tolerancji i mostów budowanych między ludźmi, i taki jest także dziś. Mosty bowiem łączą i powinny prowadzić do wzajemnego zrozumienia. Staralem się przechodzić tymi mostami tak wraz z niemieckimi Ślązakami moich czasów, jak i z dzisiejszymi polskimi Ślązakami, którzy tak wspaniale odbudowują naszą piękną starą ojczyznę.

*Herb rodziny von Hochbergów w Świątyni
Pokoju w Świdnicy
Wappen der Familie von Hochberg in der
Friedenskirche in Schweidnitz*

hat darauf bestanden, dass meine Schwestern und ich katholisch werden und so erzogen wurden. Das hat in der Familie auch niemanden gestört und so wurden wir in die Klosterschulen Zangberg und Kolleg St. Blasien geschickt. Ich habe dort 1956 Abitur gemacht.

Wenn ich bei meinen polnischen Freunden in Schlesien bin, werden die Andachten, wie zuletzt bei der Einweihung des restaurierten Mausoleums in Fürstenstein, zweisprachig und ökumenisch abgehalten.

Schlesien war schon immer ein Land mitmenschlicher Brücken und der Toleranz und ist es heute noch. Brücken, die Verbindungen herstellen und zum gegenseitigen Verständnis führen sollen.

Ich habe mich bemüht über diese Brücken zu gehen, zusammen mit den deutschen Schlesiern meines Jahrgangs als auch mit den heutigen polnischen Schlesiern, die dabei sind unsere schöne alte Heimat so prachtvoll wieder aufzubauen.

List z celi śmierci więzienia Tegel do żony Freyi, z 10/11 stycznia 1945

(fragmenty)

Helmut James hrabia von Moltke, Krzyżowa

wyrok wykonano 23 stycznia 1945 roku

Ostatecznie najbardziej dramatyczne w tym postępowaniu sądowym było to, że żadnego konkretnego zarzutu nie udowodniono i musiano od nich odstąpić. Nic z tego nie pozostało. Tym, czego tak bardzo bała się III Rzesza, że pięciu, a w końcu siedmiu ludzi, musiała skazać na śmierć, w końcu było to, że prywatna osoba, co stwierdzono, mianowicie Twój mąż z dwoma duchownymi obu wyznań, prowincjałem jezuitów i biskupami, bez zamiaru uczynienia czegoś konkretnego, co też stwierdzono, omawiał sprawy, „które należą do wyłącznej kompetencji Fueraera”. A co omawiałem: nie problemy organizacji, nie strukturę Rzeszy, to wszystko w trakcie procesu obalono ..., bo omawiane były praktyczno-etyczne wymogi chrześcijaństwa. Nic więcej i za to tylko zostaliśmy skazani. Freisler w jednej ze swoich tyrad powiedział do mnie: „Tylko w jednym jesteśmy tacy sami jak chrześcijaństwo, żądamy całego człowieka!” Nie wiem, czy zasiadający w sali zrozumieli to wszystko, gdyż pomiędzy mną a F.(reislerem) toczył się swego rodzaju dialog – duchowy, gdyż słowem niewiele mogłem zrobić, w którym my obaj poznawaliśmy się coraz lepiej. Z całej tej bandy tylko Freisler mnie poznał, i z całej tej bandy on jest jedyny, który wie, dlaczego musi mnie zamordować. Nie chodziło tu o „skomplikowanego człowieka” czy „skomplikowane myślenie”

Brief aus der Tegeler Todeszelle an seine Frau Freya vom 10./11. Januar 1945

(Auszüge)

Helmuth James Graf v. Moltke, Kreisau

am 23. Januar 1945 hingerichtet

„... Das Dramatische an der Verhandlung war letzten Endes folgendes: In der Verhandlung erwiesen sich alle konkreten Vorwürfe als unhaltbar, und sie wurden auch fallengelassen. Nichts davon blieb. Sondern das, wovor das dritte Reich solche Angst hatte, dass es 5, nachher werden es 7 Leute werden, zu Tode bringen muss, ist letzten Endes folgendes: ein Privatmann, nämlich Dein Wirt, von dem feststeht, dass er mit 2 Geistlichen beider Konfessionen, mit einem Jesuitenprovinzial und mit einigen Bischöfen, ohne die Absicht, irgend etwas Konkretes zu tun, und das ist festgestellt, Dinge besprochen hat, „die zur ausschließlichen Zuständigkeit des Führers gehören“. Besprochen was: nicht etwa Organisationsfragen, nicht etwa Reichsaufbau – das alles ist im Laufe der Verhandlung weggefallen, ... sondern besprochen wurden Fragen der praktisch-ethischen Forderungen des Christentums. Nichts weiter; dafür allein werden wir verurteilt. Freisler sagte zu mir in einer seiner Tiraden: „Nur in einem sind das Christentum und wir gleich: wir fordern den ganzen Menschen!“ Ich weiß nicht, ob die Umsitzenden das alles mitbekommen haben, denn es war eine Art Dialog – ein geistiger zwischen F.(reisler) und mir, denn Worte konnte ich nicht viele machen -, bei dem wir uns beide durch und durch erkannten. Von der ganzen Bande

albo o „ideologię”, lecz o „zerwanie listka figowego”. Ale tylko dla pana Freislera. Rozmawialiśmy, jak to się mówi, w próżni. Nie pozwolił on sobie na żaden żart moim kosztem, jak jeszcze przy (Alfredzie) Delpie (S.J.) i Eugeniuszu (Gerstenmaierze). Nie, zachował tu zimną powagę: „Od kogo przyjmuje pan rozkazy? Od tamtego świata czy od Adolfa Hitlera?” „Komu oddał pan swoją wierność i wiarę?” Wszystko to oczywiście pytania retoryczne. – Freisler jest jednakowoż pierwszym nazistą, który zrozumiał, kim jestem ...

Serce moje ..., pomyśl, jak cudownie Bóg przygotował swoje niegodne naczynie: W tym momencie, gdy powstało niebezpieczeństwo, że aktywnie zaangażuję się w przygotowanie przewrotu – (Claus Schenck hrabia) von Stauffenberg wieczorem 19. przybył do Petera (hrabiego Yorck von Wartenburga) – zostałem aresztowany, dzięki czemu jestem i pozostanę wolny od jakiegokolwiek związku z użyciem siły. Potem zasiał we mnie ten pociąg do socjalizmu, który mnie, właściciela wielkich dóbr, uwolnił od każdego posądzenia o reprezentowanie własnych interesów. Potem tak mnie upokorzył, jak nigdy dotąd nie zostałem upokorzony, że muszę porzucić wszelką dumę, i w wieku 38. lat wreszcie pojmuje całą moją grzeszność i to że muszę Go prosić o przebaczenie, że uczę się powierzenia Jego łasce. – Potem pozwolił mi zobaczyć Ciebie tak umocnioną, że mogę być wolny od myśli o Tobie i synkach, tzn. od myśli pełnej troski; On daje mi czas i sposobność do uporządkowania wszystkich spraw, które uporządkowane być muszą, żeby odpadła każda ziemską myśl. – Potem pozwolił mi przeżyć niebywałą głębię bólu pożegnania, lęku przed śmiercią i strachu przed piekłem, żeby to także było już poza

hat nur Freisler mich erkannt, und von der ganzen Bande ist er auch der einzige, der weiß, weswegen er mich umbringen muss. Da war nichts von „komplizierter Mensch“ oder „komplizierte Gedanken“ oder „Ideologie“, sondern: „das Feigenblatt ist ab“. Aber nur für Herrn Freisler. Wir haben sozusagen im luftleeren Raum miteinander gesprochen. Er hat bei mir keinen einzigen Witz auf meine Kosten gemacht, wie noch bei (Alfred) Delp (S. J.) und bei Eugen (Gerstenmaier). Nein, hier war es blutiger Ernst: „Von wem nehmen Sie Ihre Befehle? Vom Jenseits oder von Adolf Hitler?“ „Wem gilt Ihre Treue und Ihr Glaube?“ Alles rhetorische Fragen natürlich. – Freisler ist jedenfalls der erste Nationalsozialist, der begriffen hat, wer ich bin ...

Mein Herz, ... denk mal, wie wunderbar Gott dies sein unwürdiges Gefäß bereitet hat: In dem Augenblick, in dem die Gefahr bestand, dass ich in aktive Putschvorbereitungen hineingezogen wurde – (Claus Schenk Graf von) Stauffenberg kam am Abend des 19. zu Peter (Graf Yorck von Wartenburg) –, wurde ich rausgenommen, damit ich frei von jedem Zusammenhang mit der Gewaltanwendung bin und bleibe. – Dann hat er in mich jenen sozialistischen Zug gepflanzt, der mich als Großgrundbesitzer von allem Verdacht einer Interessenvertretung befreit. – Dann hat er mich so gedemütigt, wie ich noch nie gedemütigt worden bin, sodass ich allen Stolz verlieren muss, sodass ich meine Sündhaftigkeit endlich nach 38 Jahren verstehe, sodass ich um seine Vergebung bitten, mich seiner Gnade anvertrauen lerne. – Dann lässt er mich hierher kommen, damit ich Dich gefestigt sehe und frei von Gedanken an Dich und die Söhnchen werde, d. h. von sorgenden Gedan-

mną. – Potem obdarował mnie wiarą, nadzieją i miłością, ich bogactwem, które jest naprawdę obfite. – Potem pozwolił mi porozmawiać z Eugeniuszem i Delpem i wyjaśnić wszystko. – Potem Twój mąż został wybrany do bycia przedmiotem ataków i oskarżeń, z tego powodu, że jako protestant utrzymywał przyjazne stosunki z katolikami, ale przez to stał przed Freislerem nie jako protestant, nie jako właściciel wielkich posiadłości, nie jako arystokrata, nie jako Prusak, nie jako Niemiec – wszystko to wyraźnie wykluczono w głównym procesie – ..., lecz jako chrześcijanin i jako nikt inny. Cała ta wielka praca, jaką wykonał przy nim Pan Bóg, te niekończące się zbaczania z drogi, te dziwaczne zakręty, wszystko to nagle znalazło wyjaśnienie w pewnej godzinie 10 stycznia 1945 roku: Wszystko zyskało sens, który dotąd był zakryty. (...) Wszystko to wreszcie stało się zrozumiałe przez jedną, jedyną godzinę. Dla tej właśnie godziny Pan zadał sobie tyle trudu.

A teraz, moje Serce, przychodzę do Ciebie. Nie wymieniłem Cię nigdzie dotąd, ponieważ Ty, moje Serce, zajmujesz zupełnie inne miejsce niż pozostali. Nie jesteś bowiem środkiem, którego użył Bóg, by mnie uczynić tym, kim jestem, Ty o wiele bardziej jesteś mną samym. Ty jesteś moim 13 rozdziałem Pierwszego Listu do Koryntian, a bez tego rozdziału żaden człowiek nie jest człowiekiem. Bez Ciebie brałbym miłość, tak jak ją brałem np. od mamusi, wdzięczny i szczęśliwy, tak jak jest się wdzięcznym za słońce, które ogrzewa. Ale bez Ciebie, moje Serce, „nie miałbym miłości”. Nie mówię wcale, że Cię kocham, to nie jest właściwe. Ty jesteś bowiem jesteś tą częścią mnie, której mnie samemu będzie brakowało. To dobrze, że tego mi brakuje, bo gdybym to miał, tak jak Ty to masz, tę

ken; er gibt mir die Zeit und Gelegenheit, alles zu ordnen, was geordnet werden kann, sodass alle irdischen Gedanken abfallen können. – Dann lässt er mich in unerhörter Tiefe den Abschiedsschmerz und die Todesfurcht und die Höllenangst erleben, damit auch das vorüber ist. – Dann stattet er mich mit Glaube, Hoffnung und Liebe aus, mit einem Reichtum an diesen Dingen, der wahrlich überschwänglich ist. – Dann lässt er mich mit Eugen und Delp sprechen und klären. – Dann ... wird Dein Wirt ausersehen, als Protestant vor allem wegen seiner Freundschaft mit Katholiken attackiert und verurteilt zu werden, und dadurch steht er vor Freisler nicht als Protestant, nicht als Großgrundbesitzer, nicht als Adliger, nicht als Preuße, nicht als Deutscher – das alles ist ausdrücklich in der Hauptverhandlung ausgeschlossen, ... sondern als Christ und als gar nichts anderes. ... Für welch eine gewaltige Aufgabe ist Dein Wirt ausersehen gewesen: All die viele Arbeit, die der Herrgott mit ihm gehabt hat, die unendlichen Umwege, die verschrobenen Zickzackkurse, die finden plötzlich in einer Stunde am 10. Januar 1945 ihre Erklärung: Alles bekommt nachträglich einen Sinn, der verborgen war. ... Das alles ist endlich verständlich geworden durch eine einzige Stunde. Für diese eine Stunde hat der Herr sich all diese Mühe gegeben. Und nun, mein Herz, komme ich zu Dir. Ich habe Dich nirgends aufgezählt, weil Du, mein Herz, an einer ganz anderen Stelle stehst als alle die anderen. Du bist nämlich nicht ein Mittel Gottes, um mich zu dem zu machen, der ich bin, Du bist vielmehr ich selbst. Du bist mein 13tes Kapitel des ersten Korintherbriefes. Ohne dieses Kapitel ist kein Mensch ein Mensch. Ohne Dich hätte ich mir Liebe schenken lassen, ich

największy z wszelkich darów, moje ukochane Serce, wielu rzeczy nie mógłbym uczynić, wiele konsekwencji stałoby się dla mnie niemożliwością, i to cierpienie, na które musiałem patrzeć, nie tak bym widział i wiele innych. Tylko razem my oboje jesteśmy człowiekiem. Jesteśmy, jak to przed paroma dniami symbolicznie opisałem, myślą stworzenia. To prawda, dosłowna prawda. Dlatego też, moje Serce, jestem pewien, że nie stracisz mnie na tej ziemi, nawet na chwilę. I temu faktowi, ośmieliliśmy się nadać rangę symbolu w naszej wspólnej wieczery, która była też moją ostatnią wieczerzą. Trochę płakałem, wszakże nie ze smutku, nie z melancholii ani nie dlatego, że pragnę wrócić, lecz z wdzięczności i poruszenia tym dokumentowaniem Boga. Nie jest nam dane oglądanie Go twarzą w twarz, ale musimy się zadziwić, gdy nagle odkrywamy, że przez całe życie szedł przed nami: w dzień jako obłok, a w nocy jako słup ognia – i że pozwala nam nagle, w jednej chwili, to zobaczyć. Teraz nic więcej nie może się już wydarzyć ...

habe sie z. B. von Mami angenommen, dankbar, glücklich, wie man dankbar ist für die Sonne, die einen wärmt. Aber ohne Dich, mein Herz, hätte ich „der Liebe nicht“. Ich sage gar nicht, dass ich Dich liebe; das ist gar nicht richtig. Du bist viel mehr jener Teil von mir, der mir alleine eben fehlen würde. Es ist gut, dass mir das fehlt; denn hätte ich das, so wie Du es hast, diese größte aller Gaben, mein liebes Herz, so hätte ich vieles nicht tun können, so wäre mir so manche Konsequenz unmöglich gewesen, so hätte ich dem Leiden, das ich ja sehen musste, nicht so zuschauen können und vieles andere. Nur wir zusammen sind ein Mensch. Wir sind, was ich vor wenigen Tagen symbolisch schrieb, ein Schöpfungsgedanke. Das ist wahr, buchstäblich wahr. Darum, mein Herz, bin ich auch gewiss, dass Du mich auf dieser Erde nicht verlieren wirst, keinen Augenblick. Und diese Tatsache, die haben wir schließlich auch noch durch unser gemeinsames Abendmahl, das nun mein letztes war, symbolisieren dürfen.

Ich habe ein wenig geweint, eben, nicht traurig, nicht wehmütig, nicht weil ich zurück möchte; nein, sondern vor Dankbarkeit und Erschütterung über diese Dokumentation Gottes. Uns ist es nicht gegeben, ihn von Angesicht zu Angesicht zu sehen, aber wir müssen sehr erschüttert sein, wenn wir plötzlich erkennen, dass er ein ganzes Leben hindurch am Tage als Wolke und in der Nacht als Feuersäule vor uns hergezogen ist und dass er uns erlaubt, das plötzlich, in einem Augenblick, zu sehen. Nun kann nichts mehr geschehen. ...“

Budynek kościoła jako umocnienie

Dietrich von Buch

W zamieszkałej przez dwieście dusz wiosce Wilmersdorf koło Angermünde niepozorny kościółek świętuje w tym roku jubileusz osiemdziesięciolecia istnienia. „Przebudowany jako kościół w olimpijskim 1936 roku” głosi napis umieszczony nad bramą wejściową. Napis ten budzi zdziwienie. Od kiedy to wierzący idą ręką w rękę z Olimpią? Przyjrzyjmy się przez chwilę historii: po I wojnie światowej Niemcy, jako naród, który wywołał wojnę i przegrał ją, znalazły się na uboczu spraw międzynarodowych. Oczywiście było, że nowy system polityczny bezradnie prowadzi do gospodarczego upadku. Od roku 1933 wybrani w demokratycznych wyborach narodowi socjaliści obiecywali proste i zrozumiałe rozwiązania, którym dali wiarę uczniwi Niemcy.

Aleksander von Buch, mój dziadek, który w roku 1922 zajął się zarządzaniem majątkiem w Wilmersdorf, po tym jak okazało się, że nie otrzyma żadnej innej posady w służbie państwowej, dopiero w roku 1934 mógł swobodnie odetchnąć. Do tego roku przygniatał go ciężar długów. Zaczęło mu się powodzić zauważalnie lepiej, można więc było rozpocząć w gospodarstwie szereg inwestycji. Od roku 1936 budowano więc, koniecznie potrzebne, stodoły i mieszkania z zachowaniem obowiązujących standardów technicznych.

Najważniejsze było jednak dla mojego dziadka odbudowanie we wsi kościoła. Dawny kościół został zniszczony w 15 wieku i brakowało tego centralnego miejsca wsi. Pierwszy wniosek bu-

Ein Kirchengebäude als Stärkung

Dietrich von Buch

In dem 200-Seelen-Dorf Wilmersdorf bei Angermünde feiert in diesem Jahr ein unauffälliges Kirchlein sein 80-jähriges Jubiläum. „Zur Kirche umgebaut im Olympiajahr 1936“ steht an der Decke über der Eingangstür. Die Inschrift verwundert. Seit wann gehen Gläubige mit Olympia Hand in Hand? Ein Blick in die Vorgeschichte: Deutschland stand nach dem Ersten Weltkrieg als Verlierer- und Brandstifternation international im Abseits. Das neue politische System wirkte kraftlos, und wirtschaftlicher Niedergang war offensichtlich. Seit 1933 boten die demokratisch gewählten Nationalsozialisten einfache, verständliche Lösungen an, denen etliche Deutsche Glauben schenkten.

Alexander von Buch, mein Großvater, der 1922 den Gutsbetrieb in Wilmersdorf übernahm, nachdem für ihn keine Stelle mehr im Staatsdienst zu erwarten war, fing ab 1934 erstmals wieder an durchzuatmen. Bis dahin war die Schuldenlast erdrückend. Nun ging es fühlbar aufwärts und der Investitionsstau auf dem Hof konnte abgearbeitet werden. Ab 1936 entstanden dringend benötigte Scheunen und Wohnungen nach dem Stand der Technik.

Doch an erster Stelle stand für meine Großeltern der Wiederaufbau einer Dorfkirche. Diese war im 15. Jahrhundert zerstört worden und fehlte als Dorfmittelpunkt. Der erste Bauantrag 1935 galt dem Neubau der Kirche in Wilmersdorf. Im selben Jahr war 25 km entfernt im Dorf Stolpe, dem Stammsitz der

dowlany z 1935 roku dotyczył więc budowy nowego kościoła w Wilmersdorf. W tym samym roku w oddalonej o 25 km wiosce Stolpe, z której rodzina pochodziła, kościół wysadzono.

Prawdziwej przyczyny tego nigdy nie poznano. Było to, jak na tamte czasy natarcia nowej nacjonalistycznej ideologii, niesamowite dążenie moich dziadków do umocnienia kościelnego życia. Wniosek ten rzecz jasna odrzucono.

Niezrazeni tym moi dziadkowie postanowili przemienić w kościół stojącą w środku wsi nieużywaną stodołę. Szczególnie moja babcia, wychowana w tradycyjnej śląskiej pobożności, doświadczyła tego, jaką siłę w codzienności stanowi regularne uczestnictwo w liturgii Bożej.

Poprawę sytuacji finansowej wynikającą z autarkicznej polityki narodowej moi dziadkowie przyjęli jako zobowiązanie. A że nowa budowa mniej kosztowała niż oczekiwano, pozwolić mogli sobie na zlecenie gruntownego odmalowania pochodzącemu z Angermuende, malarzowi kościelnemu Erichowi Kistenmacherowi, który odmalował już wiele kościołów w Brandenburgii Północnej, na Pomorzu Wschodnim, Pomorzu Przednim i w Neumarkt.

Latem 1936 roku wszystko było już gotowe. Odremontowana i pięknie pomalowana stodoła została przemieniona w kościół i konsekrowana przez superintendenta. Moi dziadkowie mieli rację, działa się to w roku Olimpij (olimpiady). Odniesienie do nowych narodowosocjalistycznych czasów byłoby nie do pomyslenia. Dla mojej babci i dziadka narodowy socjalizm nie był niczym innym jak tylko przemijającym symptomem czasów.

Familie, die Kirche gesprengt worden. Die wahren Hintergründe wurden nie öffentlich. Es war ein – für die Zeit – unerhörtes Ansinnen meiner Großeltern, während des Aufbruchs in eine neue nationale Ideologie, kirchliches Leben zu stärken. Wie selbstverständlich wurde dieser Bauantrag abgelehnt. Davon unbeeindruckt beschlossen meine Großeltern, die nicht mehr genutzte Försterscheune in der Dorfmitte zur Kirche umzubauen. Insbesondere meine Großmutter, die in traditioneller schlesischer Frömmigkeit aufgewachsen war, hatte gute Erfahrungen mit regelmäßigen Gottesdiensten als Quelle der Kraft für den Alltag. Die entspannte finanzielle Situation aus der nationalen Politik der Autarkie nahmen meine Großeltern als Verpflichtung wahr. Und da der Neubau günstiger wurde als erwartet, leisteten sich meine Großeltern eine detaillierte Ausmalung durch den Angermünder Kirchenmaler Erich Kistenmacher, der bereits zahlreiche Kirchen in Nordbrandenburg, Vor- und Ostpommern sowie in der Neumarkt ausgemalt hatte.

Im Sommer 1936 war es dann so weit. Die renovierte und liebevoll ausgemalte Scheune wurde an die Kirche übergeben und durch den Superintendenten geweiht. Dass es sich um ein Olympiajahr handelte, kam meinem Großvater gerade recht. Ein Bezug auf die neue nationalsozialistische Zeit wäre undenkbar gewesen. Für beide Großeltern war der Nationalsozialismus nicht mehr als eine Zeiterscheinung, die vorübergehen würde.

Nach 1945 wurde Wilmersdorf ein sozialistisches Dorf mit Berufsschule und Volksgut, in dem wiederum für christliches Brauchtum kein Raum zu sein schien. Immerhin hatten die

Po roku 1945 Wilmersdorf stał się socjalistyczną wsią ze szkołą zawodową i państwowym gospodarstwem rolnym, w którym, jak zdawało się, znowu nie było miejsca na praktyki chrześcijańskie. Wierzący we wsi i ci, którzy po ucieczce przybyli do Wilmersdorf mieli wszakże jedno pewne miejsce, które służyło jako miejsce wspólnej modlitwy, a którego nie można im było zabrać. Także dzisiaj, gdy już niewiele osób regularnie uczęszcza do kościoła, miejsce to cieszy się we wsi szacunkiem. Wspólnota wiejska uważała za rzecz oczywistą zaproponowanie w roku 2005 pomocy przy renowacji kościółka. Niestety z jednym wiadrem farby i kilkoma pędzłami nie da się wiele zrobić. Kościółek butwieje i wymaga fachowej pomocy. Teraz nadszedł czas, żebyśmy się zatroszczyli o ten budynek, tak jak robiło to wielu ludzi w latach ideologicznej zatwardziałości, a co im dawało odwagę do opamiętania się i nawrócenia.

Bóg jest miłością

Gläubigen aus dem Dorf und die auf der Flucht in Wilmersdorf Angekommenen einen festen Raum, der ganz dem gemeinsamen Gebet diente und ihnen nicht genommen werden konnte. Selbst wenn heute nur noch wenige Menschen regelmäßig in die Kirche kommen, ist sie doch ein geachteter Bestandteil des Dorfes. Für die Dorfvereine war es selbstverständlich, im Jahr 2005 ihre Hilfe bei der Renovierung anzubieten. Leider ist es jedoch mit einem Eimer Farbe und einigen Pinseln nicht getan. Das Kirchlein beherbergt den Hausschwamm und braucht fachkundige Betreuung. Jetzt ist es an der Zeit, dass das Gebäude von uns getragen wird, so wie es viele Menschen durch Jahre ideologischer Verhärtung getragen und sie zur Besinnung und Einkehr ermutigt hat.

Z mojego życia

Anita von Arnim, obecnie w Bietlikow, Uckermark

Urodziłam się w 1925 roku w dworze moich rodziców von Reitzenstein w Pawłowicach na Górnym Śląsku blisko księżęcych dóbr Pszczyna. Zostałam ochrzczona w wierze katolickiej i posłana do klasztornej szkoły siostr urszulanek, co mi się zresztą nie podobało. Później posłano mnie do szkoły średniej w Pszczynie. Mieszana polsko-niemiecka ludność otaczała mnie od dzieciństwa. Moja babka ufundowała w Pawłowicach klasztor żeński, w którym opiekowano się dziećmi w wieku przedszkolnym. W czasie ferii opiekowałam się tymi dziećmi, porankiem zbierałam je i prowadziłam do klasztoru. Jako młoda dziewczyna obserwowałam na Starym Rynku wprowadzenie do Krakowa (ciała) Józefa Piłsudskiego. Należałam wtedy do Związku Dziewcząt Katolickich, które po Wielkanocy urządzały procesje po polach ze śpiewami i modlitwami. Do tej pory wspominam to z sympatią. Chętnie uczęszczałam także na ewangeliczne nabożeństwa. Różnice wyznaniowe nie interesowały mnie nic a nic. Do dzisiaj wszystko w moim życiu ma duchowy aspekt. Okropieństwa wojny dotknęły także moją rodzinę, która musiała uciekać z ojczyzny. W trakcie tej ucieczki w połowie lutego dotarliśmy do Drezna i zobaczyłam

Aus meinem Leben

Anita von Arnim, jetzt in Bietlikow, Uckermark

Im Gutshaus meiner Eltern von Reitzenstein in Pawłowitz/Pawłowice, Oberschlesien, in der Nachbarschaft des Fürstentums Pless/Pszczyna, bin ich 1925 geboren. Ich bin katholisch getauft und bei Ursulininnen in die Klosterschule gegangen, was mir aber nicht gefallen hat. Später ging ich in Pless/Pszczyna auf die Oberschule. Die deutsch-polnische Völkermischung gehört von Anfang an zu meinem Leben. Meine Großmutter Elisabeth hat in Pawłowitz/Pawłowice ein Nonnenkloster gebaut und eingerichtet. Dort wurden Kinder im Vorschulalter betreut. In den Ferien habe ich die Kinder morgens gesammelt und zum Kloster begleitet. Als junges Mädchen habe ich auf dem Marktplatz in Krakau die Aufbahrung von Józef Piłsudski gesehen. Damals gehörte ich zu den katholischen Jungmädchen, die immer nach Ostern mit Gesängen und Gebeten durch die Felder gegangen sind. An diese Prozessionen erinnere ich mich bis heute sehr lebhaft. Gern habe ich auch die evangelischen Gottesdienste besucht. Die konfessionellen Unterschiede haben mich überhaupt nicht interessiert. Bis heute hat alles im Leben für mich eine geistliche Bewandnis. Die Schrecken des Krieges kamen auch über meine Familie,

wtedy katastrofalne pożary w tym mieście. Dzieliłam los milionów uchodźców i Bogu dzięki, udało mi się utrzymać dzięki pracy własnych rąk. Widziałam, jak wygląda codzienne życie ludzi, właśnie jako ludzi. Inne religie, jak już powiedziano, należy szanować. Moją wiarą chcę uczynić wiarygodną i tą pogłębianą wiarą chcę żyć, z pełnym zrozumieniem i szczerością, bo „miłość bliźniego“ to rzeczywiście wielkie słowo. Składałam osobiste świadectwo tego, co przeżyłam, uważam więc, że uczciwie może ono przekonać innych. W papieżu Franciszku podoba mi się jego szacunek dla innych religii i to, z jaką otwartością się z nimi spotyka. Taka właśnie wyrażana z szacunkiem otwartość potrzebna jest dzisiejszemu tak szybko zmieniającemu się światu. W mojej starożytności mam radość z tego, że w Pawłowicach i ja, i moja rodzina jesteśmy mile widziani, a dom, w którym się urodziłam, został pięknie odnowiony i mieści się w nim Dom Seniora. Dom nazwano moim imieniem „Anita”. Byłam obecna na uroczystości i mszy św., w czasie której dom został poświęcony. Pełna wdzięczności odczuwam moc jednającej siły chrześcijańskiej wiary, która rozjaśnia wszelakie granice pomiędzy narodami i wyznaniem.

die aus der geliebten Heimat fliehen musste. Auf der Flucht kamen wir Mitte Februar 1945 auch nach Dresden und ich habe die Stadt in der verheerenden Feuersbrunst gesehen. Ich habe das Schicksal von Millionen Flüchtlingen geteilt und mich, Gott sei Dank!, immer mit der Arbeit meiner Hände erhalten können. Mir kommt es sehr darauf an zu sehen, wie ein Mensch täglich lebt, und zwar als Mensch! Andere Religionen sind, wie das Wort schon sagt, einfach zu achten. Meinen Glauben möchte ich glaubwürdig und in tätiger Weise leben, verständnisvoll und aufrichtig, weil „Nächstenliebe“ wirklich ein großes Wort ist. So weit ist das nach meiner Meinung als mein persönlich gelebtes Zeugnis ausreichend und kann auch am ehesten andere überzeugen. An Papst Franziskus gefällt mir, dass er die anderen Religionen anerkennt und ihnen mit Offenheit begegnet. Gerade diese wertschätzende Offenheit ist in der so schnell sich ändernden Welt von heute nötig. Es erfüllt mich in meinen Alterstagen mit großer Freude, dass ich mit meiner Familie im heutigen Pawłowice gern gesehen bin und das Haus, in dem ich geboren wurde, heute umsichtig saniert und als Seniorenheim eingerichtet wurde. Es ist nach meinem

Namen „Villa Anita“ benannt. Es wurde mit der Feier einer Hlg. Messe in meiner Anwesenheit eingeweiht. So bin ich sehr dankbar erfüllt von der versöhnenden Kraft des christlichen Glaubens, die alle bestehenden Grenzen zwischen Völkern und Konfessionen hoch überstrahlt.

O nauczaniu

Khalil Gibran, Prorok

Wtedy pewien nauczyciel poprosił: mów nam o nauczaniu. A on powiedział: żaden człowiek nie może oznajmić więcej niż to, co już na wpół uśpione leży w nieświadomej waszej własnej wiedzy. Mistrz-nauczyciel, który w otoczeniu swoich uczniów przebywa w cieniu świątyni, udziela nie ze swojej mądrości, lecz z wiary i pełni miłości. Jeśli jest on naprawdę mądry, nie zaprosi was do domu swej mądrości, lecz poprowadzi was do progu waszego własnego pojmowania/rozumienia. Astronom może objaśnić wam swoje rozumienie wszechświat, ale nie może wam dać swego rozumienia. Muzyk może wyśpiewać dla was muzykę, którą wypełniony jest świat, ale nie może wam dać ani słuchu, którym będziecie mogli odebrać rytm muzyki, ani głosu, byście mogli z nim zaśpiewać. Ktoś zaś, kto jest biegły w sztuce liczenia, może wam wprowadzić opowiedzieć o królestwie miar i wag, ale nie jest w stanie was do niego wprowadzić. Ponieważ rozumienie będące udziałem jednego człowieka nie użycza drugiemu jego skrzydeł. I jak każdy z was znajduje się w polu Bożego poznania, tak też każdy musi sam dojść do poznania Boga i zrozumienia świata.

Vom Lehren

Khalil Gibran: Der Prophet

Dann sagte ein Lehrer: Sprich zu uns vom Lehren. Und er sagte: Kein Mensch kann auch anderes offenbaren als das, was bereits halb schlummernd im Dämmern eures Wissens liegt. Der Lehrmeister, der, von seinen Jüngern umgeben, im Schatten des Tempels wandelt, gibt nicht von seiner Weisheit, sondern von seinem Glauben und der Fülle seiner Liebe. Ist er tatsächlich weise, lädt er euch nicht in das Haus einer Weisheit ein, sondern führt euch zur Schwelle eures eigenen Verstands. Der Sternkundige kann euch sein Verständnis vom Weltall erläutern, aber geben kann er euch sein Verständnis nicht. Der Musiker kann euch vom Rhythmus singen, der den Weltraum erfüllt, doch er kann euch weder das Ohr geben, das den Rhythmus einfängt, noch die Stimme, die ihm nachsingt. Und wer in der Wissenschaft der Zahl bewandert ist, kann euch vom Reich der Längen und Gewichte erzählen, aber dorthin führen kann er euch nicht. Denn eines Menschen Einsicht leiht keinem anderen ihre Schwingen. Und so wie ein jeder von euch allein steht in Gottes Erkenntnis, so muss auch jeder von euch allein sein in der Gotteserkenntnis und seinem Verständnis der Welt.

Chrześcijańska modlitwa wraz ze stworzeniem

Papież Franciszek

Chwalimy Cię, Ojcze, wraz ze wszystkimi stworzeniami,
które wyszły spod Twojej wszechmocnej ręki.

Twoje są i pełne są Twojej obecności
i Twojej czułości.

Pochwalony bądź, Panie!

Jezu, Synu Boży,

wszystko przez Ciebie zostało stworzone.

Kształtowałeś się w łonie Maryi,

stałeś się częścią tej ziemi

i oglądałeś ten świat ludzkimi oczyma.

Dziś żyjesz w każdym stworzeniu

w Twojej chwale Zmartwychwstałego.

Pochwalony bądź, Panie!

Duchu Święty, który swoim światłem

kierujesz światem ku miłości Ojca

i towarzyszysz jękom stworzenia,

Ty żyjesz także w naszych sercach,

by nas pobudzać ku dobru.

Pochwalony bądź, Panie!

Christliches Gebet mit der Schöpfung

Papst Franziskus

Wir preisen dich, Vater, mit allen Geschöpfen,
die aus deiner machtvollen Hand
hervorgegangen sind.

Dein sind sie

und erfüllt von deiner Gegenwart und Zärtlichkeit.

Gelobt seist du.

Sohn Gottes, Jesus,

durch dich wurde alles erschaffen.

In Marias Mutterschoß

nahmst du menschliche Gestalt an;

du wurdest Teil dieser Erde

und sahst diese Welt mit menschlichen Augen.

Jetzt lebst du in jedem Geschöpf

mit deiner Herrlichkeit als Auferstandener.

Gelobt seist du.

Heiliger Geist, mit deinem Licht

wendest du diese Welt der Liebe des Vaters zu

und begleitest die Wehklage der Schöpfung;

du lebst auch in unseren Herzen,

um uns zum Guten anzutreiben.

Gelobt seist du.

Panie Boże w Trójcy Jedyny, piękna Wspólnota
nieskończonej miłości,
naucz nas kontemplowania Ciebie
w pięknie wszechświata,
gdzie wszystko mówi nam o Tobie.
Rozbudź nasze uwielbienie i wdzięczność
za każdą istotę, którą stworzyłeś.
Obdarz nas łaską poczucia się wewnątrznie
zjednoczonymi
ze wszystkim, co istnieje.

Boże miłości, ukaż nam nasze miejsce w tym świecie
jako narzędzi Twojej miłości
dla wszystkich istot tej ziemi,
bo żadna z nich nie jest przez Ciebie zapomniana.
Oświeć posiadających władzę i pieniądze,
aby nie popadli w grzech obojętności,
aby miłowali dobro wspólne, wspierali słabych
i opiekowali się światem, w którym żyjemy.
Ubodzy i ziemia wołają:
Panie, obejmij nas swą mocą i światłem,
abyśmy chronili wszelkie życie,
przygotowali lepszą przyszłość,
aby nadeszło Twoje Królestwo
sprawiedliwości, pokoju, miłości i piękna.
Pochwalony bądź, Panie!
Amen.

O Gott, dreifaltig Einer,
du kostbare Gemeinschaft unendlicher Liebe,
lehre uns, dich zu betrachten
in der Schönheit des Universums,
wo uns alles von dir spricht.
Erwecke unseren Lobpreis und unseren Dank
für jedes Wesen, das du erschaffen hast.
Schenke uns die Gnade, uns innig vereint zu fühlen
mit allem, was ist.

Gott der Liebe,
zeige uns unseren Platz in dieser Welt
als Werkzeuge deiner Liebe
zu allen Wesen dieser Erde,
denn keines von ihnen wird von dir vergessen.
Erleuchte, die Macht und Reichtum besitzen,
damit sie sich hüten vor der Sünde der Gleichgültigkeit,
das Gemeinwohl lieben, die Schwachen fördern
und für diese Welt sorgen, die wir bewohnen.
Die Armen und die Erde flehen,
Herr, ergreife uns mit deiner Macht
und deinem Licht,
um alles Leben zu schützen,
um eine bessere Zukunft vorzubereiten,
damit dein Reich komme,
das Reich der Gerechtigkeit, des Friedens,
der Liebe und der Schönheit.
Gelobt seist du.
Amen.

Wszystkie moje źródła

Tekst i Muzyka: Sr. Leonore Heinzl OSF, D-89407 Dillingen © wszystkie prawa zastrzeżone © opracowanie polskie: Agata Englet

Wszyst-kie mo-je źró-dła wy-ply - wa - ją z cie - bie,

mój do - bry Bo - że! Jes - teś wo - dą, któ - ra ga - si

mo-je pra-gnie-nie i ko - i mo - ją tęsk - no - tę!

1. Jes - teś si - lą, któ - ra da - je ży - cie,

2. Jes - teś du - chem, któ - ry miesz - ka, w nas

3. Jes - teś sło - wem, któ - re z na - mi i dzie,

4. Jes - teś wia - rą, któ - ra nas kształ - tu - je,

5. Jes - teś - mi - łoś - cią, któ - ra u - wal - nia,

6. Jes - teś nam świat - łem wśród ciem - noś - ci,

7. Jes - teś ba - ran - kiem, któ - ry nas zba - wia,

1. źró - dłem, któ - re nie - wy - sy - cha.

2. któ - ry le - czy i o - czysz - cza.

3. dro - gę wska - zu - je nam.

4. si - lę i o twar - tość da - je.

5. wszyst - ko - prze - ba - cza nam.

6. dro - gę o świet - lasz nam.

7. ko - cha i ra - tu - je nas.

Try - ska - ją stru-mie-nie wo - dy ży-cia!

Alle meine Quellen

Musik + Text: Sr. Leonore Heinzl OSF, Kloster Maria Medingen / © bei der Autorin

Al - le mei - ne Quel - len ent - sprin - gen in dir, in

dir mein gu - ter Gott! Du bist das Was - ser,

das mich tränkt und mei - ne Sehn - sucht stillt!

1. Du bist die Kraft, die Le - ben schenkt, ei - ne

2. Du bist der Geist, der in uns lebt, der uns

3. Du bist das Wort, das mit uns geht, das uns

4. Du bist der Glau - be, der uns prägt, der uns

5. Du bist die Lie - be, die be - freit, die ver -

6. Du bist das Licht in Dun - kel - heit, du er -

7. Du bist das Lamm, das sich er - barmt, das uns

1. Quel - le, wel - che nie ver - siegt. Strö - me von le -

2. rei - nigt, der uns heilt und hilft. /

3. trägt und uns die Rich - tung weist. /

4. stark macht of - fen und be - reit. /

5. gibt, wenn uns das Herz an - klagt. /

6. leuch - test un - sern Le - bens - weg. /

7. ret - tet, uns er - löst und liebt. /

ben - di - gem Was - ser bre - chen her - vor!

Jestemśy piekni Twoim Pieknem Panie

z *Tryptyku Rzymskiego, część II, Piotr Palka*

Durch Deine Schönheit, Herr, sind wir schön,
Du öffnest uns die Augen.

mf Coro S+V

Soprano
Je - ste - śmy pię - kni Pa - nie, Je - ste - śmy pię - kni

Alto
mf Two - im Pię - knem Pa - nie, Je - ste - śmy pię - kni

Tenor
mf Coro T+R Two - im Pię - knem Pa - nie, Je - ste - śmy pię - kni

Bass
mf Je - ste - śmy pię - kni

S
Two - im Pię - knem Pa - nie, Ty o - twie - rasz na - sze o - czy na Pię - kno Two - je Pa - nie, Ty o - twie - rasz

A
Two - im Pię - knem Pa - nie, Ty o - twie - rasz na - sze o - czy na Pię - kno Two - je Pa - nie, Ty o - twie - rasz

T
Two - im Pię - knem Pa - nie, Ty o - twie - rasz na - sze o - czy na Pię - kno Two - je Pa - nie, Ty o - twie - rasz

B
Two - im Pię - knem Pa - nie, Ty o - twie - rasz na - sze o - czy na Pię - kno Two - je Pa - nie, Ty o - twie - rasz

S
na - sze o - czy Pa - nie, Ty o Pa - nie, na Two - je Pię - kno.

A
na - sze o - czy Pa - nie, Ty o Pa - nie, na Two - je Pię - kno.

T
na - sze o - czy Pa - nie, Ty o Pa - nie, na Two - je Pię - kno.

B
na - sze o - czy Pa - nie, Ty o Pa - nie, na Two - je Pię - kno.

